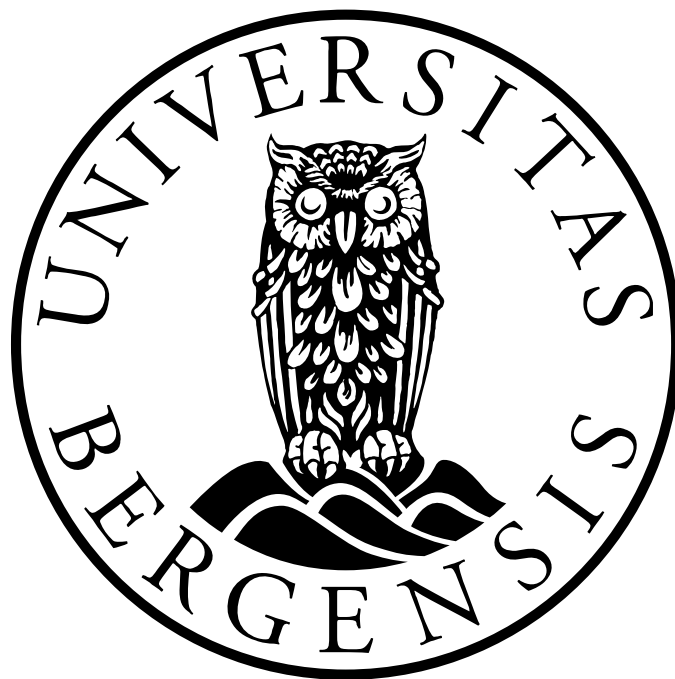

Hvem «vant»?

*En studie av Arbeiderpartiets og Sosialistisk Venstrepartis
løftgjennomføring i regjeringen Stoltenberg II*

Øyvind Opdal Olufsen

Masteravhandling ved Institutt for Sammenliknende politikk

Universitetet i Bergen

August 2009

Forord

Når denne masteravhandlingen endelig er ferdig, er det en rekke mennesker som fortjener en takk.

Først må min veileder Frank Aarebrot takkes. Hans engasjement for faget generelt og norsk politikk spesielt har vært en viktig inspirasjonskilde i mitt studieløp ved instituttet. En stor takk til min gode venn Stian Skår Ludvigsen for viktige innspill om oppgavens teoretiske fundament. En særlig takk til min gode venn Gard Vaaler som fra oppgavens spede begynnelse til den nå foreligger i ferdig utgave har vært diskusjonspartner, korrekturleser, datahjelper og inspirator. Til slutt en takk til familien som tross alt aldri har mistet troen på at unge «lovende» til slutt ville dra dette i land.

Uten disse flotte menneskene hadde ikke denne avhandlingen blitt levert.

Øyvind Opdal Olufsen

Bergen, 31. august 2009

Innholdsliste

1 Innledning.....	6
1.1 Om problemstillingen.....	7
1.2 Den videre fremstilling.....	8
1.2.1 Empirisk og teoretisk forankring.....	8
1.2.2 Data, metode og analyse.....	9
2 Teoretiske betraktninger.....	11
2.1 Innledning.....	11
2.2. Representasjonsideologi og mandatteori.....	11
2.2.1 Historisk bakteppe.....	11
2.2.2 Moderne representasjonsteori.....	13
2.3 Det betingede partimandat.....	18
2.4 Koalisjonsteoretiske aspekter.....	21
2.5. Tidligere forskning.....	24
3 Metode.....	27
3.1 Metodiske perspektiver.....	27
3.2 Data.....	29
3.3 Reliabilitet og validitet.....	30
4 Konfliktstrukturen.....	32
4.1 Hva er en konfliktlinje?.....	32
4.2 Tradisjonelle konfliktlinjer i norsk politikk.....	33
4.2.1 Rokkan og Valens konfliktlinjedimensjoner.....	33
4.3 Dagens norske konfliktstruktur.....	35
4.4 Arbeiderpartiet og SV i konfliktstrukturen.....	38
4.4.1 Historisk utvikling AP.....	38
4.4.2 Historisk utvikling SV.....	40
4.5 Partiprogrammene.....	41
4.5.1 Venstre-høyre-dimensjonen.....	41
4.5.2 Vekst-vern-dimensjonen.....	43
4.5.3 Innvandring-solidaritet-dimensjonen.....	45
4.5.4 Religiøs-sekulær-dimensjonen.....	46
4.5.5 Global-nasjonal-dimensjonen.....	48
4.5.6 Sentrum-periferi-dimensjonen.....	49
4.6 Velgernes plassering.....	50
5 Operasjonalisering.....	55
5.1 Hva er et løfte?.....	55
5.2 Løftegjennomføring.....	59
5.2.1 Gjennomført.....	61
5.2.2 Delvis gjennomført.....	61
5.2.3 Ikke gjennomført.....	62
5.3 Konfliktdimensjonene - hvilke saker inkluderes?.....	63
5.3.1 Vekst-vern-dimensjonen.....	64
5.3.2 Innvandring-solidaritet-dimensjonen.....	65
5.3.3 Religiøs-sekulær-dimensjonen.....	66
5.3.4 Andre politikkområder.....	66
6 Løftegjennomføring.....	67
6.1 Fra program til Soria Moria.....	67

6.1.1 Ivaretagelse i Soria Moria.....	68
6.2 Gjennomføring.....	70
6.2.1 Fra Soria Moria til gjennomføring.....	73
6.3 Gjennomføring langs dimensjonene.....	74
6.3.1 Vekst-vern-dimensjonen.....	74
6.3.2 Innvandring-solidaritet.....	78
6.3.3 Religiøs-sekulær-dimensjonen.....	81
6.3.4 Forholdet til EU.....	82
6.3.5 Forsvars- og sikkerhetspolitikk.....	83
6.4 Oppsummering.....	85
7 Konklusjon.....	86
7.1 Videre forskning.....	88
8. Litteraturliste.....	90
Vedlegg 1: Løftegjennomgang Arbeiderpartiet.....	98
Vedlegg 2: Løftegjennomgang Sosialistisk Venstreparti.....	113

Figurer

Figur 2.1 Illustrasjon på retningsteorien i en endimensjonal konfliktstruktur.....	17
Figur 2.2. Illustrasjon på retningsteorien i en flerdimensjonal konfliktstruktur.....	18
Figur 6.1: Ivaretagelse av Arbeiderpartiets programløfter i Soria Moria-erklæringen. Alle tall i prosent.....	69
Figur 6.2: Ivaretagelse av SVs programløfter i Soria Moria-erklæringen. Alle tall i prosent.....	70
Figur 6.3 Gjennomføring av Arbeiderpartiets løfter.....	71
Figur 6.4 Gjennomføring av SVs løfter.....	72

Tabeller

Tabell 2.1 I hvilken grad oppfylles valgløfter? Resultater fra studier av ulike land.....	25
Tabell 4.1 Stemmegiving i 2005 som avvik fra det aritmetiske gjennomsnittet per dimensjon	51
Tabell 4.2 Dimensjonenes betydning for stemmegiving, signifikans.....	52
Tabell 6.1 Forholdet mellom programløftenes gjennomføring og hvorvidt de har kommet med i Soria Moria-erklæringen, Arbeiderpartiet.....	73
Tabell 6.2 Forholdet mellom programløftenes gjennomføring og hvorvidt de har kommet med i Sem-erklæringen, SV.....	73

1 Innledning

«Du har ett parti bak deg. Min oppgave kan bedre sammenlignes med å bære staur, det kan bli vanskeligheter hvis stauren begynner å sprike.»

Disse berømte ord ble ytret av Per Borten da han overlot statsministerstolen til Trygve Bratteli i 1971 (Dagsavisen 14.11.08). På grunn av indre stridigheter om Norges EU-søknad og den forestående folkeavstemningen, gikk koalisjonsregjeringen Borten av, og ble erstattet av en Arbeiderpartiregjering. Per Bortens hjertesukk om problemene med å lede en koalisjonsregjering der partiene ikke alltid er like enige, danner det historiske bakteppet for denne avhandlingen som skal se på resultatene av det som skjedde i norsk politikk 17. oktober 2005. Da ble regjeringen Stoltenberg II godkjent av Kongen i statsråd.

Denne begivenheten markerte et historisk vendepunkt i norsk politikk på flere områder: For det første gikk Arbeiderpartiet for første gang inn i en koalisjonsregjering (med unntak av samlingsregjeringen de første månedene etter den tyske kapitulasjonen i 1945). For det andre gikk Sosialistisk Venstreparti (SV) inn i regjering for første gang, og for det tredje gikk Senterpartiet for første gang inn i regjering med partier fra den politiske venstresiden. Denne koalisjonsregjeringen hadde, som den første siden Regjeringen Willoch II (1983-1985), et flertall av stortingsmandatene bak seg (Strøm m.fl. 2005). Dette ga regjeringen i prinsippet fullt handlingsrom til å få gjennomført sin egen politikk uten å være avhengige av forhandlinger med opposisjonspartiene. Men landet hadde ikke bare fått en ny og ukjent regjeringskonstellasjon; de tre partiene ble stilt overfor helt nye utfordringer. Arbeiderpartiet hadde tidligere sittet i 12 ulike regjeringer siden november 1945 og var dermed særdeles styringsvante, men aldri tidligere hadde partiet delt den utøvende makt med andre. SV hadde sin opprinnelse som en venstreradikal avlegger av Arbeiderpartiet, og var dannet som en protestbevegelse, var helt uten erfaring med regjeringsmakt, og med en oppslutning ved stortingsvalg som sjelden hadde oversteget ti prosent av stemmene.

Særlig interessant er forholdet mellom Arbeiderpartiet og SV, to partier som, selv om de begge ligger forankret på venstresiden av den tradisjonelle venstre-høyre-aksen, representerer svært så ulike politiske tradisjoner og demografiske utgangspunkt. Arbeiderpartiet med sin lange styringstradisjon og forankring i Arbeiderbevegelsen, har tradisjonelt representert et bærende, og

kanskje traust element i den norske politiske historien. SV, derimot, har kunnet bygge på sin protesttradisjon, uten hensyn til det naturlig modererende styringsaspektet og hensynet til helhetlig samarbeid med andre partier. I 2005 måtte partiene overkomme disse forskjellene for å komme fram til en felles regjeringserklæring, Soria Moria-erklæringen, og danne regjeringen Stoltenberg II. Det er denne spenningen mellom de to tradisjonelle ventrepartiene, og særlig resultatet av den, som utgjør rammen for denne avhandlingen.

Når flere partier går sammen i en regjeringskoalisjon, er det naturlig at det må forhandles om hvilken politikk regjeringen skal føre på de ulike saksområdene. Partiene stiller til valg på sine respektive partiprogrammer, med ulike løfter til sine respektive velgere. Og på de områdene der de er uenige, må det enten kompromises, noen må vike og avfinne seg med «tapet», eller regjeringen kan la være å ha noen politikk i det hele tatt i de mest betente spørsmålene. Det er resultatet av denne prosessen, hvilken politikk som faktisk blir gjennomført, nærmere bestemt *hvem sin* politikk, denne avhandlingen skal forsøke å analysere. Og heri ligger oppgavens kjerne: Hvilket av partiene fikk sin politikk gjennomført på områder der de var *uenige*?

1.1 Om problemstillingen

Å skulle analysere alle løftene gitt av de respektive partiene i regjeringen Stoltenberg II er en særdeles omfattende øvelse. I sin gjennomgang av løfter gitt av Høyre i deres program for stortingsperioden 2001-2005, identifiserte Sandvold (2008:37) i overkant av 300 løfter. Dette har medført at jeg har begrenset utvalget til løfter innefor de mest sentrale *skillelinjene* der partiene enten historisk har plassert seg ulikt, eller der de gjennom sine programmer markerer en slik uenighet på et overordnet nivå.

Problemstillingen blir da som følger:

I hvilken grad fikk Arbeiderpartiet og SV gjennomført sine respektive programløfter i regjeringen Stoltenberg II langs skillelinjer der det i programmene var et markert avvik mellom partiene?

Som det framgår av problemstillingen er ikke Senterpartiet en del av analysen. Det kan selvfølgelig innvendes at Senterpartiet også har klare holdninger og en kommunisert politikk på de områdene Arbeiderpartiet og SV er uenige, og at dette kan være utslagsgivende på løftegjennomføringen. Men det er forholdet mellom de venstrepartiene, som presumptivt ligger nærmest hverandre, som skal studeres. Det er heller ikke prosessen som har ført fram til om løftene har blitt gjennomført eller ikke, men *resultatet* av denne prosessen, som er gjenstand for denne avhandlingen. Det sentrale aspektet jeg skal forsøke å analysere er ikke *hvorfor* er løfte eventuelt ikke gjennomført, men *hvilke* løfter som er gjennomført.

1.2 Den videre fremstilling

1.2.1 Empirisk og teoretisk forankring

Det teoretiske utgangspunktet for avhandlingen er Narud og Valens (2003; 2007) teori om det betingede partimandat. Denne teorien blir nærmere gjennomgått i neste kapittel, men kort fortalt forutsetter den at forholdet mellom velgerne og de valgte, altså mellom de representerte og deres representanter, betinges av landets politiske konfliktstruktur og de ulike partienes kjernesaker, og at disse er kjent for velgerne. Velgerne delegerer makt til sine representanter utifra denne strukturen, og utifra hvilket parti som viser dem *retningen* i saker som er viktige for dem. I tillegg avhenger mandatet som velgeren gir partiene av forutsigbarheten velgerne opplever ved at partiene faktisk gjennomfører den politikken de lover i sine partiprogrammer. For å kunne ta stilling til hvilket parti som best representerer ens eget syn, holdninger, behov eller ideologiske forankring, må det derfor være et samsvar mellom partienes programmer og politikken partiet fører i valgperioden programmet gjelder for. Disse elementene i teorien danner grunnlaget for oppgavens struktur. Først kartlegges den norske konfliktstrukturen og de to partienes plassering i denne. Deretter identifiseres konfliktlinjene der de to partiene og deres respektive velgere avviker fra hverandre. Partienes løfter innenfor disse skillelinjene danner så utgangspunktet for å teste teorien om det betingede partimandats andre forutsetning: at partiene evner å gjennomføre sine løfter.

Kartleggingen av den norske konfliktstrukturen tar utgangspunkt i konfliktlinjeteori og tilgjengelige empiriske studier. Utgangspunktet for den norske konfliktlinjemodellen er de klassiske arbeidene til

Rokkan og Valen (1962; 1964; Rokkan 1987), som etterhvert er videreutviklet i den empiriske tradisjonen (se Aardal 2007b: 81-83). Disse skillelinjene er ulike saksdimensjoner - hovedmotsetninger som til sammen utgjør det politiske rom (Laver og Hunt 1992; Narud og Valen 2007). Identifikasjonen av de gjeldende konfliktlinjer i dagens norske politiske landskap tar utgangspunkt i Aardals (2007a; 2007b) arbeid med velgerundersøkelsen i forbindelse med stortingsvalget i 2005. De av konfliktdimensjonene som danner grunnlaget for løftekategoriseringen i avhandlingen, blir utførlig presentert i kapittel 4.

1.2.2 Data, metode og analyse

Valgløftgjennomføring er et lite belyst område i norsk statsvitenskapelig forskning. Jeg har funnet to slike studier (Thoresen 2000; Sandvold 2008) som undersøker norske forhold. Det er gjennomført flere studier internasjonalt, men disse er i varierende grad egnet for sammenlikning med norske forhold. Inger Sandvolds studie er den eneste av de to norske studiene som undersøker gjennomføringsgrad på regjeringsnivå. Jeg vil i avhandlingen trekke veksler på denne studien, særlig teoretisk og metodisk.

De primære kildene for løfteanalysen er partienes respektive partiprogrammer for stortingsperioden 2005-2009. Som Narud og Valen fremhever, gir partiprogrammene den beste dokumentasjonen på partienes løfter (Narud og Valen 2007: 137). Partiprogrammene er et resultat av en lang prosess innad i partiene, der hele organisasjonen deltar i utarbeidelsen (Heidar og Saglie 2001:214). Normalt vedtas programmet på landsmøtene om våren året det er valg. Det er programmene som uttrykker partienes vilje, og danner i så måte en form for kontrakt mellom partiene og velgerne (Narud og Valen 2004: 34). Derfor er det i partiprogrammene man finner hva partiene ønsker å gjennomføre av politikk- hvilke løfter de gir velgerne.

Soria Moria-erklæringen er den viktigste kilden for å vurdere hvilke løfter *regjeringen* gir. Denne erklæringen angir hva regjeringspartiene i fellesskap har blitt enige om å gjennomføre. Den må derfor ses på som et uttrykk for regjeringspartienes «kollektive» vilje som har blitt fastsatt etter interne forhandlinger mellom regjeringspartiene i forkant av tiltredelsen. Soria Moria-erklæringen angir i seg selv ikke hvorvidt løftene er gjennomført eller ikke, men er en variabel jeg har valgt å ta

med for å se hvorvidt det kan påvises en sammenheng mellom hvorvidt et løfte er inkludert i regjeringserklæringen og om det har blitt gjennomført.

Regjeringens løftegjennomføring vurderes primært ut i fra hvorvidt løftene som er gitt i programmene faktisk er gjennomført i politisk handling som angitt. Kildene for denne vurderingen er regjeringens egen statusrapport, stortingsproposisjoner- og meldinger, stortingsvedtak, og annen offentlig tilgjengelig statistikk. Det blir redegjort nærmere for kildetilfanget i kapittel 3.

Den metodiske tilnærmingen er forankret i et empirisk vitenskapssyn, og er en komparativ innholdsanalytisk tilnærming der avsenders budskap skal vurderes kvalitativt. Den kvalitative innholdsanalysen er særlig egnet for å vurdere innholdt i tekst. Kapittel 3 diskuterer denne metoden nærmere. Objektivitetskriteriet er en særlig utfordring med denne tilnærmingen, og jeg vil i senere kapitler grunnleggende analyses kategoriene grundig. I kapittel 5 redegjør jeg for operasjonaliseringen som legges til grunn for analysen.

Analysen består av to deler, og blir presentert i kapitlene 4 og 6. Det første analysekapitlet kartlegger partienes plassering i de ulike konfliktdimensjonene basert på konfliktmodelldiskusjonen i kapittel 2 og partienes programmer. Disse dimensjonene danner rammen for hvilke løfter som blir analysert i kapittel 6.

2 Teoretiske betraktninger

2.1 Innledning

Dette kapitlets formål er å skissere det teoretiske rammeverket som ligger til grunn for analysen i de neste kapitlene. Utgangspunktet er å kartlegge hvilke mekanismer som er i sving når en velger skal delegere makt til politikerne, og på hvilke premisser velgeren foretar sitt valg.

Første del av kapitlet vil presentere utviklingen av representasjons- og mandatteori. Slik teori sier mye om forholdet mellom representantene og de representerte. For hvor viktig er det at partiene gjennomfører den politikken de har gått til valg på? Legger velgerne særlig vekt på om partiene gjennomfører løftene sine? Er partiene bundet av disse løftene, eller er det fritt fram for å fatte vedtak etter eget forgodtbefinnende? Formålet med dette er å vise den historiske utviklingen i denne tradisjonen, og berede grunnen for den mandatteorien jeg har valgt som det teoretiske utgangspunkt for analysen, nemlig Narud og Valens teori om det bundne partimandat (Narud og Valen 2003; 2007). Andre del av kapitlet vil se nærmere på noen koalisjonsteoretiske aspekter som kan bidra til å belyse problemstillingen. Til slutt gjennomgås tidligere forskning på området løftegjennomføring.

2.2. Representasjonsideologi og mandatteori

2.2.1 Historisk bakteppe

Tidligere tiders demokrati, som for eksempel de tidlige demokratiene i antikkens Hellas, var basert på at folket (eller iallefall den delen av folket med stemmerett) møttes og avgjorde saker i plenum. Denne formen for direkte demokrati ble etterhvert vanskeliggjort på grunn av samfunnenes økende størrelse og kompleksitet. Dermed ble også rådende filosofien utfordret, og tanken om det representative demokratiet utviklet seg. Denne tanken var også nært knyttet sammen med kravet om en demokratisering av samfunn som i den aktuelle tidsepoken var lite demokratiske (Narud og Valen 2007: 32). Representasjonsideologi ble dermed en tydelig problemstilling i den politiske filosofien, representert av noen av de mest fremstående av opplysningstidens filosofer, som Burke, Mill og Rousseau (Narud og Valen 2003). To ulike tilnærminger, eller *representasjonsideologier* gjorde seg etterhvert gjeldende, basert på tanken om indirekte representasjon gjennom valg (Pitkin,

1967; Christophersen, 1969; Mansbridge, 2003). Det sentrale spørsmålet var hvordan politikerne, de styrende, skulle forholde seg til velgerne - hvordan representantene skulle forholde seg til de representerte.

På den ene siden var tanken om at representantene skulle representere viljen til de representerte, et bundet mandat der de var talerør for den folkeviljen som sto bak mandatet. En slik form for binding kan være det programmet, eller det partiet som han eller hun representerer, går til valg på.

Representantene forventes å være lojale mot programmet, som er det formelle manifestet for representanten eller partiets holdninger i politiske spørsmål. På mange måter kan et slikt program oppfattes som en «kontrakt» som binder representantene til velgerne (Narud og Valen 2007: 32). Dette skaper i sin tur en forutsigbarhet der velgerne vet hvordan representanten forholder seg til aktuelle politiske spørsmål.

Tanken om det bundne mandat kan spores tilbake til 1200- og 1300-tallet (ibid. 35), men det er først i opplysningstiden at denne formen for representasjon blir en sentral del av den mandatfilosofiske debatten. Den franske filosofen Jean-Jacques Rousseau er opplysningstidens representant for ideen. Han forfektet prinsippet om at en representant kun representerer velgernes ønsker, standpunkter og interesser. Dersom han ikke følger disse gjennom sin representasjonsgjerning, må han fjernes.

På den andre siden var ideen om at representantene skulle være uavhengige når de fattet beslutninger, og fatte disse på selvstendig grunnlag, også kalt den «liberale representasjonsideologien» (ibid. 147). Dette innebar at folket måtte stole på at de personene de valgte til å representere seg, evnet å fatte beslutninger til beste for samfunnet som helhet, og hensynet til særinteresser var underordnet. I en tale i det britiske Underhuset i 1765, formulerte Blackstone dette prinsippet på følgende måte: «Skjønt hvert medlem er valgt fra et spesielt distrikt, skal han tjene det hele riket. Hensikten med forsamlinger er ikke partikulær, men generell.» (Christophersen 1969: 38, sitert i Narud og Valen 2007: 34). John Stuart Mill er en annen betydelig representant for dette prinsippet. Han forfektet tanken om at folket selv måtte være «herrer», men representantene folket valgte for å styre på deres vegne, måtte være utdannet til formålet (Narud og Valen 2007: 34).

Opplysningstidens store tenkere levde i en tid uten formelle partier, og deres tanker omkring forholdet mellom velger og representant kan derfor vanskelig appliseres på partibaserte demokratier uten individuell representasjon (Narud og Valen 2003: 147). Dog er idéene og de prinsipielle

diskusjonene disse store tenkere formulerte av stor betydning for den videre utvikling av representasjonsideologien. I den videre utviklingen av slik ideologi, ble dette videreført gjennom de sentrale elementene delegering og kontroll. Det representative demokratiet ble fundert på prinsippene om delegering av myndighet fra et flertall til et mindretall, og dette flertallets kontroll med mindretallet.

Som Narud og Valen (2007: 36) påpeker, ble representasjonstanken gitt en helt ny mening med framveksten av det moderne partivesenet. Partimandatet som i dag danner det eksplisitte fundamentet for den parlamentariske styreformens, er i seg selv en form for bundet mandat.

2.2.2 Moderne representasjonsteori

Den moderne representasjonsteorien har sitt utspring i et politisk landskap der representasjonen har et sterkt kollektivt preg, og foregår gjennom politiske partier (Narud og Valen 2003: 147). Partiene representerer velgernes holdninger i politiske saker og krav, deres moral og behov. Men hvordan fungerer egentlig denne representasjonen? Hvordan forholder representantene seg til de representertes ønsker, krav og behov?

Warren Miller og Donald Stokes publiserte i 1963 en artikkel der de studerte dette spørsmålet i detalj. I sin studie så de nærmere på hvordan medlemmer av den amerikanske kongressen plasserte seg i forhold til sine velgere. Med utgangspunkt i den ovenfor beskrevne kontroversen fra opplysningstiden, presenterte de en modell som forsøkte å beskrive samsvaret mellom ideologiens to idealtyper og representantene og velgerne (Narud og Valen 2003:148). Modellen Miller og Stokes benyttet inneholder fire elementer som hver kunne tenkes å påvirke representantenes politiske oppførsel. Disse er valgkretsens holdninger, representantenes holdninger, representantenes virkelighetsoppfatning av valgkretsens holdninger, samt representantenes atferd i nasjonalforsamlingen (ibid.). Kausalforholdet i denne modellen er et viktig grunnlag for denne avhandlingens utgangspunkt. Selv om modellen ble utarbeidet i en amerikansk kontekst der partistrukturen er svakere enn i det norske parlamentariske systemet og alle valg er personvalg, er maktforholdet mellom velger og representant viktig. Hvis det er slik at det er representantene som påvirker velgerne og leder an, vil partiprogrammet som «binding» være svakere enn dersom det er valgkretsens holdninger som er den førende «maktfaktor». Dersom det siste er tilfelle, vil det være grunn til å anta at representantene i større grad føler seg bundet av de løfter som gis på forhånd

gjennom partiprogrammene. Dette vil igjen påvirke partienes iver etter å gjennomføre de løfter som blir gitt gjennom programmene i forkant av valgene. Miller og Stokes fant gjennom sin studie at valgkretsens holdninger var det vesentligste elementet. Representanten blir derfor i stor grad en delegat for sin valgkrets, og dersom han ikke forfekter valgkretsens holdninger, er risikoen tilstede for at mandatet tapes ved neste valg (ibid.).

I sin analyse av det amerikanske systemet, konkluderer Miller og Stokes med at tre av de omtalte representasjonsideologiene gjør seg gjeldende i ulike typer saker, og at virkeligheten derfor er en blanding av disse. For det første gjorde den liberale (uavhengige) representasjonsformen seg gjeldende, særlig på enkelte politikkområder. På andre politikkområder var det et stort samsvar mellom velgernes holdninger og representantenes holdninger og stemmegivning, med andre ord et klart islett av bundet mandat. Den tredje representasjonsideologien som hadde innvirkning, var representantenes rolle som representanter for partienes interesser. (ibid.: 149). Ut i fra denne analysen, er det derfor grunn til å tro at flere ulike faktorer spiller inn, selv om det bundne mandatet, iallfall i en amerikansk kontekst, har størst forklaringskraft.

Dette bringer oss over på partimandatmodellen som har vært sentral i moderne europeisk representasjonsforskning (Esaiasson og Holmberg 1996; Holmberg 1999, 2004; Thomassen 1994; 1999). Partimandatmodellen opererer med tre grunnleggende forutsetninger (Narud og Valen 2007: 21): Den første innebærer at partiene må presentere en politisk plattform som velgerne må ta standpunkt til. Ofte kommer denne plattformen i form av et partiprogram. Den andre forutsetningen er at partiene evner å gjennomføre den politikken som kommer til uttrykk gjennom denne plattformen. Denne forutsetningen må være tilstede for å sikre velgerne en tilstrekkelig forutsigbarhet. Til slutt forutsettes det at velgerne er rasjonelle i sine valg av parti; de stemmer på det partiet som ligger nærmest eget politisk ståsted. Denne siste forutsetningen baserer seg igjen på premisset om at velgeren har politiske preferanser, og at det er mulig å skille politisk mellom partiene.

Partimandatmodellen bygger i sin grunnform på Anthony Downs sin etterhvert klassiske nærhetsteori, og medianvelgerteoremet (Downs 1957). Nærhetsteorien bygger igjen på arbeidene til Harold Hotelling (1929), senere videreutviklet av Arthur Smithies (1941). Hotelling utviklet en modell for å forklare geografisk konkurranse mellom butikker, med andre ord rasjonalet for plasseringen av de ulike butikkene på ulike steder innenfor et avgrenset område for å maksimere sin kundetilstrømning. I Hotellings modell er butikkenes nærhet til hverandre og til de store

kundegruppene avgjørende for plasseringen. Downs videreutviklet denne modellen, og brukte den til å forklare de politiske partienes plassering i forhold til hverandre og til velgergruppene. Downs teori forutsetter i utgangspunktet en endimensjonal konfliktstruktur (Downs, 1957: 116), og velgernes bevissthet om egen plassering i denne strukturen. Kjernen i Downs teori er at det for den rasjonelle velgeren vil være naturlig å stemme på det partiet som ligger nærmest velgerens egen plassering innenfor konfliktdimensjonen. Den typiske velgeren vil ligge rundt midten av denne dimensjonen, rundt medianen, og partienes stemmemaksimeringsrasjonale er derfor i sin tur å legge seg tettest mulig opp mot denne medianen. Dette får igjen partistrukturen til å konvergere rundt sentrum av dimensjonen.

Det må dog anføres at Downs' medianvelgerteorem og slutningen om at partiene dermed legger seg tettest mulig opp til medianen, gir større mening i et topartisystem enn i et flerpartisystem. Downs fremholder at et flerpartisystem utvikler seg nettopp fordi velgermassen er plassert ulikt på den politiske skalaen, og at det dermed er mindre sannsynlig at de konvergerer mot midten. Med utgangspunkt i en endimensjonal konfliktstruktur hevder Downs at det i et flerpartisystem er sterke insentiver tilstede for partiene til *ikke* å nærme seg hverandre ideologisk (Downs 1957: 126). I et slikt system vil partiene i stor grad vektlegge å skille seg fra de andre partiene, og fastholde sine «rene» posisjoner. I et flerpartisystem, i motsetning til i et topartisystem, vil det derfor befinne seg partier på ulike punkter langs aksene. Dersom parti A flytter sin posisjon på aksene, vil partiet miste stemmer til partiet som lå nærmest parti As utgangspunkt på aksene, og som nå vil ligge nærmere velgerne rundt parti As opprinnelige posisjon. Downs slutter derfor at ideologi og politiske grunnprinsipper er viktigere i flerpartisystemer enn i topartisystemer. Der ideologi er viktig for et partis identitet, får også velgerne større valgfrihet blant politiske ideologier. Ideologi som avgjørende faktor for stemmegivingen blir derfor, i følge Downs, langt viktigere i flerpartisystemer enn i topartisystemer.

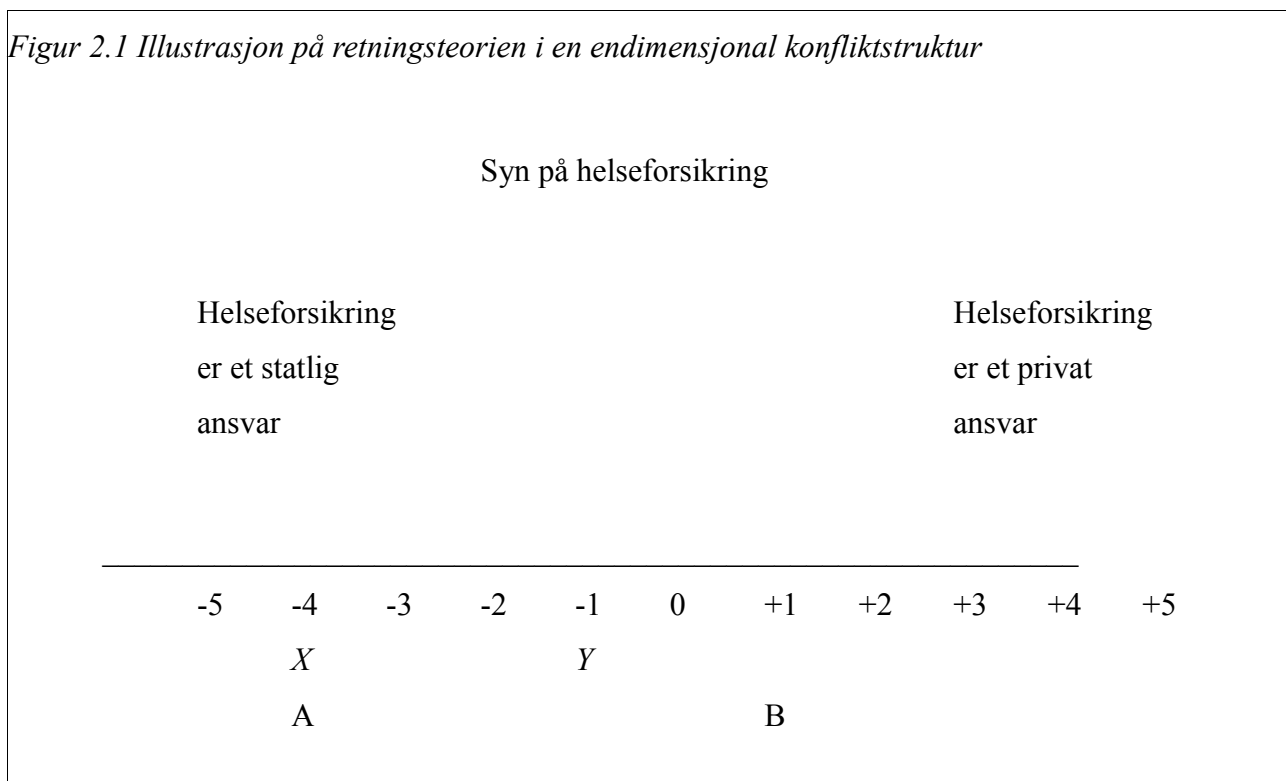
Downs åpner også for at det i et slikt politisk landskap kan finnes en flat fordeling av velgere langs konfliktdimensjonen, eller endog en polymodal fordeling der velgerne er tett samlet rundt flere punkter langs dimensjonen, og ikke bare rundt medianen. Slike faktorer vil i sin tur naturlig medføre en flerpartisystem (Downs 1957: 125).

En klar begrensning i modellen er forutsetningen om endimensjonalitet. Som blant annet Rokkan og Valen (1962; 1964) viser, består det politiske landskapet av flere konfliktdimensjoner, og disse

kan være kryssende. Innenfor et slikt flerdimensjonalt politisk rom med kryssende konfliktdimensjoner er Downs' teori om medianvelgeren vanskelig appliserbar, og velgeren må dermed vekte de ulike konfliktdimensjonene før det rasjonelle valget tas.

Et alternativ til Downs' tese om politisk nærhet, er retningsteorien til Rabinowitz og Macdonald (1989). De tar først og fremst, i motsetning til Downs, utgangspunkt i at politikk foregår langs flere konfliktdimensjoner, og ikke bare én. Denne teorien legger også til grunn at velgerne ikke har klare holdninger og standpunkter langs konfliktlinjene. I stedet er holdningene nokså diffuse, og stemmegivingen er i stor grad bestemt av retningen og intensiteten i preferansene (Rabinowitz og Macdonald: 94). La oss for eksempel ta spørsmålet om man bør ha mer eller mindre offentlig finansiert velferd i samfunnet. I henhold til Rabinowitz og Macdonald, vil et spørsmål som dette kun ha to sider; enten ønsker man mer offentlig finansiert velferd, eller så ønsker man mindre. Velgerne vil igjennom sin stemmegiving markere i hvilken retning deres preferanser peker, og hvor intensiv denne preferansen er. For de politiske partiene vil det, i et slikt rammeverk, ligge et kraftig insentiv i å tydelig markere hvilken retning de representerer i de store politiske spørsmålene. På en klassisk venstre-høyre-akse, vil partier som ligger til venstre for midten gjerne markere en tydelig retning mot mer offentlig finansiert velferd framfor mindre. Partiene til høyre for midten vil markere den motsatte retningen. Jo viktigere denne saken er for partiet, jo mer intenst blir retningen markert. I denne modellen forutsettes det at velgerne vet hvilken side av saken de støtter, og at deres politiske preferanser utledes derfra. Retningsteorien står i klar opposisjon til Downs' tese om politisk nærhet, og de politiske partiene må derfor være mer «ekstreme» enn velgermassen for å tydelig vise hvilken retning de står for i de aktuelle spørsmålene. Der Downs' nærhetsteori og tesen om medianvelgeren i stor grad forutsetter at partiene finner sin plassering langs dimensjonen etter hvor velgerne er plassert, tar retningsteorien utgangspunkt i at partiene plasserer seg tydeligere *utenfor* dimensjonens sentrum langs dimensjoner der partienes viktigste saker befinner seg. Figuren under illustrerer denne retningsteorien (Rabinowitz og Macdonald 1989:97).

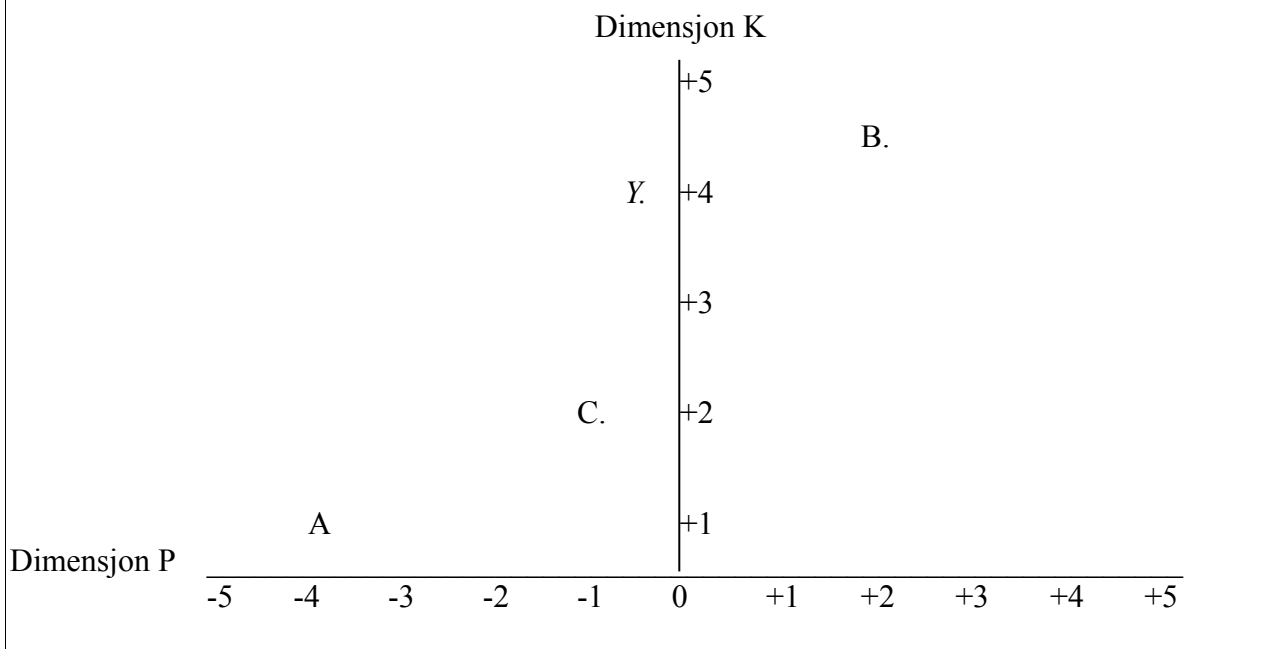
Figur 2.1 Illustrasjon på retningsteorien i en endimensjonal konfliktstruktur

I figuren over finnes det to partialalternativer, parti A og parti B, og to velgere, velger X og velger Y. Velger X er en sterk tilhenger av statlig helseforsikring. Velger Y har også en preferanse for statlig helseforsikring, men han har ingen sterk overbevisning om dette, og saken er heller ikke særlig viktig for ham. Parti A har en markant holdning i spørsmålet, mens parti B er svak motstander av statlig helseforsikring, men markerer ingen sterk holdning i spørsmålet. Både nærhetsteorien og retningsteorien tilsier at velger X vil velge parti A. De har samme prinsipielle holdning til spørsmålet, og med samme styrke. De har en avstand på 0. For å regne ut samsvaret mellom holdning og styrke i retning, benytter Rabinowitz og Macdonald (ibid. 97) en enkel multiplikasjon av partiet og velgernes plassering. For velger X og parti A, blir denne $-4 \times -4 = 16$, med andre ord et sterkt samsvar. I henhold til nærhetsteorien ville det naturlige valget for velger Y være parti B. Men parti B har, om ikke særlig sterkt, et annet syn i spørsmålet enn Y. I henhold til retningsteorien vil dette medføre at Y heller vil foretrekke parti A. Matematisk vil samsvaret mellom Y og B være $-1 \times +1 = -1$, og mellom Y og A være $-1 \times -4 = 4$. Altså er samsvaret sterkere. Dersom et parti legger stor vekt på en spesiell sak, vil det være rasjonelt for partiet å markere en tydelig retning ved å legge seg markert til side for sentrum, slik som parti A i dette eksempelet. Dersom saken betyr mindre for partiet, vil det, som i Bs tilfelle, være rasjonelt å legge seg nærmere midten for nettopp å unngå å markere en klar retning og dermed risikere å støte fra seg velgere som også tillegger saken mindre vekt.

I en flerdimensjonal konfliktstruktur vil retningsteorien fremstå enda tydeligere i forhold til nærhetsteorien.

Figur 2.2. Illustrasjon på retningsteorien i en flerdimensjonal konfliktstruktur

I figuren over er plasseringen til parti A og B og velger Y på den opprinnelige dimensjonen den samme som i figuren 2.1, men nå er det lagt til et ekstra parti C og en ny dimensjon. Ifølge nærhetsteorien ville parti C vært et naturlig valg for velger Y, i og med at partiet ligger på samme punkt langs den opprinnelige dimensjonen. Men i en flerdimensjonal konfliktstruktur må Y ta stilling til sin egen og partienes posisjon langs flere akser samtidig. Selv om han ligger på samme punkt som parti C langs dimensjon P, angir posisjonen såpass nært midten av skalaen at dimensjonen ikke er av vesentlig betydning for partistøtten. Dimensjon K, derimot, er langt viktigere for velger Y, og her angir parti B en klar og tydelig holdning i samme retning som Y. Fordi Y vektlegger dimensjon K i større grad enn dimensjon P, vil derfor Y, i henhold til retningsteorien, stemme parti B.

2.3 Det betingede partimandat

De ovenfor presenterte representasjonsideologiene har vært sentrale i utviklingen av moderne representasjonsteori. Som det teoretiske forankring for analysen av løftegjennomføringen i regjeringen Stoltenberg II har jeg valgt å ta utgangspunkt i Narud og Valens teori om det betingede

partimandat (Narud og Valen 2003; 2007). Denne teorien er en modifisert versjon av den opprinnelige partimandatmodellen som tidligere presentert. Teorien om det betingede partimandat tar opp i seg elementer både fra tradisjonell mandatteori og fra retningsteorien beskrevet ovenfor (Narud og Valen, 2007: 24). De to første forutsetningene fra den tradisjonelle partimandatmodellen beholdes, men den siste forutsetningen endres til fordel for en retningsteoretisk tilnærming. Skjematisk blir dermed teorien slik:

1. Partiene må tilby velgerne ulike politiske alternativer (formulert i partiprogrammene).
2. Partidisciplinen må være såpass stor at partiene er i stand til å gjennomføre sine politiske programmer.
3. Velgerne må ha preferanser, og de stemmer på det partiet de oppfatter at viser dem retningen i en sak som er viktig for dem. Det betyr at:
 1. Velgerne må ha en oppfatning av sakenes relative betydning knyttet opp mot en flerdimensjonal konfliktstruktur.
 2. Velgerne må være på samme side som partiet i saken.

(Narud og Valen 2007: 24)

Der Downs gjennom sin tese om medianvelgeren tar utgangspunkt i en rasjonell velger langs én konfliktdimensjon, tar Narud og Valen utgangspunkt i at valg av parti foregår langs flere konfliktdimensjoner. Dessuten modererer Narud og Valen idéen om at politisk nærhet er den avgjørende faktor for velgerens valg av parti. Flere empiriske studier har vist at representantene har mer ytterliggående synspunkter enn velgerne (Holmberg 1989; 2000, Matthews og Valen 1999; Narud og Skare 1999). Det finnes derfor et godt belegg for å hevde at den tradisjonelle forutsetningen om politiske nærhet som avgjørende faktor har svak forklaringsgrad.

Som det framgår av punkt 3.2 i teorien om det betingede partimandat, er retningsteoriens idé om en saks dikotomi ivaretatt. For denne avhandlingens vedkommende, ligger den mest interessante endringen i forhold til den opprinnelige mandatteori i teoriens punkt 3.1. Narud og Valen (2007: 25) forutsetter med dette at velgerne kjenner partiens viktigste saker innenfor en kjent konfliktstruktur, med andre ord hvilke saker partiene har «eierskap» til, og at de stemmer deretter. Denne forutsetningen om «sakseierskap» bygger på John Petrociks (1996) teori om at velgerne gir

partiene tillit innenfor visse saksområder, områder partiene har bygget opp troverdighet på. En annen forutsetning er at partienes oppfatning av eget mandat varierer med partienes respektive ideologiske ståsted, og hvor de befinner seg i den politiske konfliktstrukturen. Premissene for delegering av makt fra velgerne til partiene går dermed ut fra holdningene til og gjennomføringen av de sakene som partiene har dette «eierskapet» til. Analysen senere i avhandlingen vil ivareta dette aspektet, men vil ikke utelukkende konsentrere seg om saker partiene har «eierskap» til. Sakseierskapet er viktig for velgernes holdning og tillit til partiene, men er ikke en tilstrekkelig stringent variabel for å identifisere viktige ulikheter mellom partiene. Det kan meget vel tenkes at partier har tilnærmet lik politikk på flere saksområder, men at velgernes tillit til partiene på disse områdene er ulik. Løftegjennomføringsanalysen vil i større grad fokusere på *merkesaker* innenfor de ulike dimensjonene. Merkesaker må forstås som saker som er fremtredende innefor dimensjonene, og som i stor grad oppfattes som symbolsaker som enten partiene, velgerne, eller det offentlige ordskiftet tillegger stor betydning.

Skillet mellom ulike typer saker bygger på Stokes (1966; 1992). Han skiller mellom såkalte *valenssaker* og *posisjonssaker*. Valenssaker er saker der det hersker stor enighet i det politiske landskapet om målsetningen, men ulike oppfatninger om middelet for å nå dette målet. En typisk valenssak kan for eksempel være reduksjon av fattigdommen. Få, om noen, politiske partier er uenige i en slik målsetning, men veien dit kan variere betydelig. Ulike politiske partier kan anføre at henholdsvis et lavere og et høyere skattetrykk vil være best egnet til å nå et slikt mål. En posisjonssak er på sin side en sak der partiene er uenige i målsetningen. Et eksempel fra nyere tid er striden om norsk medlemskap i EU. En slik sak er typisk en dikotomi der man enten er for eller imot. I slike posisjonssaker er det *retningen* i partiets standpunkt som er det vesentlige for å tiltrekke velgernes oppmerksomhet, mens det i valenssaker blir mer et spørsmål om hvilken politikk man har mest tillit til at skal nå det aktuelle målet (Narud og Valen 2007: 26). For min analyse senere i avhandlingen, blir dette poenget tillagt vesentlig vekt. I tråd med problemstillingen vil det være mest interessant å analysere saker der partiene i sine programmer er uenige med hverandre i målsetningen, altså i posisjonssakene. For å ivareta nyansene i politikken vil ikke dette skillet praktiseres slavisk, men det er posisjonssakene som er viktige for partiet - typiske kjernesaker innenfor dimensjonene - som blir det primære fokuset.

Den første delen av dette kapitlet har omhandlet teorien bak forholdet mellom parti og velger, mellom representantene og de representerte, og presenterte teorien om det betingede partimandat. I

den neste delen av av kapitlet flyttes fokus fra forholdet mellom parti og velger, til forholdet mellom regjeringspartnerne i en koalisjon. Som punkt 2 i teorien om det betingede partimandat tilsier, må partidisiplinen være såpass stor at partiene faktisk gjennomfører den politikken de går til valg på. I en koalisjonsregjering må det nødvendigvis være flere ulike oppfatninger om politiske spørsmål. Hvis ikke, er det liten grunn til partiene faktisk er selvstendige partier, og ikke fusjonerer. Derfor er det naturlig å tenke seg at det må foregå forhandlinger mellom partiene både når regjeringsplattformen skal utarbeides, og når den faktiske politikken skal gjennomføres. Men hvorfor er det interessant for et parti å inngå i en regjeringskoalisjon når de på forhånd er klar over at sannsynligheten for at de er nødt til å kompromisere på, og kanskje bryte, løfter som er gitt velgerne, er tilstede?

2.4 Koalisjonsteoretiske aspekter

Det ligger ikke innenfor denne avhandlingen å analysere den interne prosessen mellom regjeringspartiene i regjeringen Stoltenberg II i utarbeidelsen av Soria Moria-erklæringen eller internt i regjeringen i perioden. Derimot er det nyttig å kort belyse noen generelle mekanismer som ligger til grunn for en koalisjonsregjering, og hvordan disse mekanismene igjen kan påvirke løftegjennomføringen.

Det første aspektet som belyses er hvilke insentiver partiene har for å inngå i et formalisert regjerings samarbeid. Som Arthur Lupia og Kåre Strøm formulerer det, står enhver deltaker i en potensiell regjeringskoalisjon, uavhengig av land, overfor samme type gevinster og utfordringer (2008: 57). Gevinstene opptrer i form av mulighet for gjennomslag for egen politikk, ære, og andre politiske gevinster som deltakelse i en regjering medfører. Utfordringen er å ivareta forutsetningene for disse gevinstene. Lupia og Strøm (ibid.) trekker fram to slike forutsetninger:

1. Utforme og bevare overenskomster med andre partier
2. Tilfredsstillere velgere

(Lupia og Strøm 2008:57)

Dette blir særlig vanskelig når et partis velgere og partiets koalisjonspartnere har ulike oppfatninger

om politiske spørsmål. Dersom ikke velgerne tilfredsstilles, vil partiet bli straffet ved neste valg. Dersom ikke koalisjonspartnerne tilfredsstilles, vil enten koalisjonen bryte sammen, eller partiet blir erstattet med et annet parti i koalisjonen. Som følge av dette, fremholder Lupia og Strøm (ibid. 58), er koalisjonspartiene incentiv for å delta i en koalisjon både nåværende politiske ønsker og «fremtidens skygge» - hvordan velgerne og politiske motstandere vil reagere. Forfatterne presenterer et omfattende rammeverk for å studere en koalisjons livssyklus i dette lyset, og noen av elementene som kan bidra til å belyse hvordan disse spiller inn for partiene i regjeringen Stoltenberg II presenteres under.

Utgangspunktet for Lupia og Strøm er at

«At every stage of a coalition's life cycle, coalition decisions are the result of bargaining, in which every bargaining outcome is the result not only of past bargains that affect history, institutions, and members' resources but also of the fact that bargaining occurs in the shadow of citizen opinions and under the constant threat posed by political rivals who want to replace those in office»

«Lupia og Strøm 2008: 58)

Det sentrale i dette rammeverket er med andre ord hvorfor og hvordan partier i en koalisjonsregjering kompromisser¹ på bakgrunn av de to forutsetningene nevnt ovenfor.

De viktigste premissene for en slik tilnærming er følgende:

1. Fordelingen gjennom disse premissene, hvem som får hva, avhenger av hva de ulike partiene kan tilby hverandre. Dette avhenger av mange ulike faktorer, som f.eks. forhold spesifikke for det enkelte land, velgeroppslutning, og synet på framtiden.
2. Velgertilslutning avhenger av kvalitetene til de enigheter som oppnås
3. På ethvert tidspunkt i koalisjonens livssyklus, avhenger utfallet av forhandlingsrundene av både framtiden og fortiden. Fortiden, herunder hvilke ressurser de ulike koalisjonspartnerne har tilgjengelig, samt utfallet av tidligere forhandlingsrunder. Fremtiden påvirker

¹ Jeg vil videre i teksten oversette det engelske verbet «bargain» til det norske verbet «kompromisse». I enkelte tilfeller oversettes det til «forhandlinger» når ordet i originalteksten benyttes som substantiv.

koalisjonspartnerne forventninger om hvilke kompromissløsninger som kan aksepteres.

(ibid. 59)

Med dette utgangspunktet, er det et relevant å stille spørsmål om hvorfor partier inngår formelle koalisjonssamarbeid i det hele tatt. En omfattende forhandlingsprosess, i et flerpartisystem som det norske generelt, og mellom tre partier med et såpass ulikt utgangspunkt som partiene i regjeringen Stoltenberg II spesielt, innebærer store utfordringer. Partienes evne til tydelig å formidle egne politiske standpunkter kan bli svekket, man risikerer å måtte inngå kompromisser som går på tvers av egen politikk, og man risikerer å måtte forsvare standpunkter som er upopulære i eget velgersegment. Rasjonalet for partiene for å inngå i en koalisjon må derfor være en antakelse om at det er større sannsynlighet for å få gjennomført sin egen politikk i en koalisjon enn utenfor. Dette er også i tråd med mandatteoriens premiss om at partiene må gjennomføre det de lover, og at de måles på dette av velgerne. Men hvorfor går ikke partiene inn og ut av regjeringen, og søker flertall fra sak til sak i parlamentet i stedet for å inngå i en regjeringskonstellasjon basert på formelle avtaler?

Lupia og Strøm (2008: 61-62) presenterer en rekke ulemper ved en slik framferd i stedet for å søke koalisjonssamarbeid. For det første øker transaksjonskostnadene fordi hver nye sak må forhandles. For det andre svekkes kontinuiteten, og innflytelsen i politiske spørsmål. For det tredje blir troverdigheten lavere i politiske spørsmål, og oppslutningen til regjeringsplattformen. For det fjerde kan velgerstabiliteten svekkes ved at sammenhengen mellom velgeroppslutningen (styringsmandatet) og hvem som faktisk styrer blir uklar.

Det synes derfor rasjonelt for et parti som ønsker å regjere at dette foregår innenfor et formalisert samarbeid. I norsk politisk historie har samtlige koalisjonsregjeringer basert det formelle samarbeidet på en regjeringserklæring (Müller og Strøm 2008: 171). Slike erklæringer fremforhandles av flere grunner, men den vesentligste faktoren er at den binder de ulike partiene sammen til et bestemt standpunkt i de ulike sakene (ibid. 164). Når så denne enigheten er oppnådd og kommunisert gjennom erklæringen, frasier koalisjonspartnerne seg en vetorett over de politiske sakene som det er oppnådd enighet om i erklæringen. Så lenge ikke erklæringen fravikes, er en slik vetorett ikke til stede.

I tilfellet Soria Moria-erklæringen, er dette en omfattende avtale som koalisjonspartnerne forplikter seg til, og som danner det formelle politiske grunnlaget for regjeringssamarbeidet. Når en slik formalisert avtale i form av en regjeringserklæring utarbeides, er det naturlig at denne i tillegg til å

angi hvilke saker regjeringspartiene har blitt enige om, også kan gi en indikasjon på hvilke av partienes respektive løfter det *ikke* er oppnådd enighet om. Selv om denne sammenhengen ikke behøver å være særlig sterk, er det grunn til å anta at de sterke normative bindingene i erklæringen medfører at sannsynligheten for at løfter som er ivaretatt i erklæringen blir gjennomført er høyere enn for løfter som ikke er ivaretatt.

Med utgangspunkt i dette blir det relevant for analysen å se på forholdet mellom løfter som har blitt ivaretatt i Soria Moria-erklæringen og løfter som har blitt gjennomført.

2.5. Tidligere forskning

Til slutt i kapitlet presenteres noe av den tidligere forskningen innenfor feltet. Forskning på gjennomføring av valgløfter er ikke et særlig stort fagfelt. For Norges vedkommende er det gjennomført to slike studier de siste årene, begge hoved-/masteravhandlinger (Thoresen 2000; Sandvold 2008). Sandvolds undersøkelse er særlig interessant: Hennes studie av Høyres løftegjennomføring i regjeringen Bondevik II er direkte relevant for min avhandling. Sandvold benyttet teorien om det betingede partimandat som utgangspunkt, og fant at denne hadde god forklaringskraft for hvilke saker partiet fikk med i Sem-erklæringen, regjeringserklæringen til Bondevik II (Sandvold 2008: 72). Et annet viktig funn i denne studien, var at konfliktdimensjonene og sakseierskapet hadde størst forklaringskraft: «Imidlertid er det slik at de dimensjonene som partiene relativt sett legger mer vekt på er de som vil ha størst betydning for hva de har fått med i Sem-erklæringen» (ibid.). Dette funnet viser at koblingen mellom de politiske saksområdene som partiene tillegger størst vekt, saker enten av ideologisk betydning eller saker som partiene har størst troverdighet på - såkalte kjernesaker - og hvilke saker de får gjennomført, er stor. Jmført det betingede partimandat, er det slike spørsmål der partiene har markert en tydelig retning, og som velgerne i stor grad assosierer med partiet, som blir viktige for partiene å få gjennomført i regjering. Et annet viktig funn, er at koblingen mellom regjeringserklæringen og løftegjennomføringen er betydelig (ibid.). Dette innebærer at sannsynligheten for at løftene blir gjennomført øker betraktelig dersom disse løftene inngår i regjeringserklæringen. I konkrete tall konkluderer Sandvold med at 48 prosent av Høyres programløfter kom helt eller delvis med i Sem-erklæringen, og 60 prosent ble helt eller delvis gjennomført med politiske vedtak (Sandvold 2008: 60).

Internasjonalt her det også blitt utført enkelte undersøkelser om løftegjennomføring

(Kalogeropoulou 1989; Pomper og Ledermann 1980; Rallings 1987; Rose 1980; Royed 1996; Thomson 2001). Disse undersøkelsene viser at de undersøkte regjeringene hadde en gjennomføringsgrad på 60-86 prosent. Imidlertid er flere av disse undersøkelsene gjennomført i Storbritannia og USA, land med partisystemer, valgsystemer og parlamentariske systemer som i stor grad avviker fra de norske. Den britiske Westminster-modellen med flertallsvalg i enkeltmannskretser har gitt en topartistruktur, der det ene partiet danner regjering på bakgrunn av simpelt flertall i parlamentet (Lijphart 1999). Regjeringspartiet slipper dermed å forholde seg til koalisjonspartnere og å samarbeide med andre partier i parlamentet for å få gjennomført sin politikk. Den amerikanske politiske maktstrukturen er også svært ulik den norske. USA har også et topartisystem, men her velges den utøvende makt (presidenten) direkte av folket. Parlamentet består av to kamre (senatet og representantenes hus), og disse velges separat, noe som ofte har medført ulikt flertall i de to kamrene.

Under presenteres en skjematisk framstilling av utvalgte undersøkelser:

Tabell 2.1 I hvilken grad oppfylles valgløfter? Resultater fra studier av ulike land.

(Naurin 1999:47, sitert i Sandvold 2008: 25)

	Pomper og Ledermann USA 1944-78	Terry Royed USA 1980-84	Terry Royed GB 1980-84	Richard Rose GB 1970-79	Collin Rallings GB 1945-79	Collin Rallings Canada 1945-79	Kalogero poulou Hellas 1981-85	Robert Thomson NL 1986-98	Elin Naurin Sverige 1994-98
Andel helt eller delvis oppfylte løfter	67 %	60 %	84 %	82 %	64 %	71 %	70 %	61 %	86 %

Av disse undersøkelsene er det Robert Thompsons (2001) studie av Nederland som er den mest relevante som sammenligningsgrunnlag for det norske politiske systemet, med sin lange tradisjon for koalisjonsregjeringer (Heidar og Berntzen 2008: 169).

Disse undersøkelsene studerer i hovedsak i hvilken grad regjeringspartienes løfter foran valg gjennomføres i regjeringsperioden. Dog er min studie noe annerledes. Der for eksempel Sandvold (2008) studerte løftegjennomføringen til ett av partiene i mindretallsregjeringen Bondevik II, er min analyse en sammenligning av løftegjennomføringen til to ulike partier i en flertallsregjering på områder der partiene avviker fra hverandre. I så måte ligner analysegrunnlaget mitt på den ene siden på Sandvolds, og på den andre siden på Thompsons.

Disse tidligere undersøkelsene vil danne grunnlaget for det metodiske utgangspunktet for den videre analysen. I den grad funnene er metodisk sammenlignbare med mine egne, vil de bli presentert nærmere i analysekapitlet. Særlig Sandvolds tilnærming blir et viktig sammenligningsgrunnlag. Selv om regjeringene Bondevik II og Stoltenberg II har svært ulike utgangspunkt i parlamentarisk grunnlag (den ene en mindretallsregjering, den andre en flertallsregjering), kan de på flere andre områder sammenliknes. Det er i begge tilfeller snakk om regjeringer bestående av tre partier, der det ene partiet er markant større enn de to andre.

I neste kapittel redegjøres det nærmere for det metodiske designet for analysen, og hvilken empiri som er innhentet.

3 Metode

Dette kapitlet vil nærmere redegjøre for den metodiske tilnærmingen jeg benytter i avhandlingen, og hvorfor denne tilnærmingen er egnet til å belyse problemstillingen. Det vil også redegjøres for problemstillinger rundt datatilfang og validitet og reliabilitet.

3.1 Metodiske perspektiver

Den metodiske tilnærmingen som er valgt for avhandlingen, er den innholdsanalytiske fremgangsmåten. Holsti beskriver denne metoden som «the application of scientific methods to documentary evidence» (Holsti 1969:129, sitert i Skogrand 2007: 36). Selv om utsagnet er noe vagt, innebærer det at det objektive vitenskapsidealet ligger til grunn, med et klart krav om systematikk. Denne fremgangsmåten er spesielt egnet for å analysere en betydelig mengde tekst, og gjennom en tydelig kategorisering og systematisering, kan den ønskede informasjonen identifiseres og trekkes ut. Innholdsanalysen søker å finne budskapet som sendes fra avsender, og ikke hvordan det tolkes av mottaker (Bergström og Boréus 2000). Dette er særlig relevant for studien av løftegjennomføring. På flere trinn i prosessen, både når konfliktdimensjonene skal kartlegges, når løftene skal identifiseres, når løftene skal vurderes som ivaretatt i Soria Moria, og endelig når løftene skal vurderes som gjennomført eller ikke, finnes det åpenbare metodiske utfordringer som kan true objektivitetsidealet. Den subjektive forforståelsen kan påvirke forskerens vurdering av teksten, og dermed true analysens objektivitet. Neumann (2001:26) anfører problemene ved at forskeren ikke vil være i stand til å rekonstruere motivene til en teksts opphavsmann, da teksten vil tale forskjellig til ulike lesere.

Det er på dette området den største metodiske utfordringen for analysen ligger. Partienes løfter må nødvendigvis vurderes ut ifra hvilket resultat partiet faktisk ønsker å oppnå med løftet. Særlig der løftet er uklart definert i programmene, vil utfordringene være store med hensyn til reproduserbarhet. En forskers oppfatning av et løfte vil også kunne avvike fra velgernes oppfatning av det samme løftet. Ofte har partiene presentert løftene for velgerne gjennom en lang valgkamp, og velgernes oppfatning av løftets innhold vil kunne være annerledes enn partiets landsmøtes intensjon da løftet ble vedtatt. Det blir særdeles vanskelig, for ikke å si umulig, å skulle ta stilling til hvordan løftene konkret oppfattes av velgerne. Det blir derfor nødvendig å se bort ifra denne faktoren, og

vurdere og analysere budskapet i løftene ut ifra en rimelighetantakelse om løftenes intensjon. Rimelighetsantakelsen er selvfølgelig også utsatt for subjektivitet, og det stilles store krav til presisjonen i kategoriseringen for å ivareta vitenskapelige krav til etterprøvbarhet. Kapittel 5 er derfor i sin helhet viet spørsmål omkring operasjonalisering av dataene og begrepsdefinering for å sikre en størst mulig grad av objektivitet i løfteanalysen. Både når det gjelder identifikasjon av konfliktdimensjonene og av løftene, vil jeg presentere eksempler innenfor de ulike kategoriene for å tydeliggjøre hvordan dataene er lest og tolket.

En innholdsanalytisk metode kan både være kvalitativ og kvantitativ. Analysen i denne avhandlingen vil benytte begge tilnærmingene for å besvare problemstillingen. Den kvantitative tilnærmingen vil være særlig egnet når en stor mengde data skal systematiseres og presenteres, og muliggjør utarbeidelsen av en statistisk analyse. Dette forutsetter at datamaterialet kan vurderes og systematiseres i objektive mengdekategorier. Dersom avhandlingen for eksempel hadde analysert hvor ofte partiene hadde nevnt spesifikke ord som kunne tillegges de ulike dimensjonene, ville en kvantitativ tilnærming i seg selv ha vært tilstrekkelig. For en statistisk analyse av løftegjennomføring, vil en slik metodikk kunne besvare et enkelt spørsmål om hvem som fikk gjennomført flest løfter, enten nominelt eller prosentuell. Dog vil dette ikke være tilstrekkelig for å besvare problemstillingen.

Når jeg i denne avhandlingen skal drøfte løftegjennomføring basert på innholdsulikhet mellom partiene, samt vurdere løftenes styrke og retning, er jeg avhengig av å foreta en vurdering av partiprogrammenes innhold. Derfor er det nødvendig også å benytte en kvalitativ tilnærming. Når løftene skal tillegges ulike konfliktdimensjoner, må de også vurderes og veies, og ord og begreper må tillegges en betydning som ikke nødvendigvis forekommer eksplisitt. En slik vurdering fordrer i seg selv en kvalitativ metodikk. Analysen vil derfor benytte både kvantitativ og kvalitativ tilnærming som sammen kan gi et kompletterende bilde av problemstillingen. En kvantitativ presentasjon av de kvalitative dataene vil gjøre det enklere å formidle informasjonen som ligger i datamaterialet (Grønmo 1998: 104). Dette muliggjør en kvantitativ vurdering av problemstillingens ordlyd om mengden av løftegjennomføring de to partiene oppnådde i stortingsperioden.

Andre undersøkelser av løftegjennomføring har i ulik grad benyttet kvantitativ og kvalitativ tilnærming. Hovedtyngden av slike studier har i stor grad benyttet begge tilnærmingene for å analysere grad av løftegjennomføring som et forholdstall mellom avgitte løfter og gjennomførte løfter med utgangspunkt i politiske dokumenter (Pomper 1968; Royed 1996; Thomson 2001;

Sanvold 2008). Naurin (1999: 30) argumenterer for at en slik metodikk både er for omfattende, og nødvendiggjør en begrensning av utvalget. Hun har derfor benyttet intervjuer av politikere som utgangspunkt, og mener dette gir et mer nyansert bilde av løftegjennomføringen. Intervjuer blir ikke benyttet i denne avhandlingen. Selv om intervjuer kan være nyttig i den forstand at man får tilgang på beslutningstakernes egen oppfatning og vurdering om løftenes gjennomføring, fordrer det samtidig at intervjuobjektet har full oversikt over de ulike saksfeltene (Sandvold 2008: 11). Dessuten må man forholde seg til den åpenbare risikoen for at politikeren ønsker å fortegne situasjonen og vurdere eget partis løftegjennomføring i et uforholdsmessig positivt lys. Det blir vanskelig å kontrollere for denne effekten uten samtidig å dobbeltsjekke med offentlig tilgjengelig dokumentasjon. I forhold til denne avhandlingens problemstilling vil en slik fremgangsmåte ikke kunne forsvare merarbeidet.

3.2 Data

Kildematerialet for identifiseringen av partienes løfter er partiprogrammene for stortingsperioden 2005-2009. Disse programmene ligger også til grunn for vurderingen av hvor partiene avviker i plassering innenfor de ulike konfliktdimensjonene som presenteres i kapittel 4.

I norsk politikk har det for flere partiers vedkommende vært vanlig å utarbeide to ulike programmer: et prinsippprogram og et handlingsprogram. Prinsippprogrammet angir en mer overordnet ideologisk retning, mens handlingsprogrammet inneholder mer konkrete og spesifikke lovnader (Strøm & Leipart 1989: 268). SV har et slikt program, sist vedtatt på landsmøtet i 1995 (SV 1995). Arbeiderpartiet har ikke en slik programdeling. Men henblikk på validiteten i avhandlingen vil derfor kun handlingsprogrammene for den aktuelle stortingsperioden bli vurdert. Det må også nevnes at begge de aktuelle partiene har omfattende programmer. Arbeiderpartiets program er på totalt 67 sider, mens SVs er på totalt 58. Partiprogrammene gir derfor nødvendig rom for å ivareta mange av de ideologiske betraktningene og nyansene som prinsippprogrammene eksponerer.

I første del av analysen går jeg igjennom hvilke av partienes løfter som er ivaretatt i Soria Moria-erklæringen. Andre del av analysen går igjennom de politiske vedtakene i de spørsmål som er angitt i de enkelte løftene, og hvorvidt de er gjennomført eller ikke. Kildematerialet for denne delen av analysen er primært stortingsvedtak og stortingsproposisjonene som ligger til grunn for disse

vedtakene. Stortingsmeldinger er også benyttet som grunnlagsdokumenter i saker som ligger innenfor regjeringens handlingsrom og ikke behøver stortingsvedtak. Regjeringen publiserer alle proposisjoner og meldinger på sin internettside, og denne har vært særlig nyttig i arbeidet. Regjeringen har også publisert en statusrapport (*Flertallsregjeringens statusrapport*, 2009) som gjennomgår løftene gitt av regjeringen i felleskap gjennom Soria Moria-erklæringen. Denne rapporten er benyttet som referanse i de tilfeller der løftene i partiprogrammene enten er ivarettatt i erklæringen eller der en annen politikk enn partiløftene tilsier er ført. Der løftene ikke kan spores i regjerings- eller stortingsdokumenter, er det benyttet andre offisielle kilder, primært via internett.

Når det gjelder kategoriene jeg benytter i operasjonaliseringen, er det viktig å påpeke at kriteriet som legges til grunn for å vurdere om et løfte er gjennomført, er at ordlyden i løftet, eller det som med rimelighet kan antas å være i samsvar med løftet, faktisk er gjennomført i politisk handling. I sin studie av Høyres løftegjennomføring i perioden 2001-2005, tar Sandvold utgangspunkt i om løftet er blitt omsatt i politiske vedtak (Sandvold 2008: 10). Vurderingen av om løftet er gjennomført eller ikke, baserer seg da på politiske vedtak i Stortinget. Hun vurderer da ikke om det politiske vedtaket har gitt de ønskede konsekvensene i form av faktisk *gjennomført* politikk (ibid.). Hun fremholder at politiske vedtak iverksettes av byråkratiet og ikke av politikerne, og at det er mulig å konkludere på bakgrunn av hvorvidt løftet er vedtatt i Stortinget. Denne observasjonen av det politiske systemet er på ingen måte uriktig, men å avslutte en løftegjennomføringsanalyse så fort vedtaket i den aktuelle saken er foretatt, vil etter min mening ikke være et tilstrekkelig kriterium for å vurdere resultatet av en regjeringsperiode. Flere politiske saker kan kun gjennomføres utover en enkelt stortingsperiode, men en regjering har mulighet til å framskynde eller trenere et politisk vedtak. Sandvold anerkjenner også dette faktumet, og er tydelig på at hun ikke vurderer om løftene har blitt *gjennomført* på en tilfredsstillende måte. For å ivareta problemstillingen i avhandlingen, ekskluderes løfter som angir et tidspunkt for gjennomføring utover stortingsperioden. Politiske vedtak i Stortinget vil alene ikke være et vurderingskriterium for gjennomføring. Gjennomføringskriteret vil avhenge av type løfte, og hvordan løftet formuleres i programmet. I operasjonaliseringskapitlet vil dette redegjøres for nærmere.

3.3 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet og validitet er to helt grunnleggende vurderingskriterier i en vitenskapelig undersøkelse, og datamaterialet, operasjonaliseringen og metoden må vurderes ut ifra disse kriteriene. Reliabilitet

er et uttrykk for om man kan stole på den kategoriseringen som har blitt utført; om målesikkerheten i analysen ivaretar hensynet til repoduserbarhet og vitenskapelig metode (Hellevik 2002).

Reliabiliteten er ivaretatt når det er samsvar mellom uavhengige målinger av samme fenomen.

Reliabilitetsproblematikk har vært ivaretatt i denne avhandlingen på flere plan. For det første har løfteidentifisering vært gjenstand for flere runder over et tidsrom på flere måneder, noe som er et uttrykk for stabilitet i kategoriseringen (Weber 1990: 17). Disse gjentatte kodingene har vist et høyt grad av samsvar. Kravene til intrasubjektivitet - at samme forsker får de samme resultatene når samme fenomen undersøkes på ulike tidspunkter - synes dermed å være oppfylt (ibid.) Dog er dette en svak form for reliabilitet. Den intersubjektive reliabiliteten - at ulike forskere får samme resultat når de undersøker det samme fenomenet - er ikke mulig å ivareta i en individuell mastergradsavhandling.

Validitet er et mål på de benyttede dataenes gyldighet sett i lys av problemstillingen. Som jeg tidligere har redegjort for, så anser jeg partienes programmer for å være det beste uttrykket for hvilken politikk partiene ønsker å gjennomføre i perioden programmet gjelder for, og hvilke løfter partiet dermed gir sine velgere. Det må legges til at velgernes kilder for å vurdere hvilke løfter som gis av de ulike partiene kan avvike fra kildegrunlaget som benyttes her. I valgundersøkelsen fra valget i 2005 opplyste over halvparten av velgerne at de ikke hadde lest eller kikket i partienes programmer (Narud og Valen 2007: 137). En tilsvarende undersøkelse fra 1957 fant andelen til å være så lav at det ikke ga grunnlag for meningsfylt analyse (Narud og Valen 2004: 33). Når såpass mye av velgernes informasjon om partiene og deres løfter kommer fra andre kilder enn partiprogrammene, som f.eks. fjernsyn og aviser, kan dette potensielt representere et validitetsproblem. Det ligger utenfor denne oppgavens ramme å skulle ta stilling til slike faktorer. Dessuten vil politikeres dialog med velgerne gjennom media kunne gi et fortegnert bilde av partienes politikk ved at kun enkelte av partienes løfter presenteres, og at andre, mer upopulære løfter, underkommuniseres. Det kan derfor vanskelig tenkes at andre kilder enn programmene kan gi pålitelige uttrykk for partienes valgløfter og samtidig på samme måte oppfattes av velgerne som et uttrykk for partienes posisjon i det politiske landskapet. Jeg anser derfor validiteten i kildematerialet for å være høy og å være særlig godt egnet for å analysere problemstillingen.

4 Konfliktstrukturen

I dette kapitlet presenteres det konfliktlinjeteoretiske utgangspunktet for identifikasjonen av konfliktstrukturen i norsk politikk. Arbeiderpartiet og SV sine partiprogram vil så gjennomgå for å identifisere på hvilke konfliktdimensjoner partiene eventuelt avviker fra hverandre. Resultatet av denne gjennomgangen vil testes mot partienes respektive velgeres plassering innenfor de aktuelle dimensjonene. De dimensjonene der velgerne og partiene plasserer seg ulikt, vil utgjøre rammen for løftegjennomføringsanalysen senere i avhandlingen.

4.1 Hva er en konfliktlinje?

For å forstå den norske politiske konfliktstrukturen, er det avgjørende å se nærmere på ulike tilnærminger til de underliggende konfliktlinjene som sammen utgjør konfliktstrukturen. Det finnes for det første ingen omforent definisjon av begrepet. Ulike forskere har presentert ulike definisjoner. Bjørklund (2001:34) mener det med begrepet «siktes til sosiale, kulturelle og økonomiske motsetninger av en viss varig karakter». Lane og Ersson (1987: 39-40) benytter følgende definisjon: «En oppdeling av individer, grupper eller organisasjoner danner en konfliktlinje hvis det er en viss sjanse for at denne vil polarisere befolkningen, slik at ulike befolkningsgrupper står mot hverandre». Bartolini og Mair (1990:213-215) fremholder at begrepet i litteraturen benyttes lite konkret fordi det benyttes ulikt i ulike vinklinger av politisk sosiologi. I deres rammeverk må følgende premisser være til stede for at politiske ulikheter skal kunne defineres som en konfliktlinje:

1. Det må være sosioøkonomisk grunnlag for skillelinjen.
2. En kollektiv identitet der verdier og oppfatninger reflekterer en samhörighet innenfor gruppen.
3. Skillelinjeinteresser får et institusjonelt uttrykk først når partier, fagforeninger eller andre organisasjoner etableres rundt.

Berg (2003: 2.2) forstår konfliktlinjer som «en type konflikt som skaper en bestemt relasjon mellom bestemte typer grupper, samt en relasjon mellom disse gruppene og politiske partier». På hvilke områder av den politiske sfæren kan en snakke om konfliktlinjer?

Downs' (1957) utgangspunkt var den klassiske venstre-høyre-dimensjonen som impliserer en klassisk sosioøkonomisk skillelinje. Aardal (1994: 225), derimot, argumenterer for at det sosioøkonomiske grunnlaget i seg selv ikke er tilstrekkelig, ei heller en betingelse for, å utgjøre en politisk skillelinje. Dog er denne konfliktlinjen sentral i en historisk kontekst (Lipset og Rokkan 1967), men konfliktlinjer kan også oppstå langs andre dimensjoner enn den sosioøkonomiske, som for eksempel kulturelle og religiøse (Rokkan og Valen 1964). Laver og Hunt (1992) fremholder at ulike konfliktlinjer ikke nødvendigvis er konsistente med hverandre, og opptrer ofte kryssende. I tråd med forutsetningene i teorien om det betingede partimandat, vil gjerne partier drive valgkamp langs flere konfliktlinjer i ulike saker de har eller ønsker å ha «eierskap» til (Narud og Oscarsson 1999: 3-4).

4.2 Tradisjonelle konfliktlinjer i norsk politikk

Det klassiske utgangspunkt i identifikasjonen av skillelinjer i norsk politikk er særlig arbeidene til Stein Rokkan. Sammen med Henry Valen utarbeidet han en konfliktlinjemodell bestående av seks dimensjoner (Rokkan og Valen 1964). Innenfor disse dimensjonene befinner, etter Rokkan og Valen, de tradisjonelle spenningene i norsk politikk seg. Utviklingen av det norske politiske landskap har foregått gjennom en serie fortløpende endringer i mønsteret til disse skillelinjene og partioppløsningen ved ulike valg (Rokkan 1987: 137).

4.2.1 Rokkan og Valens konfliktlinjedimensjoner

Under presenteres Rokkan og Valens konfliktlinjemodell:

- 1) Den territorielle motsetning (T) mellom hovedstad og provins, mellom sentrum og periferi.*
- 2) Den sosio-kulturelle konfliktlinje (SK), som går mellom akademisk utdannede, «europæiserte» embetsmenn og patrisierne i byene og de stadig mer statusbevisste, artikulerte og nasjonsorienterte bøndene i landdistriktene og deres avkom i de voksende byene.*
- 3) Den religiøse motsetning (R) mellom den etablerte bybefolknings sekulariserte og tolerante liberalisme og den ortodokse skrifttro lutherdom som er utbredt blant mange bygdene og blant nyinnflyttede i byer og tettsteder.*
- 4) En økonomisk konfliktlinje på varemarkedet (VM) mellom produsentene og kjøperne av*

fiske- og landbruksprodukter—igjen et uttrykk for en motsetning mellom bybaserte og hovedsaklig landlige interessesektorer.

5) Motsetningen på arbeidsmarkedet (AM), til å begynne med arbeidsgivere og lønnstakere og senere primært i de store enheter i økonomien og i den offentlige sektor, mellom arbeidsgivere og funksjonærer.

6) I tillegg kan vi se en moralsk (M) motsetning som særlig går inn på kontrollen over salg og produksjon av alkohol.

(Rokkan og Valen 1964, Rokkan 1987: 137)

Selv om disse skillelinjene har hatt ulik vektning gjennom tiårene, framholder Rokkan med flere at den norske partistrukturen i sin hovedform tilsynelatende er fastlåst. I sin fastfrysingshypotese formulerte Lipset og Rokkan fraværet av utvikling i den norske partistrukturen: «The party systems of the 1960's reflect, with few but significant exceptions, the cleavage structures from the 1920's» (Lipset og Rokkan 1967:50). Denne fastfrysingshypotesen bygger på et empirisk grunnlag der den politiske konkurransen var låst i en kontinuerlig likevektssituasjon i ulike former for flerpartisystem (Ugelvik Larsen 2003:40). Selv om fastfrysingshypotesen ble utformet for over 40 år siden, er den en stadig påminnelse om det uomskiftelige i norsk politikk. Enda viktigere for denne avhandlingens formål er det at partiene gjennom sin egen historie og den politiske tradisjonen bevarer idéen om disse konfliktlinjene på et institusjonelt plan. De definerer seg selv langs disse konfliktlinjene, selv om dagens samfunnsstruktur på mange måter er annerledes enn tidligere (Urwin 1997, Saglie 2002). I dette bildet er partienes «sakseierskap» en viktig faktor, og partiene opprettholder tanken og idéen om de klassiske konfliktlinjene når de holder fast ved «eierskapet» til saker de tradisjonelt har hatt et slikt «eierskap» til (Berg 2003:17).

Som en utvikling av, og dels i opposisjon til, tradisjonell konfliktlinjeteori, lanserer Dalton, Flanagan og Beck (1984) en ny tilnærming til spørsmålet om partitilknytning. De hevder at velgerne i stor grad vil dekkle seg, *dealign*, fra de tradisjonelle konfliktlinjene og dermed den gamle partistrukturen, og tilkoble seg, *realign*, til nye konfliktlinjer, og dermed identifisere seg med nye partier. Disse nye og postmoderne skillelinjene springer, ifølge Inglehart (1990: 56), ut fra det relativt åpenbare faktum at nye generasjoner har en langt bedre materiell levestandard enn tidligere generasjoner. Der tidligere generasjoner av ren og skjær nødvendighet la større vekt på økonomisk og fysisk sikkerhet, er den økonomiske sikkerheten i dagens samfunn såpass stor og innarbeidet at det gir yngre generasjoner mulighet til å legge større vekt på immaterielle behov, og «nye» postindustrielle skillelinjer som blant annet miljø, globale spørsmål og likestilling som har oppstått

på siden av de tradisjonelle skillelinjene (Dalton 1993).

For å kunne gi et tydeligere bilde av hvordan Arbeiderpartiet og SV har kunnet finne en felles politisk plattform å danne regjering på, blir det derfor nødvendig å se nærmere på hvordan både tradisjonelle og «moderne» konfliktstrukturer har preget utviklingen til de to partiene. Et sentralt spørsmål i denne sammenhengen blir om de, som to partier på venstresiden av den sosioøkonomiske skalaen, representerer samme retning innenfor konfliktstrukturen i politikken, eller om partiene har respondert ulikt på en eventuell frakobling fra de tradisjonelle skillelinjene. Neste del av kapitlet analyserer dagens norske konfliktstruktur, og hvordan de to partiene i lys av deres politiske utvikling plasserer seg i denne.

4.3 Dagens norske konfliktstruktur

Både Arbeiderpartiet og SV har sine røtter i den klassiske venstre-høyreaksen. Men der Arbeiderpartiet har favnet bredt på tvers av andre tilstedeværende akser, representerer SV i stor grad det Inglehart (1990) omtaler som de postmoderne konfliktlinjer med sin tydelige forankring i «grønne» verdier (SV 2005, kap. 5). Spørsmålet blir da hvilke konfliktlinjer som gjør seg gjeldende i dagens politiske landskap. Er de «gamle» konfliktlinjene som beskrevet av Rokkan og Valen i deres konfliktlinjeteori fra 1964 fremdeles gyldig for norsk politikk? Som Narud og Valen skriver, var Rokkan og andre politiske sosiologers konfliktlinjeanalyse utført i et historisk og sosiologisk perspektiv (Narud og Valen 2007: 127). De fokuserte på hvordan partipolitiske endringsprosesser opptrådte sammen med endringer i sosial og politisk struktur. De vektla i mindre grad hvordan konkrete stridsspørsmål vokste fram som et resultat av disse endringene (ibid.).

For å identifisere og beskrive dagens konfliktlinjer, er det nyttig med flere ulike operasjonelle tilnærminger. Opinionsundersøkelser gir et godt bilde av hvilke saker velgerne prioriterer, og korrelert med partitilknytning, kan man identifisere hvilke saker som er viktige for ulike partiers velgere. Det foreligger en omfattende litteratur på dette området (se Narud og Valen 2007: 129), og norske valgundersøkelser har i en årrekke fokusert på nettopp kartleggingen av politiske holdninger. Det har også blitt utført intervjuundersøkelser, både av politiske eksperter og ledere i de ulike partiene som bidrar til å identifisere disse konfliktlinjene. I tillegg åpner disse undersøkelsene for muligheten til å sammenligne eventuelle likheter og ulikheter i ledere og velgeres plassering langs konfliktlinjene. Den mest kjente studien er Manifesto-prosjektet, som har foretatt en komparativ

innholdsanalyse av partiprogrammer siden 1945 for de fleste land i Vest-Europa (ibid. 127).

Sammen identifiserer disse tilnærmingene de viktigste konfliktlinjene som jeg legger til grunn for en videre kartlegging av Arbeiderpartiet og SVs plassering i det politiske landskapet.

Manifesto-prosjektet har gjennom sitt arbeid analysert partiprogrammer i Vest-Europa siden 1945 (Budge mfl. 1987, Budge mfl. 2001). Denne analysen har vist en sterk samvariasjon mellom de fleste politiske spørsmål og venstre-høyre-aksen (Narud og Valen 2007: 127). Det er også påvist at flere dimensjoner er tilstede i mange av de undersøkte landene, blant annet en motsetning i religiøse forhold. Norske undersøkelser av partiprogrammer har vist noen av de samme underliggende trekk. Strøm og Leiphart (1989, 1992) har påvist at det norske partisystemet inneholder flere dimensjoner. Den viktigste er venstre-høyre-dimensjonen. I tillegg finnes det en moralsk-religiøs motsetning, og en motsetning mellom sentrum og periferi. Disse tre konfliktlinjene fant man også igjen i en intervjuundersøkelse av norske statsvitere på slutten av 1990-tallet (Ray og Narud, 2000), der forskerne ble bedt om å vurdere ideologiske og politiske motsetninger i konkurransen mellom partiene. Det kan dermed synes som om konfliktlinjene identifisert av Rokkan med flere fremdeles gjør seg gjeldende i det norske politiske landskapet.

Men hvilke konfliktdimensjoner gjør seg gjeldende for velgerne? Finner man det samme mønsteret igjen når velgerne tar sine politiske standpunkt? Aardal (2007a: 59) argumenterer for at sosial, økonomisk og geografisk tilknytning spiller en mindre rolle i dag enn i etterkrigstiden. Spørsmålet er hvorvidt velgerne har konsistente holdninger av ideologisk art, eller har standpunkter på tvers av en ideologi, og istedet forholder seg til enkeltsaker og enkeltholdninger (ibid.). Empirien viser at norske velgere i stor grad er konsistente i sin plassering langs konfliktdimensjonene, og at standpunkter i enkeltsaker følger dette mønsteret (ibid. 61). Et slikt funn samsvarer også med forutsetningen i teorien om det betingede partimandat om at velgerne kjenner partienes plassering i konfliktstrukturen.

Gjennom norske velgerundersøkelser siden 1977, har det avtegnet seg et mønster bestående av fire ulike konfliktdimensjoner. De to første er konsistente med med konfliktlinjene beskrevet ovenfor, nemlig en offentlig-privat-dimensjon som samsvarer med den klassiske venstre-høyre-dimensjonen, og en religiøs-sekulær dimensjon med utspring i den norske lekmannsbevegelsen og andre lavkirkelige bevegelser (ibid. 60). De to siste dimensjonene har likhetstrekk med utviklingen av post-moderne konfliktlinjer som jeg beskrev tidligere i kapitlet. Disse er henholdsvis en vekst-vern-dimensjon som var et viktig utgangspunkt for SV, og en innvandring-solidaritet-dimensjon som i

tillegg til å fange opp motstanden mot den universalistiske velferdsstaten som Arbeiderpartiet siden andre verdenskrig har vært en viktig eksponent for, også fanger opp kritikk av innvandrings- og kriminalitetspolitikk (Valen 1981; Valen og Aardal 1983; Aardal og Valen 1989, 1995; Aardal et al. 1999; Aardal 2003b). Analyser viser at disse fire dimensjonene har spilt en viktig rolle i velgernes valg av parti (Aardal 2003f). Panelkorrelasjonen for disse fire dimensjonene i perioden 1977-2001 er høy, noe som tilsier at velgernes plassering langs de underliggende dimensjonene langs disse konfliktlinjene er høy (Aardal 2003a: 79). I valgundersøkelsene fra valget i 2001 ble det også identifisert to andre konflikt dimensjoner, nemlig sentrum-periferi-dimensjonen og global-nasjonal-dimensjonen (Aardal 2007a: 61). Den første samsvarer med studiet av norske partiprogrammer og ekspertundersøkelsene nevnt ovenfor. Den andre er et utslag av konflikten rundt en stadig sterkere globalisering (ibid.).

Langs disse seks dimensjonene viser analysene av partiprogrammene et mønster som i stor grad samsvarer med velgerundersøkelsene. Dette er særlig tydelig for venstre-høyre-dimensjonen, moral-religion-dimensjonen og sentrum-periferi-dimensjonen (Strøm og Leipart 1989, 1992; Flåtten 2000; Berg 2003; Narud og Valen 2004).

Basert på undersøkelser av partiprogrammer, ekspertundersøkelser og velgerdata, kan det derfor identifiseres seks ulike ideologiske dimensjoner i norsk politikk (Aardal 2007: 78; Narud og Valen 2007: 130). Disse er²:

Innvandring-solidaritet: Inneholder motsetninger i syn på innvandring, u-hjelp, ledige arbeidsplasser må gå til nordmenn først, innvandring er en trussel mot norsk egenart.

Høyre-venstre/offentlig-privat: Inneholder motsetninger i synet på statlig styring kontra markedsløsninger, økonomisk utjevning, høye inntekter må beskattes hardere.

Vekst-vern: Inneholder motsetninger om grad av miljøvern framfor vekst, takten i oljeproduksjonen, bygging av gasskraftverk.

Moral-religion/religiøs-sekulær: Inneholder motsetninger om kristendommens stilling, abort, alkoholregulering.

Sentrum-periferi: Motsetninger mellom sentrale strøk og distriktene, hvorvidt statlige institusjoner bør flyttes ut til distriktene, hvorvidt styresmaktene forstår situasjonen i bygde-Norge

2 Narud og Valens navn på konflikt dimensjonene avviker noe fra Aardals. Innholdet i konflikt dimensjonene er dog i all hovedsak like. For ordens skyld presenteres begge definisjonene. Narud og Valens definisjon står foran skråstreken og Aardals etter.

Global-nasjonal: Motsetninger i synet på globalisering og internasjonalsisering.

Selv om det kan være utfordringer i operasjonaliseringen av disse konfliktdimensjonene, tyder den høye stabiliteten til disse dimensjonene på at de er varige, og ikke er uttrykk for kortvarige stemningsbølger (Aardal 2007: 79).

4.4 Arbeiderpartiet og SV i konfliktstrukturen.

En vesentlig forutsetning i teorien om det betingede partimandat, er at velgernes preferanser har elementer av både retning og nærhet. Samtidig har velgerne en klar oppfatning om partiens kjernesaker innenfor konfliktstrukturen, og at de støtter de ulike partiene deretter. Den makten velgerne gir partiene er basert på premisset om at partiens mandat varierer med deres ideologiske ståsted. Velgerne holder partiene ansvarlige innenfor denne rammen (Narud og Valen 2007: 24). I den neste delen av kapitlet vil jeg gå nærmere inn på hvordan Arbeiderpartiet og SV plasserer seg innenfor den norske politiske konfliktstrukturen. Denne kartleggingen baserer seg på de samme kildene som ble benyttet til å identifisere de generelle konfliktdimensjonene i norsk politikk. Den vesentligste kilden er partiens egne programmer, men for å fylle bildet vil det også bli lagt vekt på hvordan partiens respektive velgere plasserer seg på de ulike dimensjonene. Med en slik tilnærming ønsker jeg samtidig å kunne identifisere hvilke konfliktlinjer som både tradisjonelt og i nåtiden er de viktigste for Arbeiderpartiet og SV, og enda viktigere for denne avhandling, i hvilke konfliktdimensjoner partiene har avvikende holdninger fra hverandre. Første steg på denne stigen er en kort presentasjon av partiens historiske utvikling.

4.4.1 Historisk utvikling AP

Arbeiderpartiet ble stiftet i 1887, og hadde sin forankring i den sosioøkonomiske skillelinjen. Partiet var en avlegger av fagforeningene i byene, og representerte arbeidstakernes interesser mot den økonomiske høyresiden som tradisjonelt representerte arbeidsgiversiden. Selv om klassekonflikten var partiets grunnmur (Urwin 1997: 44), og den opprinnelige kjernen av partiets velger bodde i urbane strøk, skar partiet utover de første tiårene av 1900-tallet over denne tradisjonelle skillelinjen, og fikk stadig flere tilhengere på tvers av skillene mellom by-land og sentrum-periferi. Den kraftige veksten i begynnelsen av dette århundret skyldtes i stor grad den demografiske og sosiale endring

som ble forårsaket av den kraftige industrialiseringen (Rokkan 1987:74). Allerede i 1915 hadde partiet en oppslutning på størrelse med Høyre og Venstre (Urwin 1997).³ I 1921 ble partiet medlem av den internasjonale kommunistiske organisasjonen Komintern, og markerte dermed en klar forankring på ytterste venstre fløy av det norske politiske landskap. Utover på 1920-tallet ble partiet trukket i en stadig mer sosialdemokratisk retning, og ble i 1923 ekskludert fra Komintern. Ved valget i 1927 ble partiet det største på Stortinget, noe det har vært siden. Med unntak av et kort intermesso et par vinteruker i 1928, var det først ved regjeringen Nygaardsvold i 1935 at Arbeiderpartiet for alvor gjorde seg gjeldende som et førende parti i norsk politikk. I valgkampen i 1933 ble slagordet «by og land, hand i hand» benyttet, et tydelig tegn på partiets ønske om å representere hele landet på tvers av næringsinteresser. Gjennom etterkrigstiden befestet partiet denne rollen, og med unntak av Regjeringen Lyngs fire ukers regjeringstid i 1963, satt partiet i regjering sammenhengende fra 1945 til 1965. Jens Arup Seip (1963) har omtalt det norske samfunnet som en ettpartistat i denne perioden. Arbeiderpartiets politikk var fundert på en tydelig keynesiansk velferdsmodell der sterk statlig styring, sosial planlegging, fellesskap og bevisste holdninger til sosial organisering var viktige grunnpillarer (Urwin 1997). Arbeiderpartiet la under andre verdenskrig grunnlaget for norsk deltakelse i et vestlig militærsamarbeid, og meldte Norge inn i NATO i 1949. Forsvars-, sikkerhets- og utenrikspolitikken var en kime til konflikt innad i partiet, og i 1961 brøt en fraksjon ut og dannet Sosialistisk Folkeparti, forløperen til SV. Et tiår senere brøt en ny fraksjon ut av partiet som et resultat av debatten om norsk medlemskap i EF (daværende EU), og at partiet inntok et ja-standpunkt.

Fram til 1970-tallet oppnådde Arbeiderpartiet og de andre partiene på venstresiden omlag 50 prosent av stemmene ved valg (Strøm mfl. 2005: 790), og kjempet med sammen med Høyre om den stadig voksende urbane middelklassen (Rokkan 1987: 87-91). På 1980-tallet opplevde norsk politikk en høyredreining på lik linje med land som USA og Storbritannia, og Arbeiderpartiets tradisjonelle politiske linje med stor offentlig sektor og en statssentrert økonomisk politikk med stor statlig andel av BNP ble revurdert (Heidar 2005: 809). De sterke båndene mellom fagbevegelsen, representert ved Landsorganisasjonen ble også løsere (ibid. 821). Samtidig representerte 1980-tallet starten på en klar nedgang i antallet partimedlemmer for de store partiene, også Arbeiderpartiet (Heidar og Saglie 2002: 34-35). Den kanskje viktigste utviklingen i denne perioden var at den klassiske sosioøkonomiske aksene svekket sin betydning. Velgermobiliteten- og volatiliteten ble høyere, og «nye» politiske konfliktlinjer fikk større kraft. Klassesammenheng ble mindre viktig, noe

³ Ved valget i 1915 oppnådde Arbeiderpartiet 32,0% av stemmene, og Høyre og Venstre henholdsvis 28,7% og 33,3% (SSB 2009d)

som fikk konsekvenser for Arbeiderpartiet som et tradisjonelt klasseparti (Urwin 1997: 44).

Mot slutten av 1980-tallet og utover 1990-tallet stabiliserte Arbeiderpartiet sin oppslutning rundt 35 prosent, men mot slutten av 1990-tallet ble Arbeiderpartiets grep om velgerne svekket (Strøm m.fl 2005). Ved valget i 2001 oppnådde partiet en oppslutning på 24,3 prosent, det dårligste valgresultatet siden 1924 (SSB: 2001). Dette medførte en omlegging av partiets kurs mot et sterkere bånd til fagbevegelsen og en beredning av grunnen for et samarbeid med SV og Senterpartiet (Heidar 2005: 821-822). Det ble også lagt et sterkere fokus på å revitalisere og tydeliggjøre den klassiske venstre-høyre-konfliktlinjen i politikken. Det var også en rådende oppfatning at partiet hadde mistet troverdighet i typiske sosialdemokratiske hjertesaker som for eksempel helse og omsorg og sykelønn (Narud og Valen 2007: 287).

4.4.2 Historisk utvikling SV

Sosialistisk Venstreparti (fra 1975) har sitt utspring i Sosialistisk Folkeparti (SF), som ble dannet i 1961 etter at en fraksjon rundt avisen Orientering ble ekskludert fra Arbeiderpartiet etter uenighet om utenriks- og sikkerhetspolitikken (Strøm og Leipart 1989: 265, Knutsen 1997: 247). Uenighet om Norges medlemskap i NATO og utplassering av atomvåpen på norsk jord var kjernesakene i denne striden. SF antok en klar sosialistisk politisk orientering, og partiets ungdomsorganisasjon beveget seg i revolusjonær marxistisk retning. For det norske politiske landskapet var SFs inntog på Stortinget i 1961 med sine to mandater en begivenhet med store politiske konsekvenser: SFs representanter havnet i en vippeposisjon mellom de to politiske blokkene, og stemte for et mistillitsforslag fremsatt mot regjeringen Gerhardsen som en følge av Kings Bay-ulykken på Svalbard. Resultatet ble at regjeringen måtte gå av, og at et sosialistisk parti for første gang hadde bidratt til å felle en sosialistisk regjering. Fra første stund ble SF oppfattet som et irritasjonsmoment av Arbeiderpartiet (Rokkan (1987: kap. 5). Etter striden rundt folkeavstemningen om norsk EF-medlemskap i 1972, brøt en ny fraksjon ut av Arbeiderpartiet, og dannet sammen med SF og noen mindre kommunistiske partier Sosialistisk Valgforbund i 1973. Sosialistisk Valgforbund gjorde et brakvalg i 1973 med 11,2 prosent av stemmene, og var dermed godt etablert i det politiske landskapet. I 1975 brøt Norges Kommunistiske Parti ut, og bevegelsen ble omdannet til et formelt politisk parti under navnet Sosialistisk Venstreparti.

SV skiller seg fra den klassiske partistrukturen ved at partiet har sitt opphav som protestparti, og

ikke har vokst ut fra den tradisjonelle sosiale strukturen. På den tradisjonelle sosioøkonomiske skalaen og særlig i forhold til konflikten på arbeidsmarkedet, ligger SV klart på venstresiden i det politiske landskapet (Heidar & Saglie: 2002: 31). Men fordi SV ikke har vært i regjeringsposisjon, har de også kunnet høste mange stemmer ved å forfekte en populistisk politikk (Strøm mfl. 2005: 791). Her må ikke populisme forveksles med den tabloide oppfatningen av populisme som «værhanepolitikk». I denne sammenhengen refererer begrepet populisme til grasrotbevegelser og nedenfra-og-opp-mobilisering. Den populismen SV representerer i denne sammenhengen, er en protest mot trusselen om marginalisering av ytterpunktene av det norske samfunn som en følge av økonomisk og kulturell utvikling. Fra 1970-tallet innebar dette en omfavning av økologiske tankeretninger (Knutsen 1997: 233). Mye av SVs ideologiske forankring har sin basis i denne strømmingen som også gjorde seg gjeldende i store deler av den vestlige verden. Miljøsaken har vært en viktig fanesak for partiet, og det har vært sterke bånd mellom miljøbevegelsen og partiledelsen (ibid. 248). Samtidig knytter partiet disse grønne verdiene sammen med libertarianske verdier om selvråderett, folkelig deltakelse og et klassisk sosialistisk likhetsideal (Knutsen 1997: 248).

4.5 Partiprogrammene⁴

Så hvordan plasserer de to partiene seg innenfor de seks konfliktdimensjonene i dag? I dette underkapitlet foretas en kort gjennomgang av sentrale spørsmål i de respektive partiprogrammene langs de seks konfliktdimensjonene som kan bidra til å belyse dette spørsmålet nærmere.

4.5.1 Venstre-høyre-dimensjonen

4.5.1.1 Arbeiderpartiet

Arbeiderpartiets program for Stortingsperioden 2005-2009 har navnet «Ny solidaritet». I innledningsavsnittet, som har overskriften «nytt flertall -en ny solidaritet» (AP: 4), signaliserer partiet ønsket om å danne en ny flertallsregjering med SV og Senterpartiet. Videre i innledningen presenteres fem oppgaver som vil være partiets viktigste prioriteringer for Stortingsperioden:

⁴ I gjennomgangen benyttes forkortelsen «AP» om Arbeiderpartiets valgprogram for perioden 2005-2009. På samme måte benyttes «SV» om Sosialistisk Venstrepartis valgprogram for samme periode.

1. Å skape arbeid til alle
2. Å gjøre Norge til et av verdens fremste kunnskapssamfunn
3. Å gjøre pensjonssystemet tryggere og mer rettferdig
4. Å skape mer sosial rettferdighet
5. Å øke Norges internasjonale engasjement

(AP: 4)

Partiet signaliserer dermed allerede i innledningen et klart fokus på saker som befinner seg på den tradisjonelle venstresiden i den klassiske venstre-høyre-dimensjonen. Arbeidslivet er partiets hovedsatsingsområde, noe som ordlegges med en gjentakelse av partiets gamle slagord «Arbeid til alle er jobb nummer 1» (AP: 23). Det er tydelig at verdiskapning er en viktig forutsetning for dette: «Vi må bevare eksisterende og skape nye arbeidsplasser, og vi må iverksette tiltak overfor de som er arbeidsledige» (AP: 23). Videre i programmet finnes det flere tydelige eksempler på partiets plassering innenfor denne konflikt-dimensjonen: Partiet ønsker et sterkt statlig eierskap i næringslivet (AP: 25), en aktiv industripolitikk (AP: 18), ny sosial boligbygging (AP: 45), sosial rettferdighet gjennom offentlige velferdsordninger (AP: 43-44), og markerer motstand mot privatisering av velferdstilbudene (AP: 45). Prinsippet i skattesystemet har også en klar venstresidehøring: «Skattesystemet skal bidra til en rettferdig fordeling ved at de som har høye inntekter og store formuer betaler en større andel av inntekten sin i skatt enn de som har mindre» (AP: 27), men det slås i samme avsnitt fast at partiet ønsker å videreføre det samlede skatte- og avgiftsnivået fra 2004. På skolefeltet signaliserer Arbeiderpartiet et forsvar for den offentlige fellesskolen, og en motstand mot privatskoler (AP: 12).

4.5.1.2 SV

SV markerer også i innledningen til programmet sin plassering på venstresiden av venstre-høyredimensjonen. «Stans privatiseringen» og «kamp mot arbeidsløshet og sosial dumping» (begge SV: 8) er to av de ti punktene SV i innledningen lanserer som forslag til «ny kurs». Arbeid til alle er også viktig for SV (SV: 12, 43). I kapitlet «Et humant arbeidsliv» presenterer SV typiske venstresideholdninger i konflikten på arbeidsmarkedet, der likelønn, motstand mot sosial dumping, og 6-timersdag er viktige krav. Sosial boligbygging (SV: 14) er også viktig for SV. På lik linje med Arbeiderpartiet, vil SV ha et skattesystem som «[...] sikrer finansieringen av velferdsstaten, utjevner

økonomiske forskjeller, bidrar til økt verdiskapning, full sysselsetting [...]» (SV: 13).

Om statlig eierskap skriver SV: «Både stat, regioner og kommuner bør aktivt opprette offentlig eide selskap som skal være spydspisser i utviklingen av viktige næringer. Det statlige eierskapet bør være større og langt mer aktivt enn i dag.» (SV: 38) I skolepolitikken er SV tydelig på motstanden mot privatskoler (SV: 16).

4.5.1.3 Sammenligning

På venstre-høyre-dimensjonen signaliserer begge partiene en klar tilhørighet på venstresiden, med SV markert posisjonert til venstre for Arbeiderpartiet. Dette kommer blant annet til uttrykk gjennom synet på skatt der SV slår fast at skatt på arbeid skal være lavere enn skatt på kapital (SV: 13), mens Arbeiderpartiet på sin side ønsker å jevne forholdet ut, samtidig som at næringslivet skal ha stabile og konkurransedyktige skattemessige rammevilkår (AP: 27). SV vil øke kapitalbeskatningen (SV: 13), mens Arbeiderpartiet er opptatt av å ha et skattesystem som tar hensyn til internasjonal skattekonkurranse (AP: 27). I skolepolitikken er partiene enige om satsing på fellesskolen og motstanden mot private alternativer. Selv om SV markerer større styrke mot den ene siden av dimensjonen, er retningen lik for begge partier.

4.5.2 Vekst-vern-dimensjonen

4.5.2.1 Arbeiderpartiet

På vekst-vern-dimensjonen er partiet langt mindre tydelig. Miljøpolitikken har fått omtale på to ulike plasser i programmet, under overskriftene «ren luft - rent vann - ren jord» (AP: 31-32), og «globalt ansvar for miljøproblemene» (AP: 55), og som en del av underkapitlet «Energilandet Norge» (AP: 25). De viktigste sakene for partiet i miljøpolitikken framgår av diskusjonen om det globale ansvaret, og de internasjonale forpliktelsene Norge har påtatt seg i miljøpolitikken vies betydelig plass. Handel med internasjonale klimakvoter er et viktig poeng. Det fremgår at et viktig argument for dette er at da «sikrer vi norsk industri full adgang til EUs kvotehandel, og vi får innflytelse på utviklingen av EUs regler på området etter 2008» (AP: 31). Det er tydelig at det viktigste poenget i miljøpolitikken er internasjonalt samarbeid om å nå felles mål. Det mest

konkrete klimatiltaket som presenteres, er i avsnittet om utvikling og forskning på renseteknologi for å minske utslippet av CO₂, både fra sokkelen og fra importert forurensende energi, og da via bygging av gasskraftverk med renseteknologi. Men programmet slår også fast at at man bør «[...] øke leteaktiviteten etter olje og gass, og oljeindustrien må få tilgang til interessante letearealer», og at «det er viktig at det skapes et marked for CO₂» (begge AP: 26).

Næringslivet vies stor plass i programmet, og et eget underkapittel skisserer partiets industripolitikk (AP: 18). Lenger ned på side 18 står følgende formulering som underbygger dette:

Arbeiderpartiet vil legge til rette for at energi kan utnyttes til industriell utvikling og verdiskaping. Arbeiderpartiet vil at kraftintensiv industri skal ha tilgang på elektrisk kraft som sikrer industriens konkurranseevne i et internasjonalt marked.

s. 18

På den annen side vier programmet plass til konkrete vernetiltak på mikronivå: partiet vil verne nye friområder, ha levedyktige rovdyrstammer, og verne mer barskog (AP: 32).

Det må kunne sies at Arbeiderpartiets plassering på vekst-vern-dimensjonen er noe diffus. Arbeid, verdiskaping og industripolitikk er viktige prioriteringer, og det presenteres mange ulike forslag innenfor disse saksfeltene. Samtidig er miljøpolitikken på makronivå hovedsaklig konsentrert rundt internasjonale forpliktelser, men en fortsatt utvikling av petroleumssektoren vektlegges.

Miljøprofilen på programmet er ikke ubetydelig, men det foreslås ikke tiltak som konkret er egnet til å redusere klimautslipp på bekostning av veksten i økonomien.

4.5.2.2 SV

SVs program er sterkt preget av miljøpolitikk. Miljøpolitikken nevnes allerede i innledningen som en av partiets aller viktigste saker (SV: 6), og er viet et eget kapittel under overskriften «Ei grønn framtid» (SV: 15). Programmet slår eksplisitt fast at en reduksjon av forbruket er et premiss for å løse miljøutfordringene (SV: 15-16). Videre krever partiet at det innføres et grønnere skattesystem; at Lofoten, Barentshavet, Svalbard og Skagerrak skal vernes mot petroleumsvirksomhet; og en utvidelse av verneområdene i naturen (SV: 35). I energipolitikken har SV et sterkt miljøfokus, og ønsker ikke ny petroleumsutvinning som medfører økte miljøutslipp. SV «innser behovet for

nyetableringer for å sikre tilstrekkelig verdiskaping slik at det er mulig å bevare og videreutvikle vårt velferdssamfunn.» (SV: 34), og ser dette i sammenheng med utvikling av miljøteknologi. I programmet settes næringsutvikling også sammen med andre ideologiske forhold: «SV vil skape politiske verktøy for å utvikle et sterkere næringsliv. Demokratiets virkemidler omfatter både offentlig eierskap og ulike støtteordninger for utvikling av privat og kooperativ virksomhet, herunder også arbeiderstyrte bedrifter.» (SV: 34). SV er også tydelige i sitt syn på klimakvoter: «SV ønsker ikke et system med kjøp og salg av CO2-kvoter, som fritar Norge for faktiske utslippsreduksjoner.» (SV: 15).

4.5.2.3 Sammenlikning

På vekst-vern-dimensjonen finnes det interessante forskjeller mellom partiene. Selv om begge partiene vier miljø- og vernehensyn vesentlig plass i programmene og anerkjenner nødvendigheten av en miljøvennlig tilnærming til politikken, framstår miljøpolitikk som en tydeligere grunnstein i SVs program enn tilfellet er for Arbeiderpartiet. Miljøaspektet er tilstede gjennom hele SVs program, og det gis klar forrang til miljøtiltak foran tiltak som bidrar til økonomisk vekst. For Arbeiderpartiets vedkommende, ses miljøpolitikken i langt større grad i sammenheng med behovet for arbeidsplasser og økonomisk vekst. Det kan derfor med tyngde argumenteres for at partiprogrammene ligger et godt stykke fra hverandre på denne dimensjonen.

4.5.3 Innvandring-solidaritet-dimensjonen

4.5.3.1 AP

I underkapitlet om innvandring, slår partiet fast at «Arbeiderpartiet står for en human, solidarisk og rettssikker flyktningpolitikk.» (AP: 59). Partiet er positivt til arbeidsinnvandringen som kommer fra de nye EU-landene, men fastholder at arbeidsinnvandrere fra land utenfor EØS-området må ha særlig kompetanse for å gis opphold i Norge (ibid.). En viktig sak for partiet er at norske lønns- og arbeidsvilkår også må gjelde for ikke-norske arbeidstakere. Andre fremtredende punkter på innvandringspolitikken er en økning av antallet kvoteflyktninger til 1500, forsering av arbeidet med utsendelse av utlendinger med ulovlig opphold, og at asylsøkere med endelig avslag på søknad om opphold som nekter å samarbeide om utreise, unntaksvis kan plasseres i egnede mottak. I

bistandsspørsmålet er Arbeiderpartiet tydelig i sin holdning til internasjonal solidaritet: «FNs tusenårsmål om å halvere fattigdommen innen 2015 må være styrende for vår bistand» (AP: 53), og «Arbeiderpartiet vil avvikle norsk utestående gjeld med fattige land» (AP: 54)

4.5.3.2 SV

I underkapitlet «Et åpnere Norge» (SV: 52), slår SV fast at de «vil verne om retten til asyl, og sikre folk som flykter til Norge en rettferdig behandling av søknad om asyl basert på FN's høykommissær for flyktnings anbefalinger» (SV: 52). Videre vil SV at Norge tar i mot flere flyktninger, spesifisert til 3000 kvoteflyktninger (SV: 53). Partiet ønsker at det skal være mulig for personer også utenfor Europa å søke arbeid i Norge. Et viktig konkret krav er at «Norge skal tre ut av avtalen med EU om asyl-, flyktning- og visumpolitikk (tidligere kalt Schengen-samarbeidet)» (SV: 52). For utenlandske arbeidstakere stiller SV krav om at disse skal ha de samme lønns- og arbeidsvilkår som norske arbeidstakere. I bistandsspørsmålet ønsker SV en økning også forbi én prosent av BNI, og å slette u-landsgjelden (SV: 49).

4.5.3.3 Sammenligning

På denne dimensjonen viser de to partiene samme tendens. Begge understreker viktigheten av å verne om asylinstituttet, og Norges forpliktelser i så måte. Solidaritet med utenlandske arbeidstakere i lønns- og arbeidsspørsmål er også viktig for begge, det samme er synet på bistand. Den mest spesifikke forskjellen ligger i synet på hvor mange kvoteflyktninger Norge skal ta i mot, og i avgrensningen av adgangen til arbeidsinnvandring. I motsetning til SV, omtaler også Arbeiderpartiet enkelte konkrete problematiske spørsmål i forhold til innvandring. En stor del av de konkrete løftene Arbeiderpartiet gir i programmet er rettet inn mot å løse «negative» aspekter ved innvandring. SVs program har gjennomgående en langt mer «positiv» tilnærming til innvandring. Disse forskjellene gir grunnlag for å konkludere med at det finnes visse substansielle forskjeller mellom partiene som bør inngå i en videre analyse i neste kapittel.

4.5.4 Religiøs-sekulær-dimensjonen

4.5.4.1 AP

I underkapitlet om religion og livssyn under tittelen «Folkekirke og livssynsmangfold» (AP: 34), heter det at «Arbeiderpartiet vil at det offentlige legger til rette for, og bidrar økonomisk til et mangfold av religions- og livssynsutøvelse i Norge.» (AP: 34). Samtidig ønsker partiet at «[...] Den norske kirke skal være en åpen folkekirke som bidrar til å styrke fellesskapsverdier som nestekjærlighet, menneskeverd og internasjonal solidaritet.» (ibid.). Det foreslås ingen konkrete endringer av statskirkeinstusjonen eller den kristne formålsparagrafen i barnehage og skole, men begge foreslås utredet. Partiet mener at KRL-faget må utvikles til et fellesfag, og fritaksretten må være reell og enkel å praktisere (ibid.).

4.5.4.2 SV

SV er meget konkret i sitt syn på en «offentlig» religion: «ordningen med statskirke er foreldet, og SV vil skille stat og kirke. Norge er i dag et flerkulturelt samfunn med et religiøst mangfold. Staten skal være nøytral i trosspørsmål.» (SV: 11) Partiet er også tydelig på sitt forhold til religion i skolen: «SV vil foreslå å fjerne den kristne formålsparagrafen i skolen og erstatte KRL-faget i skolen med et livssynsnøytralt og inkluderende fag.» (SV: 29) I et annet sentralt spørsmål innenfor denne dimensjonen, abort, er SV tydelig i liberal retning: «SV vil arbeide for at retten til selvbestemt abort utvides til også å gjelde mellom 12. og 16. svangerskapsuke [...]» (SV: 41).

4.5.4.3 Sammenligning

En sammenligning av de to partienes programmer i denne konfliktdimensjonen vanskeliggjøres av at Arbeiderpartiet synes å ha utsatt sin stillingstaken til viktige spørsmål. Der SV er konkrete, vil Arbeiderpartiet utrede. Dog har statskirken fått en positivt ladet omtale i Arbeiderpartiets program, og det er dermed grunn til å tro at kirkens stilling er langt sterkere i Arbeiderpartiet enn i SV. SV er det eneste av partiene som nevner abort i sitt program, men det faktum at dette ikke nevnes av Arbeiderpartiet, tolker jeg som at partiet står ved gjeldende lovgivning. På grunn av SVs bastante holdninger i de mest aktuelle spørsmålene innenfor denne dimensjonen, er det grunn til å tro at partiene ligger et stykke unna hverandre, og at dimensjonen er aktuell for nærmere analyse.

4.5.5 Global-nasjonal-dimensjonen

4.5.5.1 AP

Internasjonalisering og internasjonal samhandling er viktige elementer i Arbeiderpartiets program. På områder som miljø (AP: 55), korrupsjon (AP: 53), kultur (AP: 30), energipolitikk (AP: 27), handel (AP: 50), forsvar og sikkerhet (AP: 57) og flyktninger (AP: 59), uttrykker partiet eksplisitt viktigheten av internasjonalt samarbeid. Denne opplistingen er ikke uttømmende, men må ses som en illustrasjon for hvilken vekt partiet tillegger internasjonal samhandling. På side 50 uttrykkes følgende overordnede tilnærming: «[de] globale utfordringene dreier seg i hovedsak om skjev fordeling av penger, av innflytelse, arbeid, sosial beskyttelse, trygghet og muligheter. Å rette opp disse skjevhetene krever handling. Derfor vil Arbeiderpartiet øke det internasjonale engasjementet framover.» (AP: 50) I tråd med dette synet, nevnes begrepet «globalisering» i programmet i tilknytning til uønskede effekter man ønsker å rette opp: «Arbeiderpartiet vil jobbe for mer styring av den globale kapitalen» (AP: 50); «Vi ønsker en globaliseringsprosess som setter fellesskapets og menneskenes behov i sentrum, ikke bare snevre økonomiske interesser» (AP: 50); «Arbeiderpartiet vil bidra til å innføre globale skatter som begrenser de negative virkningene av globaliseringen [...]» (AP: 51). Samtidig understrekes viktigheten av internasjonalt samarbeid for Norge: «Som et lite land er vi også avhengig av klare internasjonale kjøreregler og sterke institusjoner.» (AP: 50) I Europapolitikken understreker partiet viktigheten av EØS-avtalen (AP: 56).

4.5.5.2 SV

SV vier internasjonale spørsmål stor plass i programmet. Det er tydelig at den viktigste beveggrunnen for partiets holdning til internasjonalt samarbeid er solidaritet: «For SV er det viktig at internasjonale institusjoner fremmer hensynet til fordeling, velferd og miljø, og til nasjonalt handlingsrom og en rettferdig verdenshandel.» (SV: 47) Områder der internasjonal samhandling anses for å ha positiv effekt, er blant annet for å få til en bedre global fordeling av ressursene (SV: 47); i kampen mot menneskehandel (SV: 47); frigjøring (SV: 48); og miljø (SV: 47) (listen er ikke uttømmende). SV markerer en klar skepsis til internasjonale handelsavtaler og internasjonale institusjoner som WTO, IMF og Verdensbanken (SV: 48). De er særlig skeptiske til EØS-samarbeidet: «EØS-avtalen undergraver folkestyret ved å gjøre Norge til passiv mottaker av lovverk fra EU [...] SV vil si opp EØS-avtalen og erstatte den med en mindre omfattende handels- og

samarbeidsavtale med EU.» (SV: 51) Motstanden mot norsk medlemskap i EU kommer også tydelig frem: «SV er imot norsk medlemskap i EU, og ønsker ikke at det skal sendes en medlemsøknad i perioden.» (SV: 50) På forsvarssiden er SV en sterk motstander av NATO, men ikke til forsvarsallianser som sådan (SV: 52).

4.5.5.3 Sammenligning

Begge partiene har en klar overordnet solidaritetstilnærming til internasjonalisering og globalisering, men der denne tilnærmingen preger hele det internasjonale kapitlet til SV, favner Arbeiderpartiet bredere, og omtaler internasjonale avtaler om handel og næringsvirksomhet i positive ordelag. Det er også en tydelig forskjell i partienes syn på overnasjonalitet; SV er klart skeptisk generelt, og særlig i saker som de mener ikke direkte fremmer solidaritet. Arbeiderpartiet er langt mer positivt til ulike typer internasjonalt regelverk som EØS og WTO. Det er derfor grunn til å se saker langs denne konfliktdimensjonen som tydelig problematiske også i samarbeidet mellom de to partiene i regjering. Ikke minst gjelder dette forholdet til EU, der Arbeiderpartiet har vært for ved begge folkeavstemningene, mens SV har vært en svært tydelig motstander. Selv om SV markerer sterk skepsis mot overnasjonalitet på handelsområdet, er partiet positivt innstilt til FN og handel med fattige land. SV kan dermed ikke entydig plasseres på den ene siden av dimensjonen.

4.5.6 Sentrum-periferi-dimensjonen

4.5.6.1 AP

I underkapitlet «Levende lokaldemokrati – livskraftige regioner» (AP: 20-21), presenterer Arbeiderpartiet sitt syn innenfor denne konfliktdimensjonen. I innledningsavsnittet legges de viktigste føringene: «Arbeiderpartiet vil opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret og vil legge til rette for likeverdige levekår over hele landet. Arbeidsplasser er grunnleggende for bosetting. Gjennom en aktiv og målrettet distrikts- og regionpolitikk skal arbeidsplasser og velferd sikres over hele landet.» (AP: 20) Viktige tiltak for å få til dette, er blant annet å utvikle nye regioner i stedet for fylkeskommunene, og overføre makt til disse (AP: 21), og «at ny statlig virksomhet skal lokaliseres ut fra regionale og distriktpolitiske hensyn» (ibid.). Partiet ønsker også en sterk landbrukspolitikk der bøndene skal sikres en inntektsutvikling på linje med andre grupper i

samfunnet (AP: 23), og partiet vil satse på bygdeutviklingstiltak (ibid.). I skattepolitikken fremheves bosetting i distriktene som en viktig faktor (AP: 27). På kulturfeltet skal den regionale kulturpolitikken styrkes (AP: 30), og «sidemålsundervisningen i skolen skal beholdes og utvikles.» (ibid.).

4.5.6.2 SV

For SV er det også viktig å opprettholde dagens bosettingsmønster: «En av de største kvalitetene ved det norske samfunnet er at det bor mennesker i hele landet. Dagens desentraliserte bosettingsmønster er under press. Sentraliseringskreftene er sterkere enn noen sinne. En overordnet målsetning for SVs politikk skal være å motvirke sentraliseringen av samfunnet, og å legge til rette for å beholde hovedtrekkene i dagens bosettingsmønster.» (SV: 6) I landbrukspolitikken vil SV «arbeide for å bevare et bærekraftig landbruk gjennom et restriktivt jordvern» (SV: 36), og «[...] prioritere et bærekraftig og miljøvennlig landbruk foran enda lavere matvarepriser.» (s. 37) I språkspørsmålet vil SV «[...] ikke videreføre sidemålsforsøket i Oslo, men heller styrke nynorskopplæringa både som hoved- og sidemål.»

4.5.6.3 Sammenligning

Det synes å være stor grad av samvariasjon mellom de to partienes programmer i denne konfliktdimensjonen. Begge vektlegger spredt bosetting, et levedyktig landbruk, og sidemålets stilling. Begge partiers programmer må derfor kunne sies å være distriktsvennlige, og begge partiene tenderer mot periferi-enden av konfliktdimensjonen. Denne dimensjonen blir derfor ikke tatt med videre i analysen.

4.6 Velgernes plassering

I gjennomgangen over har jeg forsøkt å plassere de to partiene innenfor de ulike konfliktdimensjonene basert på hovedtrekkene i de respektive partiprogrammene. Men selv om partiene vektlegger ulike politiske spørsmål ulikt, er det til syvende og sist velgernes vekting av de ulike konfliktdimensjonene som avgjør hvilke spørsmål som er viktige i kampen om velgerne. I tråd med teorien om det betingede partimandat, må velgerne ha en oppfatning om hvor de ulike sakene

står innenfor ulike konfliktdimensjoner. Det må derfor være et visst samsvar mellom velgernes plassering innenfor konfliktstrukturen og partienes plassering. I tabellen under gis en oversikt over hvordan partienes velgere plasserer seg langs konfliktdimensjonene (Aardal 2007b: 83). Tabellen viser velgergruppens avvik fra det aritmetiske gjennomsnittet på hver dimensjon. Den uavhengige variabelen er stemmegivingen ved valget i 2005.⁵

Tabell 4.1 Stemmegiving i 2005 som avvik fra det aritmetiske gjennomsnittet per dimensjon

Konfliktdimensjon	SV	Arbeiderpartiet
Innvandring-solidaritet	3,88	0,19
Offentlig-privat	-3,28	-2,40
Vekst-vern	4,17	-0,23
Religiøs-sekulær	3,79	0,66
Global-nasjonal	0,65	-0,54
Sentrum-periferi	-0,36	-0,16

(Aardal 2007b: 85-92)

Denne tabellen viser at velgerne i betydelig grad følger partiene i plasseringen på dimensjonene. SV-velgerne er klart mer positive til innvandring enn Arbeiderpartivelgerne, som plasserer seg rundt gjennomsnittet. Begge partienes velgere markerer seg som klart mer positive til offentlige løsninger og økonomisk utjevning enn gjennomsnittet langs offentlig-privat-dimensjonen. Den lave verdien indikerer også en ganske sterk avstand til markedsløsninger og utvanning av statlig styring. På vekst-vern-dimensjonen er skillet som ble påvist i partiprogrammene svært tydelig også blant velgerne. SV har stor appell blant miljøinteresserte, og SV har «distansert» Venstre som det fremste miljøpartiet når man ser på velgernes holdninger (Aardal 2007b: 88). Arbeiderpartiets velgere har en klar vekst-holdning, men utslaget er ikke særlig sterkt. På religiøs-sekulær-dimensjonen markerer SVs velgere seg igjen med et stort avvik fra gjennomsnittet i sekulær retning. Arbeiderpartiets velgere heller i samme retning, men avviket fra gjennomsnittet er lite. På global-nasjonal-dimensjonen markerer SV-velgerne holdninger i favør av nasjonal autonomi, men avviket fra gjennomsnittet er svakt. Det samme gjelder for Arbeiderpartiets velgere, men her er avviket med motsatt fortegn. Det samme bildet ser man igjen på sentrum-periferi-dimensjonen, der begge partienes velgere plasserer seg i retning periferi, men med liten styrke.

⁵ Laveste verdi på indeksen er 0, høyeste er 20 (Aardal 2007b: 84)

Men hvor *signifikante* er disse konfliktdimensjonene for velgernes stemmegiving? Den neste tabellen ser nærmere på akkurat det. Den viser en multivariat regresjonsanalyse med en serie avhengige variabler kodet 1 for å ha stemt på partiet, og 0 for ikke å ha stemt på vedkommende parti (Aardal 2007: 100). Med andre ord, hvilke saker var viktige for at velgerne stemte på det respektive partiet? De statistisk signifikante variablene er uthevet⁶.

Tabell 4.2 Dimensjonenes betydning for stemmegiving, signifikans

	SV		Arbeiderpartiet	
	b	beta	b	beta
Konstant	-,141		,875	
Innvandring-solidaritet	,008	,125	-,006	-,057
Offentlig-privat	-,010	-,149	-,046	-,447
Vekst-vern	,014	,205	-,012	-,114
Religiøs-sekulær	,012	,188	,010	,105
Global-nasjonal	,002	,034	-,015	-,139
Sentrum-periferi	-,004	-,047	,001	,011
R ² justert	,191		,186	

(Aardal 2007b: 100)

For SV-velgernes vedkommende er fire av dimensjonene signifikante når det gjelder oppslutning om partiet. Verneorientering er det viktigste, men også en positiv holdning til innvandring, en venstreorientering i den økonomiske politikken, og en sekulær orientering er utslagsgivende saksdimensjoner. Hverken sentrum-periferi-spørsmål eller forhold langs global-nasjonal-spørsmål er utslagsgivende, og antas i denne sammenhengen derfor å være underordnet for velgernes stemmegiving.

For Arbeiderpartiets velgere, er offentlig-privat-dimensjonen den suverent viktigste, men alle dimensjonene er signifikante med unntak av sentrum-periferi. Sammenligner en velgerne fra de to partiene, er det klare skiller i holdningene til vekst-vern, i innvandringspolitikken, og i spørsmål om religion. Forskjell i plassering på offentlig-privat-dimensjonen er derimot ikke signifikant (Aardal

⁶ Signifikans på 5-prosentnivå. For mer informasjon om utregningen, henvises det til kilden.

2007: 101)⁷. SV-velgerne er i henhold til disse tallene derfor mer mer positive til vern og innvandring, og mer sekulære enn Arbeiderpartiets velgere.

Regresjonsanalysen av disse ideologiske orienteringene hos partienes velgere, samsvarer godt med resultatene i den første tabellen og funnene i gjennomgangen av partiprogrammenes hovedbudskap. Dette gir et godt grunnlag for å identifisere hvilke konfliktdimensjoner som kan tas videre med i analysen for å kunne svare på denne avhandlingens problemstilling. Det er i denne sammenheng ikke nødvendig å videre analysere løfter i saker som plasserer seg innenfor venstre-høyre-dimensjonen. Selv om denne dimensjonen synes å være svært viktig for begge partiers velgere og for partiene selv, hersker det tilsynelatende enighet i retning både når en sammenligner partiprogrammene og velgernes holdninger. Det samme gjelder for sentrum-periferi-dimensjonen. Partiprogrammene er samstemte i mål og retning, og velgernes gjennomsnittsplassering på dimensjonen er omtrent lik. Global-nasjonal-dimensjonen er vanskeligere å tolke, men for velgernes vedkommende, viser regresjonsanalysen at dimensjonen spiller mindre rolle i valg av parti.

Det kan synes som om valg av dimensjoner for den videre analysen med dette er klar. Dog er det vesentlige politiske spørsmål som ikke dekkes fullt ut av disse dimensjonene, politiske spørsmål som det er god grunn til å anta vil være problematiske for en regjering med både SV og Arbeiderpartiet som medlemmer. Ser en tilbake på hvilke politiske spørsmål som var selve årsaken til at SVs forløper SF ble dannet, står utenriks- forsvars- og sikkerhetspolitikken fram som den aller viktigste. Særlig forholdet til NATO var et kjernespørsmål i denne striden. I SVs partiprogram markerer partiet et klart ønske om å endre Norges allianseforhold, og dermed den tradisjonelle grunnsteinen i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk i etterkrigstiden. Det er derfor naturlig at dette politikkområdet tas med i en videre analyse. Det samme gjelder forholdet til EU. I striden foran folkeavstemningen om norsk EU-medlemskap i 1994 sto de to partiene på hver sin side. SV hadde en meget tydelig negativ holdning, mens flertallet i Arbeiderpartiet var positive. Forholdet til EU, særlig gjennom EØS-avtalen og de forpliktelser denne medfører, må derfor kunne antas å representere en potensiell konflikt mellom partiene i regjering. Jeg velger derfor å også inkludere slike politiske spørsmålene i analysen.

De politiske spørsmålene som da blir gjenstand for analysen av løftegjennomføringen i neste kapittel, blir følgende:

⁷ Denne konklusjonen baserer seg på en regresjonsanalyse med avhengig variabel kodet 1 for Arbeiderpartiet og 0 for SV. I tillegg er det kjørt en logistisk regresjonsanalyse som kontroll (Aardal 2007:101)

- Saker langs vekst-vern-dimensjonen
- Saker langs innvandring-solidaritets-dimensjonen
- Saker langs religiøs-sekulær-dimensjonen
- Forsvars- og sikkerhetsaker
- Saker som omhandler forholdet til EU

I dette delkapitlet er det påvist at punkt 3 i teorien om det betingede partimandat i stor grad er konsistent med empirien. Arbeiderpartiets og SVs velgeres oppfatning av og plassering på disse konfliktlinjene samsvarer med partiprogrammene i de fleste viktige spørsmålene. Dette danner grunnlaget for testingen av teoriens punkt 2: Partidisciplinen må være såpass stor at partiene er i stand til å gjennomføre sine politiske programmer (Narud og Valen 2007: 24). Dette premisset er utgangspunktet for analysen av løftegjennomføringen i kapittel 6. I neste kapittel gjøres det nærmere rede for operasjonaliseringen av løfter.

5 Operasjonalisering

Dette kapitlet vil omhandle hvordan jeg har valgt å operasjonalisere, definere, og ikke minst avgrense min tilnærming til begrepet «løfte». Da denne avhandlingens formål er å analysere løftegjennomføring, er det selvfølgelig vesentlig hvordan begrepet defineres, med hensyn til både gyldighet og etterprøvbarehet. Definisjonene som angis i dette kapitlet danner grunnlag for det videre analysekapitlet som tar for seg henholdsvis løftegjennomføring fra partiprogram til Soria Moria, og løftegjennomføring fra partiprogram til politisk handling. Dessuten vil jeg grundig redegjøre for hvilke politiske saksområder jeg definerer innenfor de relevante konfliktdimensjonene som ble identifisert i forrige kapittel.

5.1 Hva er et løfte?

I utgangspunktet kan et «løfte» enkelt defineres som «noe man lover», og en slik definisjon blir selvfølgelig fundamentet for en nærmere definisjon av begrepet. Men for et vitenskapelig formål, blir en slik definisjon for vid. For det første gir den ingen mulighet til å differensiere mellom et vidløftig løfte, som for eksempel «SV vil arbeide for å bevare den demokratiske handlefriheten» (SV: 9), og et helt konkret og målbart løfte som for eksempel «Arbeiderpartiet vil derfor arbeide for at kontaktlærere ikke har ansvar for mer enn 15 elever i grunnskolen» (AP: 12). For operasjonaliseringens del må derfor løftedefinisjonen konkretiseres. Royed (1996) definerer et løfte slik:

”[...] en forpliktelse til å handle på en måte eller skape et utfall, der det er mulig å foreta en objektiv bedømmelse av om handlingen har blitt gjort, eller utfallet har blitt skapt”

(Royed 1996: 79)

Royeds definisjon over forutsetter at de løfter som skal inkluderes i en slik studie må være konkrete til en slik grad at utallet faktisk objektivt kan måles. Sandvold (2008: 36) anfører at en slik definisjon er fruktbar fordi den inkluderer løfter som lover handling (handlingsforpliktelser), og løfter som angir hvilke målsetninger partiet har for politikken. Samtidig ekskluderer det løfter som ikke faktisk kan måles, typiske selvfølgeligheter som det over skisserte løftet om at «SV vil arbeide for å bevare den demokratiske handlefriheten». Et slikt løfte kan vanskelig måles, og det er et løfte

som få, om noen, kan være uenig i. Men det er ofte en relativt tynn linje mellom slike selvfølgeligheter, og relativt vidløftige løfter som faktisk kan måles. For å skille disse, foreslår Naurin (1999) at det aktuelle løftet fremsettes med motsatt fortegn. Hvis det da fremstår som absurd, må det klassifiseres som en selvfølgelighet. Eksempelet ovenfor blir således temmelig absurd dersom det settes med motsatt fortegn: «Parti x vil *ikke* arbeide for å bevare den demokratiske handlefriheten». Slike løfter angir typisk heller ikke hvilken retning partiet ønsker å bevege politikken i, og ingenting om hvordan partiet ønsker å gå fram for å nå målet. For å inkluderes må løftet derfor inneha en viss grad av retning. Selvfølgeligheter og typiske allmenne løfter inkluderes derfor ikke i analysen.

En nærmere kategorisering av løftene avhenger av hvilket detaljnivå en ønsker å bevege seg på. Ulike forskere har her valgt ulike tilnærminger. Pomper (1968) deler løfter inn i hvor konkrete de er, mens Royed (1996) blant annet benytter underkategoriene «myke» og «harde». For denne avhandlingens formål blir en slik inndeling for dyptgående. Som Sandvold (2008), benytter jeg derfor Royeds (1996) tre hovedkategorier. Disse er «selvfølgeligheter», «målsetninger», og «handlingsforpliktelser», der «selvfølgeligheter» som nevnt over ekskluderes fra analysen. Naurin (1999) fremholder at også kategorien «målsetninger» bør ekskluderes, fordi slike løfter er vanskelig målbare etter Royeds egen definisjon. Sandvold (2008: 37) argumenterer derimot for at denne kategorien ikke bør ekskluderes så lenge løftene i kategorien lar seg måle.

I kapittel 2 ble forskjellen mellom posisjonssaker og valenssaker drøftet. Posisjonssakene er saker som markerer ulikhet i målsetning mellom partiene, og valenssaker er saker der det hersker enighet om mål, men ikke nødvendigvis om middel. De overordnede posisjonssakene gir derfor i større grad et bilde på retningen partiet ønsker for politikken. Det kan i så måte argumenteres for at en utelatelse av disse svekker analysen ved at de overordnede løftene ikke blir gjenstand for analyse. En målsetning om å bekjempe fattigdom vil for eksempel kunne være av vesentlig art for et partis identitet, og vil i mange tilfeller enkelt kunne måles. Skulle man fulgt Naurin, ville et slikt løfte ikke ha kommet med. For å gi analysen størst mulig forklaringskraft, er det derfor avgjørende at også målsetninger inkluderes i analysen. Som hos Sandvold (2008) blir derfor både løfter som inneholder målbare målsetninger og konkrete handlingsforpliktelser inkludert i analysen. En slik avgrensning av løftenes karakter medfører tydelig fare for subjektivitet når de ulike løftene skal kategoriseres. Når forskerens skjønn blir såpass avgjørende som her, er det vesentlig at kategoriene tydeliggjøres så presist som mulig. For å sikre en størst mulig grad av etterprøvbarehet, presenteres noen konkrete eksempler på de ulike kategoriene under.

I kategorien «selvfølgeligheter», lanserte jeg ovenfor et typisk eksempel på et slikt løfte. Men enkelte løfter befinner seg i en gråson. Arbeiderpartiet har for eksempel som en av sine hovedmålsetninger «å skape arbeid til alle» (AP s. 4). Med motsatt fortegn blir et slikt løfte ved første øyekast temmelig absurd. Dessuten er det vel ikke vanskelig å enes om at det er fysisk umulig å faktisk skape arbeid til samtlige av landets innbyggere i arbeidsdyktig alder. Samtidig sier et slikt løfte mye om hvilken retning partiet ønsker for sin politikk, og det er fullt mulig å måle om det har blitt flere eller færre sysselsatte i arbeidslivet. Politisk er det heller ikke enighet om hvorvidt det bør være en politisk oppgave å skape arbeid til alle. Et liberalistisk parti vil gjerne mene at dette er noe den politiske sfæren absolutt *ikke* bør befatte seg med.

Et annet og kanskje mer betegnende eksempel på denne gråsonen, finnes i SVs program:

«Vårt mål er en rettferdig verden i økologisk balanse»

(SV: 6)

Å ta til orde for at vi skal være rettferdige og respektere naturen er en lite kontroversiell holdning, og det motsatte blir i praksis absurd. Men passasjen over antyder en underliggende politisk retning som ikke umiddelbart kan avfeies som selvfølgelig. Selv om den siterte formuleringen ikke direkte er formet som et konkret løfte og bruker generelle termer, er det teoretisk mulig å måle hvorvidt samfunnet er mer eller mindre i økologisk balanse, men kun dersom en først foretar en grundigere definisjon både av begrepet «økologisk» og «balanse». Som nevnt tidligere, baserer Royeds løftedefinisjon seg på at det faktisk gis en forpliktelse til handling, og at det er mulig å objektivt bedømme om det lovede utfallet har blitt skapt. Både løftet om arbeid til alle og en rettferdig verden i økologisk balanse bryter de grunnleggende forutsetningene i Royeds definisjon. Hvorvidt det er skapt arbeid til alle kan måles, men det er problematisk å identifisere den konkrete handlingsforpliktelsen som ligger i visjonen. For det sistnevnte eksempelets vedkommende, er det enda vanskeligere å se den konkrete handlingsforpliktelsen. Begrepet «rettferdighet» er nærmest en filosofisk størrelse, og må igjen følges opp av dypere definisjoner for å gi praktisk mening. På bakgrunn av dette ekskluderer jeg derfor denne typen utsagn som tangerer kategoriene «selvfølgeligheter» og «målsetninger».

For kategorien «målsetninger», vil et typisk eksempel være en formulering som angir en retning innenfor et konkret politikkområde, som kan objektivt måles, men uten å angi nærmere hvilke

konkrete tiltak som skal iverksettes for å nå målet. Et godt eksempel er følgende formulering fra Arbeiderpartiets program i avsnittet «Energilandet Norge»:

«Arbeiderpartiet mener at Norge må ha som mål å minst være selvforsynt med elektrisk kraft i år med normale mengder nedbør.»

(AP: 25)

Denne formuleringen gir i praksis et løfte om hvordan man ønsker at utviklingen innen energipolitikk skal være, men lite om hva denne politikken faktisk er. Ordene som benyttes for å beskrive den ønskede politikken er også svært åpne for tolkning. Slike målsetninger inkluderes kun dersom de faktisk kan måles og dokumenteres. Et viktig kriterium som har særlig relevans for denne typen løfter, er at de i tillegg til å angi *noe* som kan måles, også må angi *hva* som skal måles.

Når det gjelder målsetninger, opptrer flere slike i programmene som mål for en lengre tidsperiode enn den aktuelle stortingsperioden. SV har for eksempel som mål at

«Norge må ha som mål å halvere klimaforurensingen innen 2020»

(SV: 16)

Dette målet er svært konkret, og kan meget enkelt kvantifiseres og objektivt bedømmes. Men målsetningen angir et årstall som ligger langt fram i tid. Det blir umulig å vurdere om et slikt løfte blir gjennomført eller ikke. En rekke av løftene i de respektive programmene viser til Norges forpliktelser i henhold til Kyoto-avtalen. Denne avtalen går utover stortingsperioden. Selvfølgelig er det mulig å vurdere hvor langt en har kommet på vei, men ingen objektiv bedømmelse kan gis på hvorvidt det er gjennomført eller ikke. Klimaløfter som ikke spesifiserer tiltak som skal gjennomføres i stortingsperioden, kan derfor ikke tas med. Generelt for analysen ekskluderes løfter om en tilstand utover stortingsperioden 2005-2009.

Den siste kategorien er «handlingsforpliktelser». Denne kategorien består av konkrete løfter som enkelt kan måles. Handlingsforpliktelser skiller seg fra målsetninger ved at de sier lite om *hvor* man ønsker å ta den politiske retningen, men *hva* partiet vil utføre innenfor de generelle målsetningene på området. Eksempler på slike løfter er følgende fra SV:

«SV vil avvikle ordningen med kontantstøtte»

En slik formulering inneholder en svært konkret og svært målbar forpliktelse. Ofte kommer slike handlingsforpliktelser som en forlengelse av en målsetning. Arbeiderpartiets program er hovedsaklig oppbygd på en slik måte at målsetningene lanseres i en ordinær tekstdel, mens de konkrete handlingsforpliktelsene følger i bombepunkter under hvert avsnitt. I SVs program er alt bakt inn i avsnitt, og handlingsforpliktelsene følger gjerne etter en setning der målsetningen presenteres. Med andre ord sies det først hva en ønsker å oppnå, for så å spesifisere hvordan. I tilfeller der handlingsforpliktelsen er svært lik målsetningen, defineres ikke målsetningen som et eget løfte. Et eksempel på dette er følgende avsnitt, der handlingsforpliktelsen er uthevet:

*«De store vassdragsutbyggingenes tid er forbi. Den norske vassdragsnaturen er unik i verdensmålestokk og bør vernes. **SV vil derfor foreslå at Vefsna og andre større vassdrag vernes.»***

(SV: 16)

Her følger handlingsforpliktelsen direkte av målsetningen, og angir hvordan partiet konkret ønsker å nå målet.

Et problem som kan oppstå i denne kategorien, er når det brukes begreper som «øke», «satse på», «bidra til», «styrke». Såfremt slike begreper opptrer i kontekst med en handlingsforpliktelse som enkelt kan måles, tolkes forpliktelsen dikotomisk i den retningen begrepet peker. Å styrke satsningen på for eksempel kollektivtransport, vil i min analyse forstås som å øke bevilgningene til sektoren, og en økning forstås som en reell økning i forhold til situasjonen før regjeringen Stoltenberg II inntok regjeringskontorene. Denne typen begreper styrke tillegges ikke avgjørende vekt, dersom det ikke tydelig framgår av løftet at styrken er avgjørende for å vurdere gjennomføringsgraden.

5.2 Løftegjennomføring

Hvorvidt et løfte kan anses som gjennomført eller ikke, er også dessverre utsatt for en subjektiv tolkning. Som Sandvold (2008) legger jeg til grunn hvorvidt det er *rimelig* å anse løftet som gjennomført eller ikke. Dette ble utdypet i kapittel 3, men er svært sentralt for etterprøvheter.

Thompson (2001: 180) legger til grunn at løftegjennomføring avhenger av samsvaret mellom løftet gitt i partiprogrammet og handlingen fra regjeringshold i perioden. Løftets styrke og retning i partiprogrammet blir derfor avgjørende for kategoriseringen av løftegjennomføringen i analysen.

Løftegjennomføringsanalysen i de neste kapitlene har to ulike utgangspunkt. Som nevnt i kapittel 2, har tidligere studier funnet en klar sammenheng mellom ivaretagelse i regjeringserklæringen og gjennomføringen av løftene. Analysen i denne avhandlingen vil derfor både studere hvorvidt løftene har kommet med i Soria Moria-erklæringen og om de har blitt gjennomført i form av politisk handling. Disse to tilnærmingene representerer litt ulike utfordringer med hensyn til operasjonaliseringen. Felles for begge analysene står utfordringen om hvordan en skal bedømme om et løfte er ivarettatt/gjennomført eller ikke. Ulikheten består først og fremst i at Soria Moria er et dokument som angir nye løfter, og fordrer dermed en tekstanalytisk tilnærming. Analysen av selve løftegjennomføringen er langt mer konkret og målbar. Denne problemstillingen kommer jeg tilbake til senere i kapitlet.

Vurderingen av hvorvidt et løfte er oppfylt eller ikke, avhenger av om det har blitt gjennomført i *politisk handling*. Selv om analysen vektlegger om løftet er gjennomført *via* Soria Moria, er dette ingen nødvendig «omvei». Når en vesentlig del av løftegjennomføringsanalysen analyserer om løftene har kommet med i Soria Moria, er dette fordi det må antas at det er i disse sakene regjeringen på forhånd har oppnådd intern enighet, og sjansen for gjennomføring er størst. En potensiell faktor som blir diskutert nærmere i analysen, er det koalisjonsteoretisk interessante dersom forskjellen mellom løftene gitt i Soria Moria og gjennomført politikk er betydelig. Dette utelukker på ingen måte at løfter som av uvisse årsaker ikke har kommet med i Soria Moria, også har blitt omsatt i politisk handling.

Den grunnleggende kategoriseringen av løftegjennomføring jeg legger til grunn, er den typiske dikotomien gjennomført-brutt. En slik kategorisering fanger dog ikke opp typiske målsetninger der løftet *langt på vei* har kommet med i Soria Moria eller omsatt i politisk handling, men mangler den styrke partiene har uttrykt i sine respektive programmene. Særlig gjelder dette der partiene har kommet med tydelige løfter i programmene, mens Soria Moria-erklæringen angir samme retning som det aktuelle løftet, men der det ikke har kommet med med samme styrke som angitt i programmet. I slike tilfeller vil det være uheldig for analysen å anse løftet for å være brutt, uten en mekanisme for å fange opp løfter som til en viss grad er ivarettatt. Det samme gjelder for politisk

handling. Når retningen i løftet er gjennomført, men ikke i den styrke løftet angir, vil det svekke analysens kvalitet om det ikke finnes en mekanisme for å fange dette opp. For å løse denne problemstillingen, har flere tidligere studier av løftegjennomføring valgt å inkludere en tredje kategori, nemlig «delvis ivaretatt/gjennomført» (Sandvold 2008; Thomson 2001; Naurin 1999). En slik tredeling vil også ligge til grunn for min analyse. Under vil jeg vise eksempler på ulike løfter innenfor en slik tredeling.

5.2.1 Gjennomført

I kategorien «gjennomført» finnes løftene som helt konkret har blitt omsatt i politisk handling. Et eksempel er SVs løfte om styrket oljevernberedskap:

«SV vil foreslå å ruste opp oljevernberedskapen slik at ulykker kan forebygges, og helse- og miljøkonsekvensene av en eventuell ulykke reduseres..»

(SV: 16)

Dette løftet er også ivaretatt i Soria Moria-erklæringen:

«Oljevernberedskapen må styrkes, og vi må gjøre mer for å unngå at uhell oppstår og får katastrofale følger.»

(Soria Moria: 63)

Det er i perioden bevilget et høyere beløp til oljevernberedskap enn for året 2005. Løftet er derfor å anse som gjennomført.

5.2.2 Delvis gjennomført

Delvis ivaretatte/gjennomførte løfter vil som angitt over være løfter som har kommet med i Soria Moria-erklæringen/gjennomført i politisk handling enten delvis eller med svakere styrke enn opprinnelig formulert i partiprogrammene. Et eksempel på dette er følgende løfte fra SV:

«Også ordningen med statskirke er foreldet, og SV vil skille stat og kirke.»

(SV: 11)

I Soria Moria er dette løftet delvis ivaretatt med denne formuleringen:

«Regjeringen vil legge opp til en bred debatt om stat og kirke på grunnlag av stat-kirke utvalgets innstilling.»

(Soria Moria: 73)

I Soria Moria-erklæringen forplikter regjeringen seg til å foreta en gjennomgang av statskirkeordningen. Formuleringen er på ingen måte av samme styrke som SVs løfte, men det angir en viss retning mot å revurdere forholdet mellom stat og kirke. En dikotomisk tilnærming til løftet ville ikke ha fanget opp denne retningen. Løftet kategoriseres derfor som delvis ivaretatt.

I det aktuelle spørsmålet har det også blitt gjennomført faktiske endringer i perioden. I 2008 ble det inngått en avtale mellom de politiske partiene på Stortinget om å gjennomføre vesentlige endringer av kirkens forankring i Grunnloven. Stat og kirke blir ikke formelt adskilt gjennom dette vedtaket, men endringen har vært i tråd med retningen i SVs løfte. Løftet spesifiserer ikke hvilke faktorer som må ligge til grunn for at skillet skal anses som gjennomført. I mangel av en slik presisering vil det være naturlig at en gjennomføring som i betydelig grad følger samme retning som løftet, innebærer at kategorien «ikke gjennomført» ikke er dekkende. Slike løfter anses derfor som delvis gjennomført.

5.2.3 Ikke gjennomført

Ikke ivaretatte/gjennomførte løfter vil i analysen defineres som løfter der hverken målsetningen eller handlingsforpliktelsen har kommet med i Soria Moria-erklæringen/i politisk handling. Også løfter der den motsatte formuleringen/handlingen av løftet har blitt foreslått/gjennomført kommer inn i denne kategorien. Dette gjelder også løfter som har kommet med i Soria Moria-erklæringen, men ikke blitt omsatt i politisk handling. Et eksempel på dette er Arbeiderpartiets konkrete mål om antallet overføringsflyktninger Norge skal motta årlig:

«Arbeiderpartiet vil øke kvoten for overføringsflyktninger fra FN til 1500 personer i året.»

(AP: 59)

Dette er ivaretatt i Soria Moria-erklæringen:

«Regjeringen vil øke kvoten for overføringsflyktninger fra FN til i første omgang 1500 .»

(Soria Moria: 71)

Regjeringens egen statusrapport (2009) sier at kvoten ble økt fra 1000 til 1200 plasser i 2007, og at denne kvoten er videreført i 2008 og 2009. Det kan argumenteres for at retningen i løftet er ivaretatt, og at det dermed burde anses som delvis gjennomført. Som nevnt tidligere, blir denne typen løfter som angir en meget spesifikk handlingsforpliktelse vurdert etter løftets konkrete innhold. Derfor anses det som ikke gjennomført.

En annen viktig faktor som må belyses nærmere, er hvorvidt eksterne faktorer utenfor regjeringens kontroll kan spille inn i analysen. Krig/krise vil typisk være slike faktorer. Hendelser av en slik art kan spille inn på den måten at de *umuliggjør* gjennomføring av enkelte løfter. Norge har i den aktuelle stortingsperioden heldigvis ikke vært utsatt for slike hendelser, men det kan tenkes at hendelser i mindre skala vil kunne ha en lignende påvirkning på løftegjennomføringen. Et eksempel fra de siste årene, er NOKAS-ranet i Stavanger 5. april 2004. Etterforskningen av dette ranet ble svært høyt prioritert, og la beslag på store ressurser for de involverte politidistriktene (Justis- og politidepartementet 2005). Dette kan i sin tur ha medført at andre politioppgaver ble nedprioritert. Dersom et parti hadde gitt løfte om en økning av overføringene til politiet for eksempel å styrke etterforskningen og oppklaringsprosenten på et annet rettsområde (for eksempel voldtektssaker), ville en slik ytre hendelse som NOKAS-ranet potensielt ha medført at løftet ikke ble gjennomført. Spørsmålet blir da hvorvidt dette kan kategoriseres som et *løftebrudd*. Det vil ikke være redelig å kategorisere løfter av samme type ulikt, selv om slike ytre faktorer er tilstede. I de tilfeller der slike ekstraordinære hendelser kan ha påvirket løftegjennomføringen, blir dette spesifikt omtalt i analysekapitlet, men det endrer ikke kategoriseringen.

5.3 Konfliktdimensjonene - hvilke saker inkluderes?

Et annet vesentlig element i avgrensningen av datamaterialet, er hvilke konkrete politikkområder og

type saker som skal inkluderes i analysen. Konfliktdimensjonene som legges til grunn, overlapper potensielt flere ulike områder. For eksempel er miljøaspektet, som er sentralt i vekst-vern-dimensjonen, sentralt i SVs program både når det gjelder samferdsel, landbruk, fiskeri og forholdet til det internasjonale samfunnet. Disse politikkområdene tangerer igjen andre dimensjoner. Landbruk er selvfølgelig næringsvirksomhet med naturen som utgangspunkt, og det kan argumenteres for at dette området bør behandles innenfor vekst-vern-dimensjonen. Dog er landbrukspolitikken et område som tradisjonelt har hatt en kraftig distriktpolitisk slagside, og ligger dermed tett opp mot sentrum-periferi-dimensjonen. Det samme gjelder andre former for distriktpolitikk i form av næringsutvikling i distriktene med tilhørende satsing på infrastruktur. En rekke tiltak innenfor fiskeri- og kystområdet er næringspolitikk der selve næringen baserer seg på en inngripen i naturen, samtidig som distriktsutvikling anføres som en sentral begrunnelse for tiltakene. Slike forhold betyr at det er nødvendig med en presisering av hvilke politikkområder som skal defineres innenfor de ulike dimensjonene, både for å sikre at ikke viktige løfter utelates, men også for unngå at de to partienes løfter behandles ulikt.

I kapittel 4 ble de ulike konfliktdimensjonene generelt identifisert ved at sentrale politiske spørsmål innenfor de ulike dimensjonene ble trukket fram. I de følgende avsnittene blir de aktuelle dimensjonene nærmere spesifisert samtidig som det redegjøres for hvilke politikkområder som *ekskluderes*. Denne spesifiseringen bygger til en viss grad på aktuelle politiske spørsmål innenfor dimensjonene identifisert av Narud og Valen (2007: 130) og Aardal (2007a: 62-70).

5.3.1 Vekst-vern-dimensjonen

Vekst-vern-dimensjonen er den mest omfattende av de aktuelle dimensjonene, og spenner fra rene miljøvernsaker til industripolitikk. Denne dimensjonen er vanskelig å avgrense, og jeg har valgt å legge til grunn en vid definisjon. Alle løfter som spesifikt omhandler tiltak og mål der miljøet, klimaet og naturen implisitt eller eksplisitt er nevnt, tas med som uttrykk for vern-siden av dimensjonen. Typiske saker er vern av vassdrag, oljeutvinning i nye havområder og gasskraftverk. Jeg tar også med løfter innenfor fiskeri- og kystområdet, landbruksområdet, og samferdselsområdet som omhandler tiltak som direkte kan relateres til miljøet, klimaet eller naturen. Dette vil i hovedsak være snakk om ressursutnyttelse enten i form av jordbruk eller fiske, og kollektivutbygging kontra veiutbygging. Løfter innenfor disse områdene der formuleringene omhandler for eksempel statlig innblanding i næringspolitikken kontra privat innblanding

ekskluderes, da slike saker må anses å ligge innenfor venstre-høyre-dimensjonen. I tillegg finnes løftene som inneholder lovnader om tiltak/målsetninger som har en *potensiell* innvirkning på miljøet, særlig da saker av næringspolitisk og energipolitisk art. Denne typen saker vil for eksempel være næringspolitiske spørsmål som ikke inneholder formuleringer om hensynet til miljø eller klima, men som hvis gjennomført vil ha en klar effekt på disse områdene. Innenfor energiområdet vil de fleste tiltak implisere en eller annen form for miljøkonsekvens, så løfter innenfor dette området inkluderes uten unntak. Løftene som tas med hører hovedsaklig inn under miljøverndepartementet, olje- og energidepartementet, men enkelte løfter i porteføljen til Nærings- og handelsdepartementet, Landbruksdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet og Samferdselsdepartementet inkluderes.

5.3.2 Innvandring-solidaritet-dimensjonen

I denne dimensjonen inkluderes alle løfter knyttet opp mot innvandring og til en viss grad internasjonale solidaritetsløfter. I spørsmål om innvandring inkluderes løfter som omhandler prinsipper for innvandringspolitikken, antallet innvandrere/asylsøkere, og integreringstiltak. Det er nødvendig å presisere at kun løfter der innvandring, asylsøkere eller integreringstiltak nevnes spesielt, tas med. Dette gjelder også løfter som spesifikt angir tiltak for minoritetsbefolkningen, med unntak av samepolitikk og tiltak for de andre nasjonale minoritetene. Løfter som ikke inneholder konkrete referanser til disse gruppene, ekskluderes.

Løfter om bistand (u-hjelp) til andre land inkluderes også. Dimensjonen tolkes snevert i den forstand at generelle løfter om internasjonal solidaritet og Norges forhold til den fattige del av verden og til internasjonale organisasjoner ikke tas med. Programmene til de respektive partiene omtaler på flere områder hvordan en ønsker at internasjonale organer som for eksempel FN og WTO skal utvikles, og målsetninger om internasjonal utvikling med større solidaritet. Dette er spørsmål Norge ikke har direkte herredømme over, og det blir derfor meget vanskelig å bedømme Norges og dermed regjeringens rolle. Kun løfter om konkrete handlingsforpliktelser overfor omverden og internasjonale organisasjoner vil derfor bli vurdert, handlingsforpliktelser det er rimelig å anta at en norsk regjering vil ha avgjørende innflytelse over. Dette kan være løfter om hvordan partiene ønsker å forholde seg til konkrete internasjonale forhandlinger eller hvordan en ønsker at Norges posisjon bør være i slike forhandlinger, men kun i spørsmål som snevert kan defineres innenfor en solidaritetsramme.

De aktuelle departementene for denne dimensjonen er Utenriksdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet, med enkelte løfter fra Kunnskapsdepartementet og Kulturdepartementet.

5.3.3 Religiøs-sekulær-dimensjonen

Denne dimensjonen inkluderer alle løfter som omhandler religionens plass i det norske samfunnet, herunder forholdet til statskirken og religion i skolen. Også løfter innenfor alkohollovgivning, abort, og homofiles rettigheter tas med. Disse saksområdene hører til porteføljen til Kultur- og kirkedepartementet, Kunnskapsdepartementet, og Helse- og omsorgsdepartementet.

5.3.4 Andre politikkområder

I tillegg til disse tre dimensjonene, er også løfter som omhandler Norges forhold til EU, og forsvars- og sikkerhetspolitikk sentrale politikkområder der det i henhold til diskusjonen i forrige kapittel er grunn til å anta at det kan finnes betydelige ulikheter mellom løftene til de to partiene. Når det gjelder forsvars- og sikkerhetspolitikk, er typiske løfter slike som nevner spørsmål av militær art og/eller Norges forhold til internasjonale organisasjoner og avtaler der bruk av militærmakt er sentralt for organisasjonen/avtalen. Sentralt i dette er Norges forhold til NATO, og det sikkerhetspolitiske aspektet i forholdet til USA og våre naboland. Avgrensningen går først og fremst på løfter som omhandler generell utenrikspolitikk, og ikke direkte kan relateres til slike spørsmål

Når det gjelder EU, inkluderes løfter som omhandler Norges forhold til selve unionen. For eksempel vil løfter som går på Norges forhold til spesifikke nasjoner innad i EU ikke tas med såfremt det ikke framgår tydelig at dette kan relateres til EU som enhet. Dette gjelder særlig løfter i tilknytning til EØS-avtalen.

6 Løftegjennomføring

I dette kapitlet vil jeg forsøke å analysere og forhåpentligvis evne å besvare problemstillingen for avhandlingen. Kapitlets hovedanliggende er derfor å besvare spørsmålet om hvilket av de to partiene som fikk *gjennomført* sin politikk innenfor de omtalte dimensjonene og saksområdene der de i sine programmer var uenige. Tidligere i avhandlingen er punkt 3 i teorien om det betingede partimandat belyst og analysert. Det har blitt påvist at det finnes en tydelig konfliktstruktur i norsk politikk, at denne er kjent av velgerne, og at velgerne plasserer seg i henhold til denne. De to partienes holdninger, uttrykt i partiprogrammene, synes også å samsvare med velgernes plassering innenfor de ulike dimensjonene. Dette kapitlet tar utgangspunkt i punkt 2 i teorien: partidisciplinen må være såpass stor at partiene er i stand til å gjennomføre sine politiske programmer. Kapitlet vil dessuten belyse Lupia og Strøms (2008) teori om at et løfte har større sjanse for å bli gjennomført dersom det er ivaretatt i regjeringserklæringen.

Analysen vil benytte både en kvalitativ og en kvantitativ tilnærming. Først vil hovedtrekkene presenteres kvantitativt for å belyse den *totale* graden av løftegjennomføring.

For å komplettere bildet og grundigere besvare problemstillingen, vil graden av løftegjennomføring på områder der partiene er uenige, gjennomgås kvalitativt. Hvert enkelt løfte vil ikke bli analysert, kun løfter der de to partiene er uenige i det som oppfattes som tydelige merkesaker innenfor dimensjonene. Alle de vurderte løftene er grundig presentert i vedleggene.

6.1 Fra program til Soria Moria

Når det skal vurderes om et løfte er ivaretatt i Soria Moria-erklæringen, må det først presiseres at det kan være flere mulige grunner til at et løfte ikke er ivaretatt. Én nærliggende forklaring er at løftet har blitt forkastet som en del av forhandlingene med de andre partiene. Dette gjelder særlig dersom erklæringen angir en annen politikk på det aktuelle feltet enn de respektive partiene angir i sitt program. Men det er ingen nødvendighet i at dette er tilfelle. Det kan meget vel tenkes flere andre grunner til at et løfte ikke er ivaretatt i regjeringserklæringen. For eksempel kan det være slik at foregående regjering, regjeringen Bondevik II, allerede har iverksatt tiltak på området i tråd med de nye regjeringspartienes løfter. Partiprogrammene for den aktuelle stortingsperioden ble vedtatt på de respektive landsmøtene våren 2005, men hadde vært gjenstand for lang tids diskusjon i

partiapparatet i forkant (Narud og Valen 2004: 34). Regjeringen Stoltenberg II tiltrådte 15. oktober 2005, og det er vanskelig for et landsmøte å fange opp politiske vedtak som fattes i perioden mellom at landsmøtet er over og at regjeringen tiltrer. Det kan også tenkes at selv om landsmøtet forutså politiske vedtak som allerede var initiert, så var det nødvendig å markere partiets standpunkt i disse sakene. Dersom for eksempel regjeringen Bondevik II hadde fattet vedtak om og foreslått for Stortinget at holdningen til sak X skulle være Y, og SV var enig i Y, ville det vært naturlig å anta at SV ønsket å markere dette i sitt program. Som nevnt tidligere i avhandlingen, er partiprogrammene en samlet oppstilling av hva partiene går til valg på, og det velgerne formelt skal ta stilling til. At SV for eksempel i sitt program markerer ønske om å bidra til atomnedrustning i Russland, selv om Norge i 2005 allerede bidro til dette formålet, er derfor logisk.

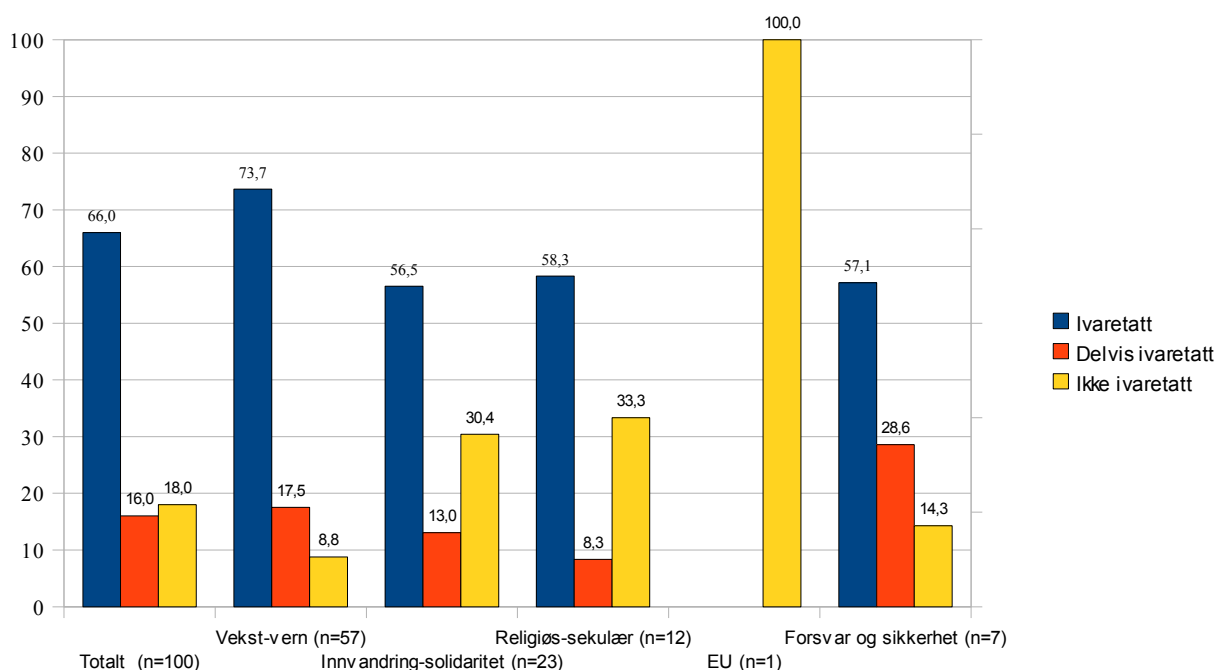
En annen mulig forklaring på hvorfor et løfte ikke er inkludert i Soria Moria-erklæringen, kan være at løftet ikke oppfattes som betydelig nok til å komme med i en regjeringserklæring. Soria Moria-erklæringen er betydelig mindre i omfang enn de samlede partiprogrammene. Soria Moria-erklæringen er på 73 sider, mens Arbeiderpartiets og SVs programmer teller henholdsvis 67 og 58 sider, og Senterpartiets rundt det samme. At enkelte av programmene løfter ikke tas med, kan derfor være et resultat av ønsket om å begrense erklæringens omfang til de mest betydelige spørsmålene.

Det siste momentet i denne sammenhengen, er løfter som ikke har kommet med fordi spørsmålet er såpass betent at partiene ikke evner å komme fram til et kompromiss i erklæringen, men heller skyver avgjørelsen fram i tid.

6.1.1 Ivaretagelse i Soria Moria

Under presenteres ivaretagelsen av de to partienes løfter i Soria Moria-erklæringen innfor de aktuelle konfliktdimensjonene

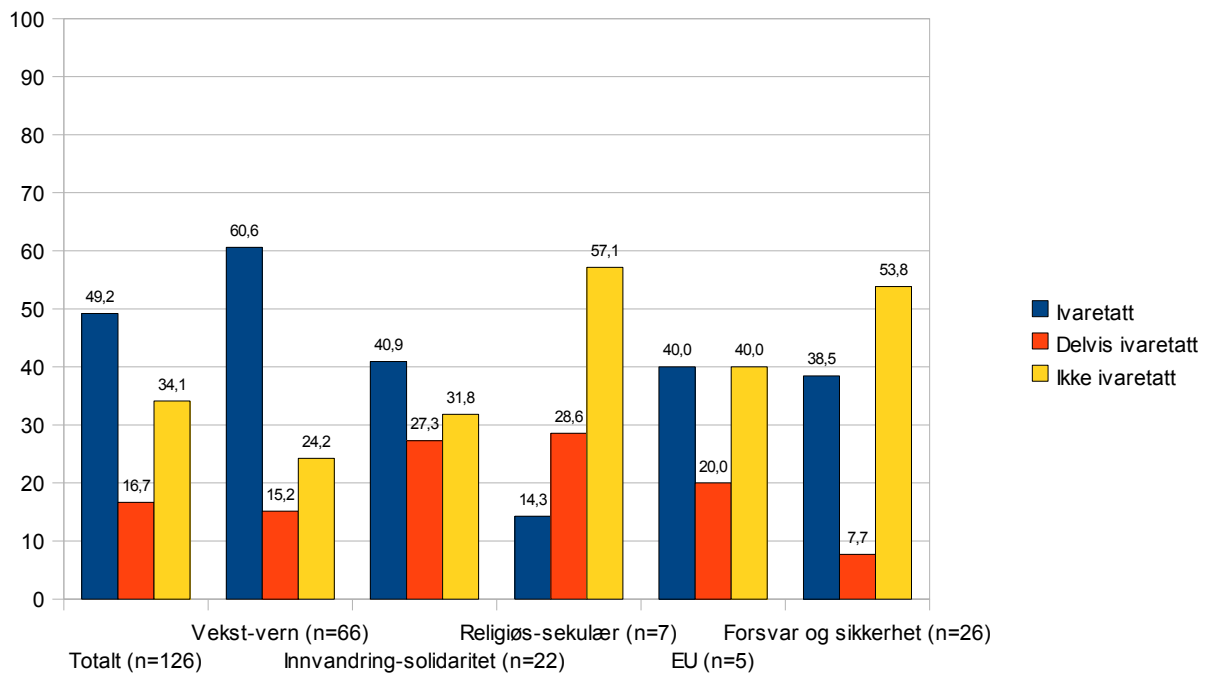
Figur 6.1: Ivaretagelse av Arbeiderpartiets programløfter i Soria Moria-erklæringen. Alle tall i prosent

Samlet sett er hele 82 prosent av Arbeiderpartiets totalt 100 programløfter innenfor de aktuelle dimensjonene helt eller delvis ivaretatt i Soria Moria-erklæringen. Særlig innenfor vekst-vern-dimensjonen er ivaretagelsen høy, med kun 8,8 prosent av løftene som må anses som ikke ivaretatt. Ivaretagelsesgraden er noe lavere for de andre dimensjonenes vedkommende, men samtlige analyserte dimensjoner og saksområder viser en ivaretagelsesgrad langt over halvparten, og over to tredjedeler dersom delvis ivaretagelse inkluderes. Unntaket er løfter om forholdet til EU, der ivaretagelsesgraden er null. Dette skyldes at det kun er avgitt ett løfte på området, og dette er har ikke kommet med i Soria Moria.

For SVs vedkommende er bildet noe annerledes:

Figur 6.2: Ivaretagelse av SVs programløfter i Soria Moria-erklæringen. Alle tall i prosent.

SV har en betydelig lavere total ivaretagelsesgrad enn Arbeiderpartiet, men fremdeles er over halvparten av løftene ivaretatt eller delvis ivaretatt. Størst gjennomslag har partiet fått på vekst-vern-dimensjonen der kun en fjerdedel av løftene ikke er ivaretatt. Langs de andre dimensjonene og saksområdene er ivaretagelsen lavere, og andelen delvis ivaretatte og ikke ivaretatte løfter er generelt høyere enn for Arbeiderpartiets vedkommende. Som vist i figuren over, er det stor variasjon i antall løfter per dimensjon og saksområde. For Arbeiderpartiets vedkommende kan over halvparten av de analyserte løftene plasseres innenfor vekst-vern-dimensjonen. Dette er også tilfelle for SVs løfter. Kun 11 prosent av løftene ligger innefor saksområdene EU og forsvars- og sikkerhetspolitikk. Enkeltløfter kan derfor gi store utslag på ivaretagelsesgraden, og den prosentuelle framstillingen må leses deretter.

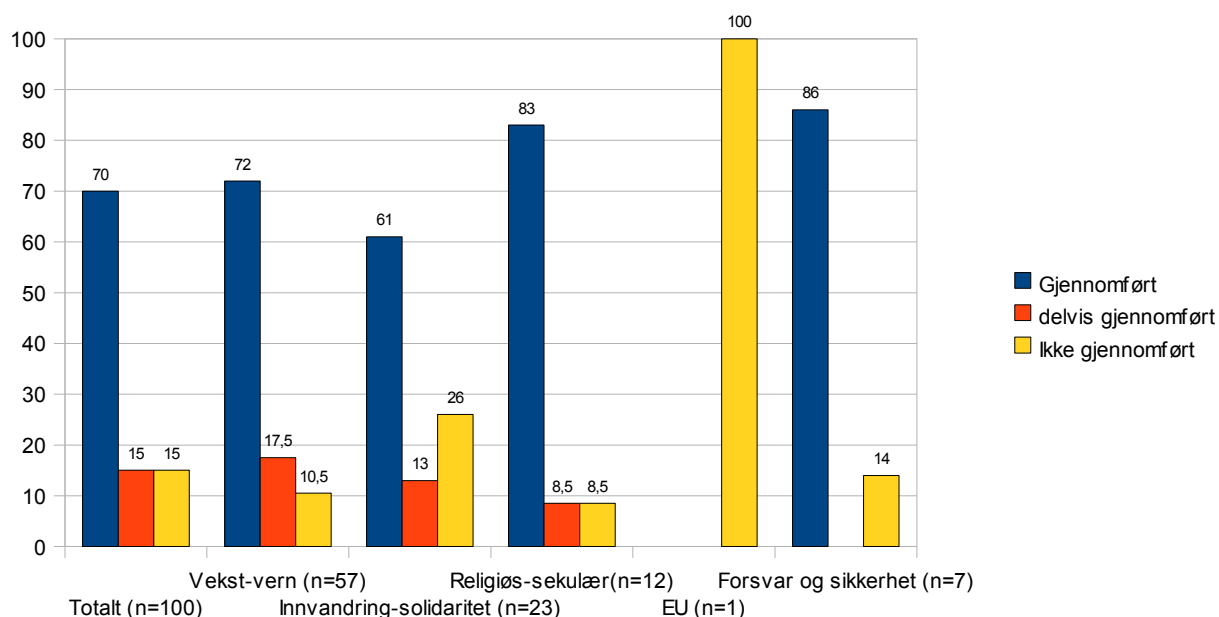
6.2 Gjennomføring

Avsnittet over gjennomgikk i hvilken grad partienes løfter ble ivaretatt i Soria Moria-erklæringen. Som vist, er ikke den nominelle ivaretagelsesgraden av partienes løfter i erklæringen veldig ulik i forhold til partienes størrelsesforskjell, men Arbeiderpartiet har gjennomgående fått ivaretatt en større andel av sine løfter enn SV. Det mest interessante er for denne avhandlingens vedkommende dog ikke den nominelle ivaretagelsen/gjennomføringen, men hvilke politiske saker som har kommet med. Som mandatteorien og koalisjonsteorien har vist, er det lite rasjonelt for SV å forbli i en

regjering som fører en annen politikk enn partiet ønsker i alle de viktige posisjonssakene innefor områder partiet sterkt har markert retning, og som er viktige for partiets identitet. En viktig del av løftegjennomføringsanalysen vil derfor være å undersøke ivaretagelsen og gjennomføringen av løfter på slike posisjonssaker, for dermed å kunne påvise hvorvidt det betingede partimandats premiss om partidisiplin også kan sies å være gyldig for SVs deltakelse i regjeringen Stoltenberg II.

Figurene under viser i hvilken grad partiene har fått gjennomført sine programløfter

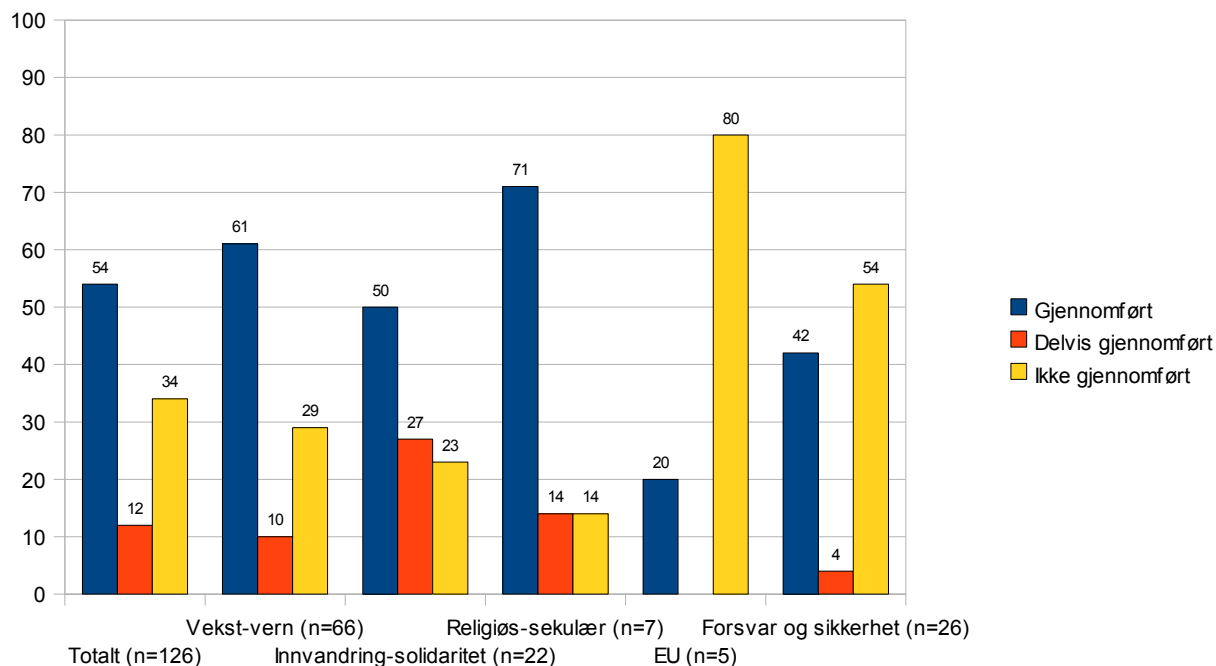
Figur 6.3 Gjennomføring av Arbeiderpartiets løfter

Samlet sett har Arbeiderpartiet er løftegjennomføringsprosent på 71, og inkluderes delvis gjennomført løfter, øker denne prosenten til 85. Også innenfor de ulike dimensjonene er løftegjennomføringen jevnt over høy, og ser man bort ifra løfter i tilknytning til EU, har Arbeiderpartiet fått gjennomført en betydelig andel av sine løfter.

For SVs vedkommende er bildet noe annerledes:

Figur 6.4 Gjennomføring av SVs løfter

Som figuren viser, har SV fått gjennomført en betydelig lavere andel av sine programløfter enn Arbeiderpartiet. Tydeligst er dette på områdene EU og forsvar og sikkerhet. På disse områdene har det historisk vært markert avstand mellom partiene, og ut ifra gjennomføringstallene, kan det synes som om SV ikke har fått gehør for sin tydelig kommuniserte politikk på områdene. I dimensjonen der partienes velgere plasserte seg lengst fra hverandre, vekst-vern-dimensjonen, har også SV fått gjennomført langt færre av sine løfter enn Arbeiderpartiet.

For begge partier er løftegjennomføringsprosenten sammenlignbar med den som er funnet i andre undersøkelser av samme type. I Sandvolds undersøkelse av Høyres løftegjennomføring i regjeringen Bondevik II, var resultatet 60 prosent helt eller delvis gjennomførte løfter (Sandvold 2008: 59). Denne undersøkelsen gjalt alle programløftene for partiet, og for et parti i en mindretallsregjering. I så måte kan ikke tallene direkte sammenlignes, men angir et fornuftig forventningsnivå. Det er grunn til å bemerke at gjennomføringsgraden til Arbeiderpartiet, som i likhet med Høyre var det desidert største partiet i regjeringen, var betydelig høyere enn tilfellet var for Høyre. Dette faktumet skal ikke gjøres til gjenstand for noen videre analyse, men det må anføres at regjeringen Stoltenberg II, i motsetning til regjeringen Bondevik II, hadde et flertall av mandatene i Stortinget bak seg, og behøvde i så måte ikke forhandle med opposisjonen.

De to partienes gjennomføringsprosent samsvarer også med internasjonale funn. Thompsons (2001)

studie av nederlandske regjeringer fra 1986 til 1998 konkluderer med en total gjennomføringsprosent på 61. Resultatet fra denne studien er heller ikke direkte sammenlignbar med mine resultater med tanke på at Thompson ikke ekskluderer løfter på bakgrunn av dimensjon, men resultatene antyder som hos Sandvold et forventningsnivå. For Arbeiderpartiets vedkommende er gjennomføringsgraden tett opp mot den som er funnet i et land, som f.eks. England, som praktiserer Westminster-modellen, som legger til rette for at ett parti har flertall i nasjonalforsamlingen. Dette er i seg selv interessant, og antyder at gjennomføringsevnen for et stort parti i en flertallskoalisjon kan være like høy som den til en flertallsregjering utgått fra ett enkelt parti.

6.2.1 Fra Soria Moria til gjennomføring

Tidligere i kapitlet ble det undersøkt i hvilken grad partienes løfter hadde blitt ivaretatt i Soria Moria-erklæringen. Det ble også argumentert for at ivaretagelse i regjeringserklæringen er en viktig faktor for hvilke løfter som til slutt blir gjennomført. Under vises en skjematisk framstillingen av denne sammenhengen.

Tabell 6.1 Forholdet mellom programløftenes gjennomføring og hvorvidt de har kommet med i Soria Moria-erklæringen, Arbeiderpartiet

	Soria Moria-erklæringen, helt eller delvis ivaretatt	Soria Moria-erklæringen, ikke ivaretatt
Helt eller delvis gjennomført	75 (75%)	10 (10%)
Ikke gjennomført	8 (8%)	7 (7%)

Tabell 6.2 Forholdet mellom programløftenes gjennomføring og hvorvidt de har kommet med i Sem-erklæringen, SV

	Soria Moria-erklæringen, helt eller delvis ivaretatt	Soria Moria-erklæringen, ikke ivaretatt
Helt eller delvis gjennomført	70 (55 %)	13 (10 %)
Ikke gjennomført	13 (10 %)	30 (24 %)

Som vist i tabellene over, er det en betydelig sammenheng mellom løftenes ivaretagelse i Soria-Moria-erklæringen og gjennomføringen av løftene. For begge partiene er denne sammenhengen tydelig. Sannsynligheten for å få løftet gjennomført er betydelig høyere dersom det er med i

erklæringen. Andelen gjennomførte løfter som *ikke* er ivaretatt i Soria Moria-erklæringen er for begge partiers vedkommende kun 10 prosent. Dette styrker Müller og Strøms (2008) forklaring om regjeringserklæringens funksjon som ikke bare et uttrykk for hva partiene har blitt enige om, men også hva partiene *ikke* har blitt enige om. Sammenhengen mellom regjeringserklæringen og løftegjennomføringen er også i overensstemmelse med Sandvolds funn i studien av Høyre (Sandvold 2008: 60). Dette styrker sammenhengens forklaringskraft som variabel.

6.3 Gjennomføring langs dimensjonene

6.3.1 Vekst-vern-dimensjonen

Vekst-vern-dimensjonen er den klart mest omfattende av dimensjonene som er tatt med med tanke på mengden løfter. 57 av totalt 100 løfter avgitt av Arbeiderpartiet innenfor de aktuelle dimensjonene kan plasseres innenfor vekst-vern. For SVs vedkommende er tallet 66 av 126. Dette kan skyldes flere ting. En vesentlig årsak er selvfølgelig at denne dimensjonen er særlig viktig både for Arbeiderpartiet og SV. Gjennomgangen av partienes historie i kapittel 4 viser tydelig at økonomisk vekst og miljøvern har vært viktig for begge partier, men med ulik styrke og fokus. For SV har miljøvern vært et av de aller viktigste saksområdene, og det er dermed ikke overraskende at partiet har sterkt fokus på dette i programmet. I lys av retningsteorien til Rabinowitz og Macdonald (1989), er det kanskje innenfor denne dimensjonen at SV viser tydeligst retning. For Arbeiderpartiet har næringsutvikling, herunder industribygging, vært historisk viktig, en utvikling som potensielt kan komme i konflikt med miljøverninteresser. Velgerne har også, jamfør kapittel 4, plassert seg tydelig ulikt innenfor denne dimensjonen. SVs velgere markerer en meget tydelig plassering på vernesiden av dimensjonen. Arbeiderpartiets velgere viser mindre tydelig retning, men plasserer seg på vekstsiden av dimensjonen. Teorien om det betingede partimandats forutsetning om at velgerne kjenner partienes plassering innenfor dimensjonen og stemmer deretter, synes i så måte å være gyldig. Det må nevnes at dimensjonen tar opp i seg flere politiske saksfelter, og dekkes av flere departementer, noe som kan bidra til å forklare det store antallet løfter. Av totalt 17 departementer er altså minst fem mer eller mindre involvert i å utforme politikk på dette området. I dette komplekse saksfeltet er det derfor naturlig at partiene har en stor mengde løfter som dekker hele dimensjonens nedslagsfelt.

Som vist i figurene tidligere i kapitlet, er løftegjennomføringsgraden til de to partiene ulik. Jeg skal komme tilbake til i hvilke tilfeller denne ulikheten har rot i politisk uenighet, men først vil jeg trekke frem en typisk tendens som kan bidra til å forklare noe av ulikheten som særlig er aktuell innefor denne dimensjonen. SV er i sitt program i langt større grad enn Arbeiderpartiet konkrete i sine løfter, i den forstand at løftet er tallfestet. Dette vurderes som et uttrykk for at SV ønsker å markere en sterk retning slike saker. Arbeiderpartiet benytter seg mye av begreper som «øke», «styrke», «satse på» og lignende. Men som nevnt i kapittel 5, blir partiene målt ordrett på styrken i løftene sine, og dette gir utslag i vurdert gjennomføringsgrad, selv om den gjennomførte politikken ivaretar løftets intensjon. Når SV tallfester enkelte løfter, vil disse da bli målt ordrett på denne størrelsen.

Et eksempel på dette er følgende:

Generelt om kollektivtrafikken skriver SV følgende:

«SV vil i tillegg foreslå at støtten til kollektivtrafikken økes, slik at den utgjør halvparten av driftskostnadene.»

(SV s. 17)

Arbeiderpartiet skriver om samme tema:

«Arbeiderpartiet vil øke satsingen på vei, jernbane og kollektivtrafikk de neste ti årene, slik vi har gått inn for i behandlingen av den nasjonale transportplanen.»

(AP s. 22)

Retningen i løftene er den samme, men styrken i SVs løfte er større, og løftet er i langt større grad konkretisert. Denne tendensen er tilstede i et betydelig antall av løftene. På mange områder er partiene enige i retning, men SV ønsker å gå lengre i styrke.

På andre områder er partiene uenige, og flere av disse sakene er av en karakter som gjør at de enten kan kategoriseres som posisjonssaker i Stokes' (1966; 1992) rammeverk, eller iallefall tenderer mot dette. Særlig er det snakk om saker som omhandler energiutvinning generelt, og utbygging av nye oljefelter spesielt.

Om oljeutvinning sier SV følgende:

«SV vil gå imot petroleumsaktivitet i Barentshavet og rundt Svalbard, og foreslå at Lofoten skal være et petroleumsfritt område.»

(Sv: 16)

«For både å sikre fiskeriressursene for framtida og bidra til vekst i reiselivsnæringen langs Skagerrakkysten vil SV gå imot leiteboring og eventuell oljeutvinning i Skagerrak.»

(SV: 35)

Arbeiderpartiet lover følgende politikk:

«Vi vil øke leteaktiviteten etter olje og gass, og oljeindustrien må få tilgang til interessante letearealer.»

(AP: 26)

Og videre:

«Norge må delta i utviklingen av petroleumsvirksomheten i nord i samspill med Russland. Petroleumsvirksomhet i Barentshavet og Norskehavet skal være verdens fremste i forhold til oljevernberedskap og miljøovervåkning.»

(AP: 26)

Implisitt at Barentshavet skal være åpnet for oljeleting. Målsetningen i disse løftene er ulik: Arbeiderpartiet ønsker størst mulig vekst, men tar hensyn til miljøfaktoren. SV ønsker mest mulig miljøvern, men tar hensyn til vekstfaktoren.

I Soria Moria-erklæringen har Arbeiderpartiet vunnet fram med sitt syn:

«Vi vil opprettholde leteaktiviteten etter olje og gass, og oljeindustrien må få tilgang til interessante letearealer.»

(Soria Moria: 60)

En gjennomgang av tildelinger av utvinningstillatelser, viser at det har blitt gitt en rekke slike i Barentshavet i perioden. Det er tydelig at Arbeiderpartiet her har fått gjennomført sin politikk for dette havområdet på tross av motstand fra SV. Samtidig er det ikke åpnet for oljeutvinning i Lofoten

eller rundt Svalbard. Dette er i tråd med SVs løfte, men siden Arbeiderpartiet ikke har nevnt dette i sitt program, er ikke dette innfridd på *bekostning* av Arbeiderpartiets politikk. Når det gjelder oljeleting i Skagerrak, har SV også brutt løftet gitt velgerne. Tillatelse til å bore en letebrønn i området ble gitt i 2007, og boring ble også utført. I løfter som omhandler oljeutvinning, har Arbeiderpartiet fått gjennomført sine løfter der partiene har vært uenige.

Et annet viktig område innenfor dimensjonen er synet på gasskraftverk uten CO₂-rensing:

«SV vil arbeide for å trekke tilbake konsesjonene for de tre planlagte gasskraftverkene uten CO₂-løsning.»

(SV: 16)

Arbeiderpartiet er også tilhenger av CO₂-rensing men vil ikke trekke tilbake konsesjonene som er gitt:

«Vi vil legge til rette for CO₂- håndtering også ved de steder hvor konsesjon for utbygging av gasskraftverk allerede er gitt.»

(AP: 26)

I Soria Moria-erklæringen er regjeringen tydelig på at slike konsesjoner ikke skal trekkes tilbake:

«Regjeringen vil at konsesjonene som er gitt for gasskraft skal stå ved lag. Regjeringen vil samarbeide med utbyggerne av gasskraft om anlegg for CO₂-fangst, og bidra økonomisk til at dette kan gjennomføres så snart som mulig.»

(Soria Moria: 59)

Status etter stortingsperioden viser også at dette heller ikke er gjennomført. Det er gjort vedtak og iverksatt tiltak for CO₂-rensing ved gasskraftverket på Kårstø, og ved Mongstad skal det utvikles et renseanlegg i nært samarbeid mellom staten og tiltakshaver, men CO₂-rensing fra dag én er ikke gitt som betingelse. Også på dette området er det tydelig at Arbeiderpartiet har vunnet fram med sine overordnede løfter.

Det siste saksfeltet det er relevant å trekke fram i denne sammenhengen, er partienes ulike løfter om satsing på kollektivtrafikken. Begge partiene ønsker en økt satsing, så i så måte er det ingen

forskjell i målsetningen. SV er dog tydelige på at satsingen på kollektivtrafikken skal gå *foran* satsingen på vei:

«For å få til utbyggingen av kollektivnettets/systemet er SV nå villig til å prioritere kollektivnettets på bekostning av videre veiutbygging i byområder.»

(SV: 17)

Arbeiderpartiet presenterer flere løfter som angir en økt satsing, men vil også øke satsingen på veiutbygging:

«Arbeiderpartiet vil øke satsingen på vei, jernbane og kollektivtrafikk de neste ti årene, slik vi har gått inn for i behandlingen av den nasjonale transportplanen.»

(AP: 22)

I stortingsperioden har overføringene til kollektivtrafikken og jernbanen økt, men det har også overføringene til veiutbygging. Det er derfor ikke grunnlag for å si at utbygging av kollektivnettets har gått på *bekostning* av bygging av nye veier. På dette løftet synes det også som at SV ikke har vunnet frem med sine løfter til fordel for Arbeiderpartiets linje.

Oppsummert kan det synes som om Arbeiderpartiet har vunnet fram med sine løfter i saker der partiene avviker fra hverandre. Særlig gjelder dette på sakfelt der miljøinteresser står i direkte opposisjon til næringsutvikling og verdiskaping. Jamført gjennomgangen i kapittel 4, er denne dimensjonen særlig viktig for SVs velgere, og i lys av punkt 2 i teorien om det betingede partimandat, har SV i så måte en utfordring overfor sine velgere.

6.3.2 Innvandring-solidaritet

Statistisk avviker ikke løftegjennomføringen nevneverdig for de to partiene på denne dimensjonen. Begge har fått gjennomført eller delvis gjennomført ca. tre fjerdedeler av løftene sine. For Arbeiderpartiets vedkommende er det i denne dimensjonen en størst andel av løftene ikke er gjennomført, med et hederlig unntak av det ene EU-løftet. Innvandring-solidaritets-dimensjonen er, i motsetning til vekst-vern-dimensjonen, i denne avhandlingen tydelig avgrenset (jamfør kapittel 5), og inneholder derfor et betydelig færre antall løfter. Partienes holdning til internasjonal solidaritet i form av multilaterale avtaler er holdt utenfor (med et par unntak), og det vil naturlig påvirke dette

antallet.

Ser en nærmere på partienes velgere, angir de samme retning innenfor dimensjonen, men SVs velgere plasserer seg i langt større grad i mer «liberal» retning. Denne tendensen viser seg også i partienes løfter. Dimensjonen inneholder ingen markante posisjonssaker der partiene tydelig avviker fra hverandre i målsetning, men uenighet på flere områder gir i sum uttrykk for en grunnleggende uenighet i politiske virkemidler. SV ønsker at Norge skal tre ut av den såkalte Schengen-avtalen som regulerer asyl-, flyktning- og visumpolitikken i EØS-området. Arbeiderpartiet nevner ikke dette samarbeidet spesifikt, men løftet er hverken ivaretatt i Soria Moria-erklæringen eller gjennomført.

En annen slik merkesak er antallet kvoteflyktninger partiene ønsker at Norge skal ta i mot. SV mener at

«[...] antallet kvoteflyktninger Norge mottar hvert år via UNHCR, må økes til minst 3000.»

(SV: 53)

Arbeiderpartiets målsetning i saken angir en tilsvarende retning, men en langt svakere styrke:

«Arbeiderpartiet vil øke kvoten for overføringsflyktninger fra FN til 1500 personer i året.»

(AP: 59)

Soria Moria-erklæringen ivaretar Arbeiderpartiets tallfesting

«Regjeringen vil øke kvoten for overføringsflyktninger fra FN til i første omgang 1500.»

(Soria Moria: 71)

Ser man på gjennomføringen av disse løftene, har antallet kvoteflyktninger Norge mottar, økt fra 1000 i 2006 til 1200 i 2007. Dette antallet er opprettholdt i de tre siste årene av stortingsperioden. Ingen av partiene har altså fått oppfylt løftet, men resultatet ligger langt nærmere Arbeiderpartiets løfte enn SVs. Styrken løftet (ikke) er gjennomført med, gjenspeiler godt ulikheten i de to partienes plassering innefor dimensjonen, og er i så måte en god indikator på at velgernes plassering både i

retning og styrke er i samsvar med partienes programmer.

Innenfor denne dimensjonen har jeg også valgt å ta med et løfte gitt av SV som ligger i en gråsoner i forhold til premissene som er lagt til grunn og nærmere redegjort for i kapittel 5. SV lover i sitt program at

«Mennesker som kommer til Norge for å søke asyl, har rett til human behandling av myndighetene.»

(SV: 42)

I utgangspunktet kan det argumenteres for at løftet kan kategoriseres som en selvfølgelighet. Få vil vel kunne stå for en inhuman asylpolitikk. Ordvalget er også ivaretatt i Soria Moria-erklæringen.

«Regjeringen vil føre en human, solidarisk og rettsikker flyktning- og asylpolitikk»

(Soria Moria: 70)

Løftet er inkludert i analysen fordi asylpolitikken dette løftet innebærer ble gjenstand for en av regjeringens tre dissenser (Dagsavisen 13.11.2008) i perioden, med Arbeiderpartiet på den ene siden og SV på den andre. Den konkrete saken gjalt innstramminger av norsk asylpolitikk formulert som en punktvis plan. Denne planen inneholdt innstramminger som tenderer mot flere av de andre løftene partiene ga innenfor dimensjonen, og er i så måte et uttrykk på overordnet nivå for hvilken retning politikken på det aktuelle området ble ført i. Løftet er vurdert som ikke gjennomført fordi blant annet SVs ungdomsorganisasjon kalte denne innstrammingen for inhuman (Sosialistisk Ungdom 12.09.2008). Når nettopp denne ordlyden benyttes av en del av partiets egen organisasjon, forsvarer det at løftet inkluderes i analysen. I den aktuelle saken benyttet Arbeiderpartiet sitt flertall av statsrådene i regjeringen til å få gjennomslag for denne innstrammingen mot SVs eksplisitte vilje.

Innvandring-solidaritet-dimensjonen sett under ett, er det tydelig at tendensen fra vekst-vern-dimensjonen gjentar seg. På de viktigste merkesakene har Arbeiderpartiet vunnet frem der partiene har vært uenige.

6.3.3 Religiøs-sekulær-dimensjonen

Religiøs-sekulær-dimensjonen er for begge partienes vedkommende preget av en høy grad av løftegjennomføring. Antallet løfter gitt i denne dimensjonen er lavt, og for hvert av partiene er kun ett løfte ikke gjennomført. For SVs vedkommende gjelder dette løftet om å utvide grensen for selvbestemt abort fra dagens 12 uker til 16 uker (SV: 41). Arbeiderpartiet omtaler ikke abort i det hele tatt i sitt program, så det er vanskelig å bedømme hvordan partiet stiller seg til saken. For Arbeiderpartiets vedkommende, er kun løftet om å frata trossamfunn som gjentatte ganger bryter ekteskapsloven vigselfretten ikke gjennomført. Ved gjennomgangen av ekteskapsloven i 2008 ble ikke dette forholdet tatt med, hverken i lov eller forskrift.

Denne dimensjonen omfatter også et av de virkelig store spørsmålene i norsk politikk, et spørsmål der SV og Arbeiderpartiet tidligere har markert betydelig uenighet: Spørsmålet om forholdet mellom stat og kirke ble på ny aktualisert i perioden etter at flere ulike utvalg hadde gjennomgått forholdet, og kommet med anbefalinger. SV er i sitt program tydelig på at partiet vil skille stat og kirke (SV: 11). Selv om løftet er tydelig i sin form, presiseres det ikke hvilke betingelser som må være oppfylt før løftet kan anses som gjennomført. Arbeiderpartiet er ikke like tydelig hverken i den ene eller andre retningen, men i programmet gis det et løfte om at forholdet mellom stat og kirke skal gjennomgås (AP: 34). Arbeiderpartiet har også formuleringer som angir en positiv holdning til statskirken, som for eksempel:

«Demokratiet i Den norske kirke må styrkes og videreutvikles.»

(AP: 34)

Gjennom et forlik i Stortinget, ble samtlige partier enige om en grunnlovsendring som formelt svekker båndet mellom staten og kirken. Grunnlovsparagrafene som krever at et visst antall statsråder må være medlem av kirken, samt at den evangelisk-lutherske religion skal være Norges offentlige religion, blir fjernet som et resultat av denne avtalen. Dog vil det, i henhold til avtalen, fremdeles være et langt tettere bånd mellom Den norske kirke og staten enn mellom staten og andre trossamfunn, så SVs løfte i saken er kun delvis gjennomført.

Dimensjonen bærer også preg av å være gjenstand for radikale løfter fra begge partier som de også har evnet å gjennomføre. Dette gjelder særlig merkesaker som endring av ekteskapsloven, der homofile er gitt adgang til å inngå ekteskap på lik linje med heterofile, og endringen av

formålsparagrafen for skolen.

I saker innenfor religiøs-sekulær-dimensjonen har begge partier fått godt gjennomslag for sine løfter, og en meget høy andel av løftene er gjennomført. Sett i lys av velgernes plassering i dimensjonen, kan det argumenteres for at Arbeiderpartiet har vist en tydeligere konvergering mot SVs utgangspunkt enn forventet.

6.3.4 Forholdet til EU

I saker som gjelder forholdet til EU, har begge partiene en svært lav gjennomføringsgrad. Arbeiderpartiet har kun ett løfte innefor dette saksområdet, og når dette løftet ikke er gjennomført, blir utslaget på statistikken markant. Det må bemerkes at løftet i en streng løftedefinisjon befinner seg i en gråsoner. Som det fremgår av formuleringen, er målsetningen noe uklar:

«Arbeiderpartiet mener Norge må ha handlefrihet når det gjelder en eventuell medlemskapssøknad i neste stortingsperiode.»

(AP: 56)

Det er løftets kontekst i programmet og de betydelige implikasjonene det innebærer som gjør at det tas med. EU-saken er en av de viktigste sakene i norsk politikk de siste tiårene, og spørsmålet om norsk medlemskap er en klar dikotomi. Arbeiderpartiet er det eneste partiet i regjeringen som i sitt program går inn for norsk EU-medlemskap. I en slik sammenheng gir løftet rom for en norsk søknad om EU-medlemskap i stortingsperioden, og dette står i sterk kontrast til SVs holdning i spørsmålet:

«SV er imot norsk medlemskap i EU, og ønsker ikke at det skal sendes en medlemssøknad i perioden.»

(SV: 50)

I denne saken har SV som nei-parti vunnet frem, selv om Arbeiderpartiets løfte om handlefrihet ikke sier noe om Norge faktisk bør søke om medlemskap i perioden.

SV har fem løfter som eksplisitt sier noe om Norges forhold til EU, og kun ett av dem, spørsmålet om norsk medlemskapssøknad, er gjennomført. SV er tydelig på målsetningen om å si opp EØS-

avtalen med EU. På dette området har ikke Arbeiderpartiet et motstridende løfte, men EØS-avtalen omtales i positive ordelag i partiets program (AP: 58). En antitetisk tolkning av dette vil derfor være at Arbeiderpartiet ønsker å videreføre avtalen, og således har en tilnærming til spørsmålet i strid med SV løfte.

SV lover også at partiet generelt vil arbeide for at vetoretten som EØS-avtalen åpner for tas aktivt i bruk (SV: 51), og at partiet vil benytte denne i forhold til EUs tjenstedirektiv spesielt. Heller ikke her har Arbeiderpartiet et motstridende løfte. En streng tolkning vil derfor tilsi at forholdet heller ikke bør inngå i analysen, men dette vil være å underslå en forskjell mellom partiene som i høyeste grad finnes. Den andre av de tre dissensene regjeringen har hatt, går på akkurat dette spørsmålet (Dagsavisen 13.11.2008). I behandlingen av spørsmålet om EUs tjenstedirektiv skulle innlemmes i EØS-avtalen, tok SV sammen med Senterpartiet dissens i tråd med partiets løfte, og Arbeiderpartiets flertall i regjeringen sikret at innlemmelsen ble gjennomført.

Det kan dermed synes som at SV ikke har fått gjennomført flesteparten av sine løfter på områder der Arbeiderpartiet har hatt et annet ståsted i EU-spørsmål, selv om dette ståstedet kun implisitt har kommet til uttrykk i partiprogrammet. SV har fått gjennomslag for at det ikke skulle føres en politikk fram mot en norsk EU-søknad, men det er uvisst om Arbeiderpartiet hadde ønsket å sende en slik søknad i perioden.

6.3.5 Forsvars- og sikkerhetspolitikk

I forsvars- og sikkerhetspolitiske spørsmål er tendensen i løftegjennomføringsprosent fra de foregående dimensjoner særdeles tydelig. Arbeiderpartiet har fått gjennomført alle sine løfter med unntak av ett, mens SV har fått gjennomført under halvparten av sine løfter. Saksområdet er av stor historisk og ideologisk viktighet, da Norges forhold til NATO-medlemskapet var foranledningen til at enkelte politikere brøt ut av Arbeiderpartiet og dannet SVs forløper Sosialistisk Folkeparti. SV er i så måte tuftet på NATO-motstand. Arbeiderpartiet har tradisjonelt vært en sterk tilhenger av det transatlantiske militære samarbeidet, og på få områder er forskjellen mellom partienes løfter tydeligere enn i forsvars- og sikkerhetspolitiske spørsmål.

I forholdet til NATO markerer Arbeiderpartiet et eksplisitt løfte om videreføring av samarbeidet:

«Arbeiderpartiet bygger vår sikkerhetspolitikk på norsk medlemskap i NATO. Vi vil videreutvikle NATO-samarbeidet [...]»

(AP: 57)

SV er på sin side tydelig på at fremdeles er en sterk motstander av norsk NATO-medlemskap:

«SV er for norsk utmelding av NATO og vil derfor arbeide for en ny alliansepolitikk for Norge, og for alternativer til NATO-medlemskapet.»

(SV: 52)

Soria Moria-erklæringen formulering om spørsmålet ivaretar tydelig Arbeiderpartiets syn:

«Regjeringen vil videreføre Norges medlemskap i NATO.»

(Soria Moria: 11)

Jamført regjeringens statusrapport, har Norge i stortingsperioden ført en aktiv NATO-politikk (Samarbeidsregjeringen 2009: 18), og Norge er fremdeles medlem av alliansen.

SV har også markert tydelig motstand mot norsk deltakelse i et militært samarbeid med EU gjennom følgende løfte:

«SV går sterkt imot at Norge skal sende militærstyrker til EU-hæren.»

(SV: 51)

Arbeiderpartiet mener på sin side at

«Arbeiderpartiet vil samarbeide med EU, NATO og andre om kombinerte sivile og militære innsatser for å fremme menneskelig så vel som statlig sikkerhet [...]»

(AP: 58)

Status for perioden er at Norge har knyttet seg opp mot EUs sikkerhets- og forsvarspolitiske samarbeid (ESDP), og har i første halvår av 2008 sammen med Sverige, Finland, Estland og Irland,

stått på beredskap for eventuelle EU-operasjoner. Gjennom deltakelsen i denne gruppen kommer Norge i inngrep med utviklingen av EUs evne til militær krisehåndtering (Samarbeidsregjeringen 2009: 45). I 2009 sendte Norge en fregatt til EUs marinestyrke for å delta i bekjempelsen av piratvirksomhet utenfor kysten av Somalia.

Sett i lys av partienes ideologiske utgangspunkt, synes det som at det er i forsvars- og sikkerhetspolitiske spørsmål at Arbeiderpartiet har fått størst gjennomslag for sine løfter på bekostning av SVs løfter. Norges forsvarspolitiske forankring har ikke endret seg i perioden. Dog må det nevnes at SV fikk gjennomslag for løftet om at norske styrker skulle trekkes ut av Irak (SV: 48), og at norske styrker ble trukket ut av den USA-ledede Operation Enduring Freedom i Afghanistan i tråd med SVs løfte om kun å avgi styrker til operasjoner med et entydig FN-mandat (SV: 52).

6.4 Oppsummering

Analysen av partienes løftegjennomføring har gitt flere interessante funn. For det første er sammenhengen mellom løfter som partiene enes om og som ble inkludert i Soria Moria-erklæringen og løftene som blir gjennomført, stor. For det andre er det tydelig at Arbeiderpartiet har fått gjennomført eller delvis gjennomført en meget stor andel av sine løfter. SV har også en betydelig gjennomføringsgrad med tanke på partiets relative størrelse, men betydelig lavere enn Arbeiderpartiet. For det tredje er det gjennomgående i alle de analyserte dimensjoner og saksområder at Arbeiderpartiet har vunnet fram med sine løfter i merkesaker der SV har hatt et annet syn.

7 Konklusjon

Utgangspunktet for denne oppgaven var den unike situasjonen i norsk politikk høsten 2005 der Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet sammen dannet regjering på tvers av tidligere skillelinjer i det politiske landskapet. Denne regjeringsdannelsen utfordret den tilsynelatende normaltilstanden i norsk politikk der landet enten regjeres av en Arbeiderpartiregjering eller en koalisjonsregjering på borgerlig side. Regjeringen Stoltenberg II er unik på mange måter, og er således gjenstand for en rekke interessante problemstillinger. Utgangspunktet for denne avhandlingen har vært en undring om hvordan Arbeiderpartiet og SV har klart å ivareta sine særpreg på områder av politikken der de siden SVs spede begynnelse i 1961 har vært ideologisk og politisk uenige, i en regjering der de begge må samarbeide om å skape en felles politikk. Arbeiderpartiet har i etterkrigstiden representert en arbeiderbevegelse trygt forankret i tradisjonelle sosialdemokratiske grunnpilarer som verdiskapning og arbeidsplasser, og europeisk og transatlantisk samarbeid. SV har sitt utspring i en sosialistisk bevegelse som raskt tok opp i seg «nye» politiske strømninger ettersom den sosioøkonomiske akselen svekket sin betydning. SV har kunnet dyrke sin rolle som protestparti på venstresiden all den tid regjeringsmakt aldri tidligere har vært aktuelt. Når to såpass ulike politiske tradisjoner skulle forenes i et forpliktende samarbeid måtte noen kompromisse og noen gi etter. Spørsmålet var «hvem».

Analyseobjektet har vært hvordan partiene har evnet å ivareta mandatet de ble gitt av velgerne ved valget i 2005 i lys av dette utgangspunktet. Den teoretiske forankringen har vært Narud og Valens teori om det betingede partimandat (2003, 2007). Teoriens to sentrale premisser har vært undersøkt. For det første har partienes plassering i den norske konfliktstrukturen blitt kartlagt og sammenlignet med velgernes plassering i den samme strukturen. Resultatet av denne kartleggingen har vist at det er et tydelig samsvar mellom velgernes plassering i de ulike konfliktdimensjonene og partienes plassering gjennom sine programmer. Premisset om at velgerne må oppfatte partienes *retning* langs dimensjonene og stemmer deretter, synes også å være oppfylt. Retningsteorien til Rabinowitz og Macdonald (1989) synes dermed å ha særlig god forklaringskraft. Den delen av konfliktstrukturen der partiene markerte tydelig uenighet, ble gjenstand for videre analyse.

Det andre sentrale premisset i teorien om det betingede partimandat har vært primærobjektet for analysen. Med utgangspunkt i de identifiserte konfliktdimensjonene ble Arbeiderpartiets og SVs løftegjennomføringsevne testet. Særlig interessant har det vært å analysere løftegjennomføring i lys

av at regjeringen har hatt et flertall bak seg i Stortinget. Det har derfor ikke vært nødvendig å forhandle med opposisjonen, og regjeringen har hatt mulighet til å gjennomføre sin egen politikk uten utvannende runder med forhandlinger og kompromisser i Stortinget. Forhandlingene har kunnet foregå internt mellom regjeringspartiene i lukkede runder der partiene har hatt mulighet til å stille krav til hverandre og dissenterne. At det er en klar sammenheng mellom hvilke løfter som har blitt ivaretatt i Soria Moria-erklæringen og hvilke løfter som har blitt gjennomført, er i så måte ikke oppsiktsvekkende.

Analysen har vist at Arbeiderpartiet i *stor* grad har fått gjennomslag for sine løfter på områder der partiene har vært uenige, mens SVs løfter i *mindre* grad har blitt gjennomført. SV har generelt god gjennomføring innenfor de undersøkte dimensjonene, *men* i *merkesakene* innenfor de ulike dimensjonene, og i de sakene der regjeringspartnerne har vært *uenige*, har nesten utelukkende Arbeiderpartiet vunnet fram med sitt syn, både i Soria Moria-erklæringen og løftegjennomføringen. I visse merkesaker, som f.eks. norsk deltakelse i Operation Enduring Freedom, har SV trukket Arbeiderpartiet mot venstre. Arbeiderpartiet har også vært tydeligere på miljø saker i regjering enn det de skisserer i sitt partiprogram.

Hvordan skal dette resultatet tolkes?

For det første må man bemerke at resultatet kan være fortegnet av Arbeiderpartiets noe rundere formuleringer av sine løfter. Jeg kommer ikke til å legge noen vekt på denne forklaringen, siden løftenes tilstedeværelse eller fravær er avgjørende for min analyse.

For det andre bør man forklare resultatet med at Arbeiderpartiet har en betraktelig lengre og tyngre tradisjon for maktpillet enn det SV har, og har vunnet fram i forhandlingene mellom regjeringspartnerne.

For det tredje bør man bemerke at SV i noe større grad enn man skulle forvente, gitt kun partienes relative størrelser, har fått gjennomslag for sine saker. Dette representerer mest sannsynlig en «koalisjonskostnad» som Arbeiderpartiet har vært villig til å møte for å danne regjering. Løftegjennomføringsandelene er noe misvisende i denne sammenheng; antallet saker man har fått gjennomslag på er mindre betegnende for utfallet enn den forholdsvis viktigheten sakene imellom.

Det kan være nærliggende å trekke slutningen om at Arbeiderpartiet i langt større grad enn SV har

ivaretatt mandatet de ble gitt av velgerne. Men denne kategoriske konklusjonen tar ikke opp i seg det politiske utgangspunktet SV hadde som juniorpartner i en regjering sammen med et betydelig større Arbeiderparti. Er mandatet velgerne ga SV gitt under forventningen av at SV ville evne å få gjennomslag for hele sitt program i regjeringen? Sannsynligvis ikke. Det kan argumenteres for at dette mandatet ble gitt under en forventning om at *noe* av politikken ble gjennomført, og at SV evnet å trekke regjeringens politikk i en tydelig retning. I så måte blir spørsmålet om hvor vellykket SVs regjeringsdeltakelse var i en mandatteoretisk kontekst åpen for individuell konklusjon. Det er uansett et faktum at Arbeiderpartiets løftegjennomføringsprosent i saker i de «betente» konfliktdimensjonene har vært på nivå med det som er dokumentert i land med mindre tradisjon for koalisjonsregjeringer, og der det politiske systemet vektlegger hensynet til styringsdyktighet.

7.1 Videre forskning

Denne studien av løftegjennomføring føyer seg inn i en veldig lite omfattende forskningstradisjon. Det er nesten betenkelig at det ikke utføres flere slike studier. En av grunnforutsetningene i det representative demokratiet er at partiene faktisk gjennomfører den politikken de går til valg på, og i så måte oppfyller mandatet de blir gitt. Når velgerne ved neste korsvei skal ta stilling til om mandatet skal fornyes, må det politiske regnskapet være oppgjort, og alle minuser bør være kommunisert. I så måte kan denne avhandlingen kanskje bidra til å kaste litt mer lys over den politiske virkeligheten velgerne må ta stilling til.

En åpenbar svakhet ved denne avhandlingen og ved tidligere norske studier, har vært at de har foregått innenfor rammen av en mastergradsavhandling. Denne rammen gir ikke rom for en analyse av hele landskapet av løfter. Denne avhandlingen har vært avgrenset til enkelte av de politiske konfliktdimensjonene. Tidligere studier har studert løftegjennomføringen til ett av regjeringspartiene. For å kunne besvare den sentrale problemstillingen om hvilket parti som får størst gjennomslag i en koalisjonsregjering, bør det derfor gjennomføres løftegjennomføringsanalyser med en videre ramme enn en mastergradsavhandling gir.

I en faglig sammenheng kan studier av løftegjennomføring være nyttige både i en komparativ kontekst der ulike politiske systemer skal sammenlignes, og også for å synliggjøre hvordan ulike regjeringsformer gir ulike politiske resultater. Er ettpartiregjeringer mer handlingsdyktige enn koalisjonsregjeringer? Gir likhet mellom partier i politisk utgangspunkt og tradisjon en større

gjennomføringsevne?

Løftegjennomføringsanalyser kan også bidra til å analysere endringer i partiene. Har partiene foretatt andre veivalg i regjering enn de har signalisert i sine programmer? Hvordan responderer partier på regjeringsmakt? Hvordan takler regjeringspartiene politiske utfordringer som ikke er nevnt i programmene?

Denne avhandlingen har så langt det har vært mulig vurdert løftegjennomføring etter hvorvidt det har blitt foretatt politisk handling i tråd med løftet. Mange av løftene i partiprogrammene strekker seg over en lengre tidsperiode enn den aktuelle stortingsperioden, og har dermed ikke blitt analysert. En interessant tilnærning for nye studier av feltet ville ha vært å undersøke sluttresultatet av slike løfter. Evner regjeringene å legge til rette for en politikk som gjør at de langsiktige målene nås?

8. Litteraturliste

- Arbeiderpartiet (2005). *Ny solidaritet*. Arbeiderpartiets valgprogramprogram 2005-2009. Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste <http://tinyurl.com/lwk99g> Lesedato: 04.07.2009
- Bartolini, Stefano & Mair, Peter (1990). *Identity, Competition and Electoral Availability*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Berg, Sonja Lovise (2003). *Samling om verdier – en studie av Kristelig Folkeparti 1969- 2001*. Hovedoppgave, Institutt for statsvitenskap, UiO.
- Bergström, Göran og Boréus, Kristina (2000). *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Studentlitteratur, Lund.
- Bjørklund, Tor (2001). "Hvor godt egnet er "skillelinjemodellen" til å forklare norske velgeres partivalg i tidsrommet 1945-1997?". *Tidsskrift for samfunnsforskning* 2001;42(1):31-63
- Budge, Ian, David Robertson og D. Hearl (red.) (1987). *Ideology, Strategy and Party Change: Spatial Analyses of Post-War Election Programmes in 19 Democracies*. Cambridge: Cambridge University Press
- Budge, Ian, Klingemann, Hans-Dieter, Volkens, Andrea m.fl. (2001). *Mapping Policy Preferences. Estimates for Parties, Electors and Governments 1945-1998*. Oxford University Press, Oxford.
- Christophersen, Jens A. 1969. *Representant og velger*. Oslo: Universitetsforlaget
- Dagsavisen (13.11.2008). *Sprikende staur*. <http://www.dagsavisen.no/innenriks/article380575.ece> Lesedato 20.08.2009
- Dagsavisen (13.11.2008). *Tredje dissens i den rødgrønne regjeringen*. <http://www.dagsavisen.no/innenriks/article380607.ece> Lesedato 05.08.2009
- Dalton, Russel J (1993). *Citizen Politics: Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies*, England, Chatham House Publishers (2.utgave)
- Dalton, Russel J., Scott C. Flanagan & Paul Allen Beck (red.) (1984). *Electoral Change in advanced Industrial Democracies*. Princeton N.J. Princeton University Press
- Downs, Anthony (1957). *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper & Brothers
- Esaiasson, Peter og Sören Holmberg (1996). *Representation from Above. Members of Parliament and Representative Democracy in Sweden*. Aldershot: Dartmouth
- Flertallsregjeringens statusrapport (2009). *Soria Moria-erklæringen – fire år etter*.
- Flåtten, Lars Petter (2000). *Venner eller fiender? En analyse av konfliktstruktur og partiavstand i det norske partisystem på 1990-tallet*. Hovedfagsoppgave i statsvitenskap. Institutt for Statsvitenskap, Universitetet i Oslo

- Grønmo, Sigmund (1998). "Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnæringer i samfunnsforskningen", i Harriet Holter og Ragnvald Kalleberg (red), *Kvalitative metoder i samfunnsforskningen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Heidar, Knut (2005). "Norwegian parties and the party system: steadfast and changing", *West-European-politics*. 2005 September; 28(4): 807-833
- Heidar, Knut & Saglie, Jo (2002). *Hva skjer med partiene?* Gyldendal forlag, Oslo
- Heidar, Knut og Einar Berntzen (2008). *Politikk i Europa*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hellevik, Ottar (2002). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget
- Holmberg, Sören (1989). "Political Representation in Sweden", i *Scandinavian Political Studies*, 20: 265-283.
- Holmberg, Sören (1999). "Policy Congruence Compared", i W.E. Miller, R. Pierce, J. Thomassen, R. Herrera, S. Holmberg, P. Esaiasson og B. Wessels, *Policy Representation in Western Democracies*. Oxford: Oxford University Press
- Holmberg, Sören (2000). "Issue Agreement", kapittel 7 i P. Esaiasson og K. Heidar (red.), *From Westminster to Congress and Beyond. The Nordic Experience*. Columbus: Ohio State University Press
- Holmberg, Sören (2004). "Polarizing Political Parties", i H. M. Narud og A. Krogstad (red.), *Elections, Parties and Political Representation. Festschrift for Henry Valens 80th Anniversary*. Oslo: Universitetsforlaget
- Holsti, Ole R. (1969). *Content Analysis for the Social Sciences and Humanities*. Reading: Addison-esley
- Hotelling, Harold (1929). «Stability in Competition,» *The Economic Journal*, XXXIX:41-57
- Inglehart, Ronald (1990). *Cultural Shift in Advanced Industrial Society*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Justis- og politidepartementet (2005). Pressemelding 13.05.2005, Nr.: 36 – 2005 <http://tinyurl.com/mn7a67> Lesedato 28.08.2009
- Kalogeropoulou, Efthalia (1989). "Election Promises and Government Performances in Greece: PASOK's fulfillment of its 1981 election pledges", i *European Journal of Political Science*, 17: 289-311.
- Knutsen, Oddbjørn (1997). "From Old Politics to New Politics: Environmentalism as Part Cleavage", i Strøm, Kaare og Svåsand, Lars, 1997, *Challenges to Political Parties. The Case of Norway*. Ann Arbor, University of Michigan Press
- Lane, Jan-Erik og Svante O. Ersson (1987). *Politics and Society in Western Europe*. London: Sage
- Laver, Michael og Ben Hunt (1992). *Policy and Party Competition*. London: Routledge

- Lijphart, Arend (1999). *Patterns of democracy: Government Forms and Performance in Thirty-six Countries*. New Haven, Connecticut: Yale University Press
- Lipset, Seymour M. and Rokkan, Stein (1967). *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives*, New York: The Free Press
- Lov om ekteskap *LOV-1991-07-04-47*
- Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere *LOV-2003-07-04-80*
- Lupia, Arthur og Kaare Strøm (2008). «Bargaining, Transaction Costs, and Coalition Governance». I K. Strøm, W. C. Müller og Torbjørn Bergman (reds.) *Cabinets and coalition bargaining : the democratic life cycle in Western Europe*. Oxford : Oxford University Press
- Mansbridge, Jane (2003). «Rethinking Representation». *American Political Science Review* 97: 515- 28
- Matthews, Donald og Henry Valen (1999). *Parliamentary Representation: The Case of the Norwegian Storting*. Columbus: Ohio State University Press
- Miller, Warren og Donald Stokes (1963). «Constituency Influence in Congress.» *American Political Science Review*, vol 57:45-56
- Müller, Wolfgang C. og Kaare Strøm (2008). «Coalition and Cabinet Governance». I K. Strøm, W. C. Müller og Torbjørn Bergman (reds.) *Cabinets and coalition bargaining : the democratic life cycle in Western Europe*. Oxford : Oxford University Press
- Narud, Hanne Marthe & Oscarsson, Henrik (1999). "Mass-Elite Perceptions of the Policy Space: a Comparison between Norway and Sweden". Artikkel presentert på *Estimating Policy Positions of Political Actors*, ECPR Joint Sessions of Workshops, Mannheim, March 26-31.
- Narud, Hanne Marthe og Audun Skare (1999). "Are Party Activists the Party Extremists? The Patterns of Opinion in Political Parties", i *Scandinavian Political Studies*, 22 (1): 45-65
- Narud, Hanne Marthe og Henry Valen (2003). "Det betingede partimandat", i *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*, 19: 145-173
- Narud, Hanne Marthe og Henry Valen (2004). "Partiprogram og velgerappell", kapittel 2 i Bernt Aardal, Anne Krogstad og Hanne Marthe Narud (red.), *I valgkampens hete*. Oslo: Universitetsforlaget
- Narud, Hanne Marthe og Henry Valen (2004). "Partiprogram og velgerappell", kapittel 2 i Bernt Aardal, Anne Krogstad og Hanne Marthe Narud (red.), *I valgkampens hete*. Oslo: Universitetsforlaget
- Narud, Hanne Marthe og Henry Valen (2007). *Demokrati og ansvar. Politisk representasjon i et flerpartisystem*. Damm & søn AS, Oslo
- Naurin, Elin (1999). *De lovar runt, men håller tunt? En studie av i vilken mån partier oppfyller sina*

valløften. Masteroppgave. Statsvetenskapliga Institutionen, Göteborgs Universitet

Neumann, Iver B. (2001). *Mening, materialitet, makt: En innføring i diskursanalyse*, Bergen: Fagbokforlaget

Norges offentlige utredninger (2006) NOU 2006:2: *Staten og Den norske kirke*

Norsk Økoturisme (2009). <http://tinyurl.com/m2makv> Lesedato 23.08.2009

NSB AS (2009). Årsregnskap 2008. <http://tinyurl.com/n9mj2x> Lesedato 20.08.2009

Odelstingsproposisjon nr. 75 (2007-2008). *Om lov om havner og farvann*

Odelstingsproposisjon nr. 34. (2008-2009). *Om lov om endring i lov 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke*

Petrocik, John R. (1996). "Issue ownership in presidential elections, with a 1980 case study", i *American Journal of Political Science* 40: 825-850.

Pitkin, Hanna F. (1967). *The Concept of Representation*. Berkely & Los Angeles: University of California Press

Pomper, Gerald M. og Susan Ledermann (1980). *Elections in America. Control and Influence in Democratic Politics*. New York: Longman Inc

Rabinowitz, George og Stuart E. Macdonald (1989). "A Directional Theory of Issue Voting", i *American Political Science Review*, nr 83, s 93-121.

Rallings, Colin (1987). "The Influence of Election Programmes: Britain and Canada 1945-1979", i Ian Budge, David Robertson og Derek Hearl (red). *Ideology, Strategy and Party Change: Spatial Analyses of Post-War Election Programmes in 19 Democracies*. Cambridge: Cambridge University Press

Ray, Leonard & Narud, Hanne Marthe (2000). "Mapping the Norwegian Political Space. Some Findings From an Expert Survey", i *Party Politics*, Sage, London.

Riksrevisjonen dokument nr. 3:6 (2008–2009). *Riksrevisjonens undersøkelse av omstillingen i forsvarssektoren*.

Rokkan, Stein (1987). *Stat, nasjon, klasse*. Universitetsforlaget. Oslo.

Rokkan, Stein og Henry Valen (1962). "The mobilization of the periphery". I S. Rokkan (red.) *Approaches to the Study og Political Participation*, Chr. Michelsens Institutt, Bergen

Rokkan, Stein and Henry Valen (1964). "Regional Contrasts in Norwegian Politics" i Allardt, E. and Y. Littunen (red.) *Cleavages, Ideologies and Party System*. Helsinki Westermarck Society.

Rose, Richard (1980). *Do Parties Make a Difference?* Chatham: Chatam House Publishers, Inc

Royed, Terry J. (1996). "Testing the Mandate Model in Britain and the United States: Evidence

- from the Reagan and Thatcher Eras”, i *British Journal of Political Science*, nr 26, s 45-80.
- Ruter AS (2009). Årsrapport 2008. http://www.sporveien.no/PageFiles/1831/webrapport_2008.pdf
Lesedato 20.08.2009
- Saglie, Jo (2002). *Standpunkter og strategi*. ISF og Pax-forlag, Oslo
- Sandvold, Inger (2008). *Holder partiene det de lover?* Masteroppgave. Institutt for Statsvitenskap, Universitetet i Oslo
- Seip, Jens Arup (1963). *Fra embetsmannsstat til ettpartistat og andre essays*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skogrand, Pål Einar (2007). *Fra kollisjonskurs til koalisjonskurs? Konfliktlinjepolitikk i Ap, Sp og SV 1985 og 2005 -En innholdsanalytisk tilnærming*. Masteroppgave. Institutt for Statsvitenskap, Universitetet i Oslo
- Smithies, Arthur (1941). «Optimum Location in Spatial Competition,» *The Journal of Political Economy*, XLIX: 423-439.
- Soria Moria-erklæringen (2005) *Plattform for regjeringssamarbeidet mellom Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet 2005-09*
- Sosialistisk Ungdom (12.09.2008). *Vi krev ein human asylpolitikk!*
<http://www.su.no/Artikler/3663.html> Lesedato 22.08.2009
- Sosialistisk Venstreparti (03.09.2008). *SV tar dissens i regjeringen* <http://tinyurl.com/lrx6j4>
Lesedato 23.08.2009
- Sosialistisk Venstreparti (1995). Prinsippprogram. Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste. <http://tinyurl.com/l4l25m> (04.07.2009)
- Sosialistisk Venstreparti (2005). *Ulike mennesker. Like muligheter*. Sosialistisk Venstrepartis valgprogram 2005-2009. Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste. <http://tinyurl.com/krlel4> (04.07.2009)
- Statistisk Sentralbyrå (2001). Tabell: *Stortingsvalg. Valgte representanter, etter parti. 1906-2001*
<http://www.ssb.no/histstat/aarbok/ht-000110-002.html> Lesedato 15.08.2009
- Statistisk Sentralbyrå (2008). Tabell: *Samferdsel, Jernbaneverket – StatRes*
http://www.ssb.no/emner/10/12/10/jbv_statres/ Lesedato 23.08.2009
- Statistisk Sentralbyrå (2009a). *Tema: energi* <http://www.ssb.no/energi/> Lesedato 22.08.2009
- Statistisk Sentralbyrå (2009b) Tabell: *Utslipp til luft av klimagasser 1973-2008*
<http://www.ssb.no/klimagassn/tab-2009-05-19-04.html> Lesedato 22.08.2009
- Statistisk Sentralbyrå (2009c). Tabell: *Buss. Hovedtall, etter ruteform. 2008*
<http://www.ssb.no/emner/10/12/kolltrans/tab-2009-07-27-02.html> Lesedato 22.08.2009

- Statistisk Sentralbyrå (2009d). Tabell 25.3: *Stortingsvalg. Godkjente stemmer etter parti/valgliste. Prosent* <http://www.ssb.no/histstat/tabeller/25-25-3t.txt> Lesedato 22.08.2009
- Statistisk Sentralbyrå (2009e). SSB-Magasinet: *Indikatorsettet for bærekraftig utvikling, 2009: Mer import fra utviklingsland*. <http://www.ssb.no/vis/magasinet/miljo/art-2009-07-03-02.html> Lesedato 23.08.2009
- Stokes, Donald E. (1966). «*Spatial Models of Party Competition*». I A. Campbell, P. Converse, W. Miller og D. Stokes (red.) *Elections and the Political Order*. New York: John Wiley and Sons Inc.
- Stokes, Donald E. (1992). «*Valence Politics*». I D. Kavanagh (red.), *Electoral Politics*. Oxford: Clarendon Press
- Stortinget (2005) Innstilling S. nr. 184 (2004-2005)
- Stortinget (2009) Innstilling S. nr. 142 (2008-2009)
- Stortingsmelding nr. 8 (2005-2006). *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten (forvaltningsplan)*
- Stortingsmelding nr. 14 (2006-2007). *Sammen for et giftfritt miljø – forutsetninger for en tryggere fremtid*
- Stortingsmelding nr. 28 (2006-2007). *Om samarbeidet i NATO*
- Stortingsmelding nr. 40 (2006-2007). *Forvaltning av kongekrabbe*
- Stortingsmelding nr. 18 (2007-2008). *Arbeidsinnvandring*
- Stortingsproposisjon nr. 48 (2007-2008). *Et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier*
- Stortingsproposisjon nr. 37 (2008-2009). *Om endringer i statsbudsjettet 2009 med tiltak for arbeid*
- Stortingsproposisjon nr. 53 (2008-2009). *Verneplan for vassdrag – avsluttende supplering*
- Strøm, Kaare & J. Y. Leipart (1989). "Ideology, strategy and party competition in postwar Norway". *European Journal of Political Research* 17:263-288, 1989. Kluwer Academic Publishers, NL.
- Strøm, Kaare & J. Y. Leipart (1992). "Norway: Policy Pursuit and Coalition Avoidance" i Laver M.J. & Budge, Ian (red.) 1992. *Party Policy and Government Coalitions*. The Macmillan Press, London.
- Strøm, Kaare, H. M. Narud & H. Valen (2005). "A More Fragile Chain of Governance in Norway". *West European Politics*, Vol. 28, No. 4, 781-806, Sept. 2005. Routledge, London.
- Thomassen, Jacques (1994). "Empirical Research into Political Representation. Failing Democracy or Failing Models?", i M.K. Jennings og T.E. Mann (red.), *Elections at Home and Abroad*. Ann Arbor: The University of Michigan Press

- Thomassen, Jacques (1999). "Political Communication between Political Elites and Mass Publics: The Role of the Belief Systems", i W.E. Miller, R. Pierce, J. Thomassen, R. Herrera, S.Holmberg, P. Esaiasson og B. Wessels, *Policy Representation in Western Democracies*. Oxford: Oxford University Press
- Thomson, Robert (2001). "The Programme to Policy Linkage: The Fulfilment of Election Pledges on Sosio-Economic Policy in the Netherlands, 1986-98", i *European Journal of Political Research*. 40, s 171-197.
- Thoresen, Hilde E. (2000). *Fra valg til vedtak*. Hovedoppgave. Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo
- Ugelvik-Larsen, Stein (2003). "Fastfrysingshypotesen" i Ugelvik-Larsen, Stein (red.) *Teori og metode i statsvitenskap*. Fagbokforlaget, Bergen.
- Urwin, Derek (1997). "The Norwegian Party System from the 1880s to the 1990s", i K. Strøm og L. Svåsand (red.) *Challenges to Political Parties*, Ann Arbor, University of Michigan Press.
- Utenriksdepartementet (2007). Pressemelding nr. 166/07
- Valen Henry og Bernt Aardal (1983). *Et valg i perspektiv: en studie av stortingsvalget i 1981*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå
- Valen, Henry (1981). *Valg og politikk. Et samfunn i endring*. Oslo: NKS-forlaget
- Weber, Robert Philip (1990). *Basic Content Analysis*. Newbury Park: Sage Publications
- Aardal, Bernt (1994). "Hva er en politisk skillelinje. En begrepsmessig grenseoppgang.", *Tidsskrift for samfunnsforskning* 2:218-249
- Aardal, Bernt (red.) (2003a). *Velgere i villrede...En analyse av stortingsvalget 2001*. Oslo: N. W. Damm & Søn.
- Aardal, Bernt (2003b). «Flyktige stemningsbølger eller politiske grunnverdier?», i Bernt Aardal (red.), *Velgere i villrede...En studie av Stortingsvalget 2001*, s. 47-81. Oslo: N. W. Damm & Søn
- Aardal, Bernt (2003c). «Ideologi og stemmegiving», i Bernt Aardal (red.), *Velgere i villrede... En studie av Stortingsvalget 2001*, s. 83-106. Oslo: N. W. Damm & Søn
- Aardal, Bernt (2007a). «Holdninger og ideologisk struktur» i Bernt Aardal (red.), *Norske velgere. En studie av stortingsvalget 2005*. 59-80 Oslo: Damm & Søn
- Aardal, Bernt (2007b). "Ideologiske dimensjoner og stemmegiving: Gir store velgervandringer nye mønstre?", i Bernt Aardal (red.), *Norske velgere. En studie av stortingsvalget 2005*. s. 81-109 Oslo: Damm & Søn
- Aardal, Bernt et al. (1999). *Velgere i 90-årene*. Oslo: NKS-forlaget.
- Aardal, Bernt og Henry Valen (1989). *Velgere, partier og politisk avstand*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå

Aardal, Bernt og Henry Valen (1995). *Konflikt og opinion*. Oslo: NKS-forlaget

Vedlegg 1: Løftegjennomgang Arbeiderpartiet

Løfter i Arbeiderpartiets program for stortingsperioden 2005-2009. (Sidetall viser til programmet)	Ivaretagelse i Soria Moria-erklæringen. (Sidetall viser til Soria Moria-erklæringen).	Politiske vedtak (sidetall viser til statusrapporten)	Soria Moria-erklæringen			Politiske vedtak		
			Ivarettatt	Delvis ivarettatt	Ikke ivarettatt	Gjennomført	Delvis gjennomført	Ikke gjennomført
Vekst-vern-dimensjonen								
S. 18. Vi må være teknologiledende innenfor prosessindustri, olje- og gassnæringen, energi, marine og maritime næringer, byggenæringen og telenæringene. Innenfor disse områdene må vi ha brede nasjonale fellesprogram for nærings- og forskningsutvikling i et samarbeid mellom stat, næringslivet og forsknings- og utdanningsinstitusjonene.	En rekke tiltak om forskning lansert , men ingen nasjonale fellesprogram. Delvis ivarettatt	Jf. s. 121: Lagt fram forskningsmeldingen (St.meld. nr. 30 (2008–2009)). De offentlige bevilgningene til forskning er økt fra 0,73 prosent av BNP i 2005 til 0,85 prosent av BNP i 2009. nyskaping: I 2007 etablerte regjeringen 14 sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI). Disse sentrene skal stimulere til økt innovasjon gjennom et nært samarbeid mellom forskningsaktive bedrifter og fremragende forskningsmiljøer. Ordningen med skattefradrag for næringslivets FoU-utgifter er evaluert og videreføres med en utvidet ramme. Stort fokus på forskning på miljøvennlig teknologi. Har ikke nådd målet i Soria Moria om 3 prosent av BNP til forskning. Delvis gjennomført.		x			x	
S. 18. Arbeiderpartiet vil legge til rette for at energi kan utnyttes til industriell utvikling og verdiskaping. Arbeiderpartiet vil at kraftintensiv industri skal ha tilgang på elektrisk kraft som sikrer industriens konkurranseevne i et internasjonalt marked.	Jf. s. 20: Gjennom sentrale og lokale virkemidler vil regjeringen sikre industrien gode stabile rammevilkår og legge til rette for ny industriell virksomhet fremover. Vil etablere industrikraftmarked. Ivarettatt	Jf. s. 145-146: Etablert nytt rammeverk for industrikraft. Enkelte nye tiltak innført om blant annet støtte til kraftomlegging gjennom Enova og etableringen av et innkjøpskonsortium. EØS-regler hindrer subsidiert kraft. Delvis gjennomført.	x				x	
S. 18. Arbeiderpartiet vil utnytte spisskompetansen bl.a. i marin sektor, maritim sektor og petroleumssektoren til ny industriell virksomhet.	Jf. s. 17: Utvikle nasjonale strategier innen de næringsområder hvor Norge har kompetanse eller særlige fortrinn, som marin sektor, maritim sektor, energi, miljø og reiseliv. Ivarettatt	Jf. s. 120: Lagt fram ”Regjeringens strategi for marin sektor” våren 2009. Regjeringen har opprettet et strategisk råd for miljøteknologi, og lagt fram en strategi for miljøvennlig vekst og økt kompetanse i de maritime næringer. Regjeringen prioriterer innovasjon høyt, og la derfor høsten 2008 frem en stortingsmelding om regjeringens innovasjonspolitik (”Et nyskapende og bærekraftig Norge” St.meld. nr. 7 (2008-2009)) Gjennomført	x			x		
S. 18. Arbeiderpartiet vil etablere et eget industrikraftmarked basert på auksjon.	Jf. s. 20: Utrede og etablere et eget industrikraftmarked. Et slikt marked skal gjennom objektive kriterier sikre lik konkurranse om den kraft som legges ut i markedet gjennom auksjon. Ivarettatt	Ikke gjennomført	x					x

S. 18. Arbeiderpartiet vil sette inn bedrifts- og bransjerettede tiltak for å opprettholde og utvikle framtidsrettet industrivirksomhet.	Jf. s. 20: Sette inn bedrifts- og bransjerettede tiltak for å opprettholde og utvikle framtidsrettet industrivirksomhet. Ivaretatt	Jf. s. 143: Har etablert et nytt program i regi av Norges forskningsråd som støtter de beste forskningsbaserte innovasjonsprosjektene i næringslivet uavhengig av bransje. Vekst i bevilgningene til Innovasjon Norge, SIVA og Norges forskningsråd. Gjennomført.	x			x		
S. 18. Arbeiderpartiet vil øke videreførelsen av norske trevarer.	Jf. s. 21: Bidra til å øke videreførelsen av norske trevarer, og videreutvikle en nasjonal skogpolitikk der staten tar et medansvar for planting og ungskogpleie. Ivaretatt	Jf. s. 153: Bevilget tiltakspakker til til skogsektoren grunnet finanskrisen. Det er åpnet for at kommunene igjen kan gi støtte til skogplanting. I statsbudsjettet for 2007 ble skogfundsordningen styrket, ved å utvide de formål skogfond kan brukes til og ved å øke skattefordelen. I jordbruksavtalen 2009-2010 ble partene enige om en ytterligere styrking av tilskuddsmidler til skogbruk for 2010. Gjennomført	x			x		
S. 19. Fiskeressursene må forvaltes med sikte på høyest mulig langsiktig ressursuttak innenfor bærekraftige rammer, og et mest mulig stabilt uttak fra år til år.	Jf. s. 18: Regjeringen vil at fiskeressursene må forvaltes med sikte på høyest mulig langsiktig ressursuttak innenfor bærekraftige rammer, og et mest mulig stabilt uttak fra år til år. Ivaretatt	Jf. s. 131: Enige med Russland om de norsk-russiske fellesbestandene. Har også undertegnet kyststatavtale med de viktigste nabolandene innen fiskerinæringene. Gjennomført.	x			x		
S. 20. Arbeiderpartiet vil at utvidelse av lakse- og ørretproduksjon bør som hovedregel skje ved tildeling av nye konsesjoner. Saktere vekst i nordlige farvann kompenseres ved at produksjonsvolumet økes tilsvarende.	Ikke ivaretatt	Jf. s. 141: Regjeringen vil øke produksjonskapasiteten gjennom tildeling av nye konsesjoner. Dagens system med maksimal tillatt biomasse (MTB) per konsesjon vil ligge fast. I 2009 tildeler regjeringen 65 nye tillatelser. MTB er høyere i Troms og Finnmark enn i resten av landet. Gjennomført			x	x		
S. 20. Arbeiderpartiet vil sette i verk en nasjonal satsing på fangstbasert havbruk og oppdrett av nye arter gjennom vesentlig økning av forskningsbevilgningene. Vi vil innføre en statlig garantiordning for driftskreditt til nyskapsprosjekter innen oppdrett av nye arter.	Jf. s. 19: Regjeringen vil utvikle et verdiskapingsprogram for fisk, med spesiell fokus på fersk fisk, og sette i verk en nasjonal satsing på fangstbasert havbruk og oppdrett av nye arter. Gjennom Innovasjon Norge åpne for at havbruksnæringen kan sikres muligheter for risikoavlastning i oppstartsfasen ved utvikling og introduksjon av nye arter i oppdrett. Ivaretatt	Jf. s. 137 og 142: I perioden 2007-2009 er det årlig bevilget 75 millioner kroner til Det marine Verdiskapingsprogrammet. Det er også etablert en garantiordning for driftskreditt. Gjennomført.	x			x		
S. 22. Kollektivtrafikken må bygges videre ut for at folk skal få et reelt alternativ til å kjøre bil.	Jf. s. 25: Byer og bynære områder må kollektivtrafikken bli et reelt alternativ til bruk av privatbil og en sentral del av transportsystemet. Ivaretatt	Jf. s. 178: Et generelt løfte, og fylkeskommunene og kommunene har primæransvaret. Belønningsordningen økte til en bevilgning på 161,7 millioner kroner i 2008-budsjettet, og ble samtidig utvidet til å gjelde Drammen, Skien/Porsgrunn, Fredrikstad/Sarpsborg, i tillegg til Oslo, Bergen, Trondheim, Kristiansand, Stavanger og Tromsø som lå inne tidligere. I 2009-budsjettet er bevilgningen doblet til 323,4 millioner kroner. Den statlige andelen av overføringene til kollektivtrafikken har økt. Gjennomført	x			x		
S. 22. Det må satses mer på sykkel- og gangveier i sentrum av de største byene.	Jf. s. 25: Regjeringen vil øke satsingen på sykkelveger, for å bedre trafikksituasjonen og sikkerheten for syklistene. Ivaretatt	Jf. s. 173: Bevilgningen til gang- og sykkelveger er økt med nesten 600 millioner kroner fra saldert budsjett 2006 til budsjettet for 2009. Gjennomført	x			x		

S. 22. Arbeiderpartiet vil øke satsingen på vei, jernbane og kollektivtrafikk de neste ti årene, slik vi har gått inn for i behandlingen av den nasjonale transportplanen.	Jf. s. 26 og 32: Flere formuleringer som ivaretar løftet. Ivaretatt	Jernbane (jmf. s. 180): Regjeringens budsjettforslag for 2009 er om lag 2,5 milliarder kroner, medregnet tiltakspakken jf. St.prp. nr. 37 (2008 - 2009), høyere enn en jevn årlig budsjettoppfølging skulle tilsi. Kollektiv: jmf. s. 178: Den statlige andelen av overføringene til kollektivtrafikken har økt. Vei (jmf. s. 171): investeringer og vedlikehold økt i perioden. Gjennomført	x						x	
S. 22. Arbeiderpartiet vil styrke kollektivtrafikken i byer og bynære områder ved å belønne økt kollektivandel, ruste opp og bygge ut skinnegående transport og spesielt prioritere større tiltak i og rundt de største byene, og InterCity-området på Østlandet.	Belønne økt kollektivandel er tatt med (jmf. s. 25), det resterende er ivaretatt jamfør henvisningen til NTP. Ivaretatt	Jf. 178 og 181: Belønningsordningene for kollektiv har økt. Bevillingene til jernbane er også økt i forhold til forrige periode. Satt av penger til grunnerverv i forbindelse med dobbeltspor i InterCity-området. Gjennomført	x						x	
S. 22. Arbeiderpartiet vil heve kollektivrabatten for ungdom, elever og studenter til 50 prosent.	Jf. s. 25: Regjeringen vil innføre et ungdomskort for kollektivtransporten som gir rett til 50 prosent rabatt for ungdom, elever og studenter. Ivaretatt	Det er ikke innført nasjonale regler om dette. Ikke gjennomført.	x							x
S. 22. Arbeiderpartiet vil tilrettelegge havner og godsterminaler for å få gods over på båt og jernbane	Jf. s. 25 og 26: For å få mer gods over på båt, må havnene opprustes slik at også overgangen til og fra båt bedres. Et godt kollektivtilbud og overføring av gods fra veg til bane og sjø, er viktig for å redusere miljøproblemene fra transportsektoren. Ivaretatt	Jf. s. 181 og 184: Satt av penger til planlegging av utvidelse av Alnabru godsterminal, og flere banestrekninger har blitt rustet opp slik at de tåler godsvogner med 25 tonn aksellast (s. 181). Bevilgning til fiskerihavner er økt. Det ble vedtatt ny havne- og farvannsløp jf. Ot.prp. nr. 75 (2007-2008) som bidrar til effektiv havnevirksomhet. Gjennomført	x						x	
S. 22. Arbeiderpartiet vil erstatte dagens riksferger med gassferger	Jf. s. 22: Regjeringen vil erstatte dagens riksvegferger med gassferger. Ivaretatt	Enkelte samband har innfaset gassferger, men et klart flertall av riksfergene benytter ikke gass som drivstoff. Delvis gjennomført.	x						x	
S. 22. Arbeiderpartiet vil fjerne kjøreveisavgift for godstransport på jernbane.	Jf. s. 26: Regjeringen vil fjerne kjørevegs- og el-avgiften for jernbane. Delvis ivaretatt	Jf. s. 181. Fra 1.1.2006 ble kjørevegsavgiften for ordinær vognlast til og med 22,5 tonn fjernet, jf. St.prp. nr. 1 for 2006. I budsjettet for 2007 ble det vedtatt å fjerne el-avgiften. Gjennomført.			x				x	
S. 23. Arbeiderpartiet vil at håndtering av dyr skal skje med omsorg og respekt for dyrets egenart. Arbeiderpartiet mener at dyr har egenverdi.	Jf. s. 21: Regjeringen vil prioritere dyrevelferd og bedre kapitaltilgangen i næringen slik at nye krav til dyrevelferd og fornyelse av driftsapparatet kan imøtekommes. Ivaretatt	Jf. s. 13: Ny lov om dyrevelferd er fremmet og vedtatt i Stortinget. Loven vil tre i kraft 1. januar 2010. Gjennomført	x						x	
S. 23. Arbeiderpartiet vil videreutvikle en nasjonal skogpolitikk, der staten tar et medansvar for planting og ungskogpleie.	Jf. s. 21: Regjeringen vil bidra til å øke videreføringen av norske trevarer, og videreutvikle en nasjonal skogpolitikk der staten tar et medansvar for planting og ungskogpleie. De økonomiske støtteordningene til skogbruket skal forbedres. Ivaretatt	Jf. s. 153: I jordbruksavtalen 2009-2010 ble partene enige om en ytterligere styrking av tilskuddsmidler til skogbruk for 2010. Det er iverksatt tiltak for å styrke utnyttningen av skogen i kyststrøk. Ellers økt bevillingene til skogsektoren generelt. Skogpolitikk omtalt i St.meld. nr. 39 (2008-2009) og i klimameldingen. Gjennomført.	x						x	

S. 23. Arbeiderpartiet vil styrke satsingen på økologisk landbruk, og stimulere til utvikling av nisjeprodukter.	Jf. s. 21: Regjeringen vil at det skal være et mål at 15 prosent av matproduksjonen og matforbruket i 2015 skal være økologisk. Ivaretatt	Jf. s. 154: Landbruks- og matdepartementet har lansert handlingsplanen "Økonomisk, agronomisk-økologisk". Det er iverksatt flere tiltak langs hele verdikjeden for å øke kompetanse om og produksjon og omsetning av økologisk mat. Kommunal- og regionaldepartementet og Landbruks- og matdepartementet samarbeider om prosjektet "Økoløft i kommuner". Gjennomført	x			x		
S. 25. Vi vil begrense veksten i energiforbruket	Jf. s. 57: Regjeringens energipolitikk bygger på at miljømålene vil bestemme produksjonsmulighetene, og at det er nødvendig å føre en aktiv politikk for å begrense veksten i energiforbruket. Ivaretatt	Innenlands energiforbruk har steget marginalt i perioden, fra 226,4 Twh til 228 Twh (Kilde: ssb.no/energi og http://nve.no/no/Energi1/). Gjennomført .	x			x		
S. 25. Tiden for de nye store vannkraftutbygginger er over	Jf. s. 57: Tiden for de nye store vannkraftutbygginger er over. Ivaretatt	Ingen nye store vannkraftutbygginger iverksatt. Gjennomført	x			x		
S. 25. Arbeiderpartiet mener at Norge må ha som mål å minst være selvforsynt med elektrisk kraft i år med normale mengder nedbør.	Ikke ivaretatt	Ca. 50 prosent av sluttforbruket av energi er elektrisitet. Elektrisitetsproduksjonen i Norge har historisk variert mellom 105 Twh og 143 Twh. Sluttforbruket av energi i 2008 var ca. 228 Twh. (kilde: SSB). Ikke gjennomført			x			x
S. 25. Vi vil øke satsingen på nye fornybare energikilder og strømsparende tiltak i husholdninger, offentlige bygg og i næringslivet.	Jf. s. 58 og 59: Regjeringen vil innføre en langsiktig tilskuddsordning til husholdningene for å stimulere til en omlegging til oppvarming basert på fornybar varme og til mer energieffektive alternativer i forhold til utstyr i boliger. Støtteordningen skal administreres av Enova. Regjeringen vil innføre krav om fleksible energisystemer i alle nye offentlige bygg og ved rehabilitering av offentlige bygg på over 500 kvm. Ivaretatt	Jf. s. 333: Det er bevilget 71 millioner kroner til en støtteordning for å begrense elektrisitetsforbruket i husholdningene. Regjeringen har etablert Grunnfond for fornybar energi og energisparing. Innenfor Enovas forvaltning av Energifondet er det etablert et eget program forinfrastruktur for fjernvarme. I årene 2006-2009 har Enova bevilget ca 1050 millioner kroner til varmeprosjekter. Gjennomført	x			x		
S. 25. Overføringssystemet for strøm må opprustes for å redusere strømtap.	Jf. s. 57: Regjeringen vil sørge for et effektivt og sikkert overføringssystem for strøm for å redusere strømtap, og arbeide for et hovednett for overføring av elektrisk kraft med tilstrekkelig kapasitet i hele landet. Ivaretatt	Jf. s. 328: Statnett arbeider med en portefølje av investeringer i sentralnettet. Noen er påbegynt, og noen er planlagte, og noen er meldt. Gjennomført	x			x		
S. 25. En større del av naturgassen må tas i bruk innenlands til industri-, energi- og transportformål. Arbeiderpartiet vil derfor at staten deltar i finansieringen av infrastruktur for transport av naturgass	Jf. s. 59: Regjeringen vil at staten gjennom et statlig selskap deltar i finansieringen av infrastruktur for transport av naturgass, sammen med kommersielle aktører, og at det gjennom dette legges til rette for CO2-fjerning og transport. Ivaretatt	Jf. s. 334: Gassnova SF ble stiftet 3. juli 2007. Fra 1. januar 2008 har Gassnova SF fått ansvar for statens interesser knyttet til CO2-håndtering (teknologutvikling, fangst, transport, injeksjon og lagring av CO2). Gjennomført	x			x		
S. 26. Arbeiderpartiet mener produksjon [av kraft fra naturgass] må skje innenfor Kyoto-avtalens forpliktelser og inngå i EUs kvotesystem, som sikrer at de totale utslippene ikke øker.	Jf. s. 59: Produksjon av gasskraft må skje innenfor Kyoto-avtalens forpliktelser, og inngå i det internasjonale kvotesystemet som sikrer at de totale utslippene ikke øker. Ivaretatt	Jf. s. 113: Norges forpliktelser innenfor Kyotoavtalen ligger til grunn for produksjonen av naturgass. Det er bevilget store beløp til CO2-rensing. Regjeringen legger til grunn kjøp av kvoter for overskytende utslipp. Gjennomført	x			x		

S. 26. Arbeiderpartiet vil gjennom økonomiske virkemidler og satsing på ny teknologi legge til rette for at framtidig utbygging av gasskraft baserer seg på CO2-håndtering.	Jf. s. 59: Gjennom økonomiske virkemidler og satsing på ny teknologi vil vi sørge for at nye konsesjoner til gasskraft skal basere seg på CO2-fjerning. Ivaretatt	Jf. s. 334: Det er bevilget 80 millioner kroner i 2006, 256 millioner kroner i 2007, 735 millioner kroner i 2008 og 2 800 millioner kroner i 2009 til CO2-håndtering. I budsjettet for 2009 er det satt av om lag 2 800 millioner kroner til forskning og teknologiutvikling, Gassnova og arbeidet med fangst, transport og lagring av CO2. Staten og Statoil inngikk høsten 2006 en gjennomføringsavtale om CO2-håndtering på Mongstad. I juni 2007 ble det inngått en samarbeidsavtale med flere selskaper om det forberedende arbeidet med et teknologisenter for CO2-fangst på Mongstad. Gjennomført	x				x		
S. 26. Vi vil legge til rette for CO2- håndtering også ved de steder hvor konsesjon for utbygging av gasskraftverk allerede er gitt.	Jf. s. 59: Regjeringen vil at konsesjonene som er gitt for gasskraft skal stå ved lag. Regjeringen vil samarbeide med utbyggerne av gasskraft om anlegg for CO2-fangst, og bidra økonomisk til at dette kan gjennomføres så snart som mulig. Ivaretatt	Jf. s. 335: Siden januar 2008 har Gassnova SF arbeidet med å forberede investeringsgrunnlaget for et fangstanlegg på Kårstø. Gjennomført	x				x		
S. 26. Vi må bruke CO2 til å få mer olje og gass ut av sokkelen. Det er viktig at det skapes et marked for CO2. Arbeiderpartiet vil vurdere økonomiske insitamenter når CO2 brukes som trykkstøtte for mer oljeproduksjon.	Jf. s. 60: Regjeringen vil at utvinningsgraden i feltene må økes gjennom økt forskning og også ved bruk av CO2-injeksjon. Regjeringen vil trappe opp innsatsen for å redusere CO2-utslippene fra norsk sokkel, blant annet gjennom økt energieffektivitet, elektrifisering og CO2-deponering. Ikke noe om marked. Delvis ivaretatt.	Jf. s. 337: Det er gjennomført flere studier for å klarlegge muligheten for økt utvinning gjennom CO2-injeksjon. Studiene viser at potensialet for dette er lavere enn tidligere antatt og at kostnadene er høyere. CO2-injeksjon for økt oljeutvinning er ennå ikke tatt i bruk til havs. Ikke gjennomført.			x				x
S. 26. Staten må bidra til at det etableres et selskap som kan ta seg av verdikjeden fra CO2 fanges til den leveres til mottaker eller deponeringssted.	Jf. s. 59: Regjeringen vil at et statlig selskap får i ansvar å skape en verdikjede for transport og injeksjon av CO2. Staten skal bidra økonomisk til å realisere dette. Ivaretatt	Gassnova SF ble etablert 3. juli 2007. Gjennomført	x				x		
S. 26. Vi vil øke leteaktiviteten etter olje og gass, og oljeindustrien må få tilgang til interessante letearealer.	Jf. s. 60: Vi vil opprettholde leteaktiviteten etter olje og gass, og oljeindustrien må få tilgang til interessante letearealer. Delvis ivaretatt	Jf. s. 336: Det har i perioden blitt tildelt en rekke utvinningstillatelser i nye blokker i Barentshavet, Norskehavet og Nordsjøen. Gjennomført			x		x		
S. 26. Norge må delta i utviklingen av petroleumsvirksomheten i nord i samspill med Russland. Petroleumsvirksomhet i Barentshavet og Norskehavet skal være verdens fremste i forhold til oljevernberedskap og miljøovervåking.	Jf. s. 60: Petroleumsvirksomhet i Barentshavet og Norskehavet skal være verdens fremste i forhold til oljevernberedskap og miljøovervåking. Norge må delta i utviklingen av petroleumsvirksomheten i nord i samspill med Russland. Ivaretatt	Jf. s. 337: Høye miljøkrav til petroleumsvirksomheten i nordområdene ble fastsatt i Forvaltningsplanen for Barentshavet-Lofoten. Økt satsing på oljevernberedskap i nord. I juni 2007 blir det gjennom Kystverkets, i samarbeid med Statoil, overført norsk oljevernstyr til oljevernbasen Murmansk MBASU i Russland (s. 187). Gjennomført	x				x		
S. 26. Arbeiderpartiet vil øke satsingen på nye fornybare energikilder	Jf. s. 58: Regjeringen vil: øke utbyggingen av miljøvennlig vindkraft og gjennom konsesjonssystemet sørge for en god regional og nasjonal koordinering av vindkraftutbyggingen; øke den statlige innsatsen for utvikling og kommersialisering av hydrogen som energibærer; øke Enovas totalmål for energisparing og ny fornybar energi; innføre et pliktig grønt sertifikatmarked for ny fornybar energi og mini- og mikrokraftverk. Ivaretatt	Jf. s. 141: I statsbudsjettet for 2007 fikk regjeringen vedtatt 10 milliarder kroner i innskuddskapital til et nytt fond, Grunnfond for fornybar energi og energieffektivisering. Dette er første ledd i en kraftig opptrapping av satsingen på energiomlegging. Det ble tilført nye 10 milliarder kroner fra 2009. En ytterligere økning på inntil 10 milliarder innen 2012 er varslet i klimameldingen. Gjennomført.	x				x		

S. 28. Arbeiderpartiet vil innføre et pliktig grønt sertifikatmarked.	Jf. s. 58: Regjeringen vil innføre et pliktig grønt sertifikatmarked for ny fornybar energi og mini- og mikrokraftverk. Ivaretatt	Ikke gjennomført	x						x
S. 26. Arbeiderpartiet vil legge til rette for at elektrisk oppvarming i større grad erstattes med vannbåren varme, og etablere gode finansieringsordninger for økte investeringer i fjernvarme og bioenergi.	Jf. s. 58: Regjeringen vil legge til rette for økt bruk av vannbåren varme, og etablere gode finansieringsordninger for fjernvarme og bioenergi. Ivaretatt	Jf. s. 333: Innenfor ENOVAs forvaltning av Energifondet er det etablert et eget program for infrastruktur for fjernvarme. I årene 2006-2009 har ENOVA bevilget ca 1050 millioner kroner til varmeprosjekter. Det er bevilget 71 millioner kroner til en støtteordning for å begrense elektrisitetsforbruket i husholdningene. Gjennomført	x			x			
S. 26. Arbeiderpartiet vil at energieffektiviteten i nye og eksisterende bygg bedres, blant annet ved krav om vannbåren varme i større bygg, og gode ordninger for varmpumper.	Jf. s. 58: Regjeringen vil innføre krav om fleksible energisystemer i alle nye offentlige bygg og ved rehabilitering av offentlige bygg på over 500 kvm. Delvis ivaretatt	Ny plan- og bygningslov. Kommunen kan i en generell planbestemmelse fastsette at nye utbyggingsområder skal tilrettelegges for vannbåren varme. Nye og strengere krav til energibruk i nye bygninger innført jmf. Teknisk forskrift 1997-01-22 nr 33. Delvis gjennomført		x				x	
S. 26. Arbeiderpartiet vil bidra til utvikling og kommersialisering av hydrogen som energibærer blant annet ved å styrke ENOVAs ordninger.	Jf. s. 58: Regjeringen vil øke den statlige innsatsen for utvikling og kommersialisering av hydrogen som energibærer. Ivaretatt	Jf. s. 174: I 2009 ble det bevilget 48,6 mill kroner over Samferdselsdepartementets budsjett til RENERGI som blant annet støtter utvikling alternativt drivstoff, herunder hydrogen. Gjennomført	x				x		
S. 26. Arbeiderpartiet vil gi hydrogenbiler de samme avgiftsfritak som elbiler og bidra til utbygging av et nett med fyllestasjoner for hydrogenbiler i Norge.	Jf. s. 58: Regjeringen vil øke den statlige innsatsen for utvikling og kommersialisering av hydrogen som energibærer. Delvis ivaretatt	Jf. s. 109: Hydrogenbiler er fritatt for engangsavgift. Fire fyllestasjoner for hydrogen er bygget med statlig støtte (s. 174). Gjennomført		x			x		
S. 26. Arbeiderpartiet vil bidra til at det skapes et marked for CO2 for å redusere utslipp.	Ikke ivaretatt	Marked for kvotehandling med CO2 innført. Gjennomført			x		x		
S. 26. Arbeiderpartiet vil stanse utslippene av miljøfarlige kjemikalier fra petroleumsaktiviteten.	Petroleumsnæringen ikke nevnt direkte, ellers i generelle vendinger om å begrense utslipp, (jmf. side 51). Delvis ivaretatt	Ivaretatt i St.meld. nr. 14 (2006-2007): <i>Sammen for et giftfritt miljø – forutsetninger for en tryggere fremtid.</i> Delvis gjennomført		x				x	
S. 26. Arbeiderpartiet vil gjennom behandlingen av den helhetlige forvaltningsplanen avgjøre hvilke havområder som skal være petroleumsfrie og hvilke som kan åpnes for virksomhet.	Jf. s. 60: Når den helhetlige forvaltningsplanen foreligger skal det for de øvrige havområdene utenfor Lofoten og nordover, inkludert Barentshavet avgjøres hvilke områder som skal åpnes, og hvilke områder det ikke skal foregå petroleumsaktivitet i. Ivaretatt	Den helhetlige forvaltningsplanen lagt frem (St.meld. nr. 8 (2005-2006)). Forvaltningsplanen skal oppdateres i 2010 (s. 339). Det er ikke tatt stilling til utvinning i feltene Nordland VII og Troms II i perioden. Delvis gjennomført.	x					x	
S. 26. Arbeiderpartiet vil øke utbyggingen av miljøvennlig vindkraft og ha bedre regional og nasjonal koordinering av slike utbygginger.	Jf. s. 58: Regjeringen vil øke utbyggingen av miljøvennlig vindkraft og gjennom konsesjonssystemet sørge for en god regional og nasjonal koordinering av vindkraftutbyggingen. Ivaretatt	Ingen vindparker som regjeringen har gitt konsesjon har blitt bygget i stortingsperioden. Ikke gjennomført	x						x
S. 31. Vi må bli en del av EUs system for handel med kvoter av klimagasser. Da sikrer vi norsk industri full adgang til EUs kvotehandling, og vi får innflytelse på utviklingen av EUs regler på området etter 2008.	Ikke ivaretatt	Norge ble i 2008 en del av EUs kvotehandlingssystem. Gjennomført.			x		x		
S. 32. Arbeiderpartiet vil derfor øke barskogskogvernet og verne andre viktige områder som har verdi for det biologiske mangfoldet.	Jf. s. 54: Regjeringen vil øke barskogvernet slik at det biologiske mangfoldet ivaretas. Ivaretatt	Jf. s. 313: Regjeringen har i sin regjeringperiode vernet i alt 72 skogområder med totalt ca. 227 km2 produktiv skog. Gjennomført	x				x		

S. 32. [...] vil redusere utslipp av miljøgifter både nasjonalt og globalt. Samtidig må vi rydde opp i tidligere utslipp som har forurenset mange fjorder og vassdrag.	Jf. s. 56: Vil begrense utslipp av miljøgifter. Lite konkret på vann: "Vi vil øke Norges innsats for tilgang på rent vann og ren energi." Vil rydde opp i tidligere utslipp: lage en handlingsplan for å sikre opptrapping av arbeidet med opprydding av forurensete sedimenter i fjorder og havner, som finansieres i et spleiselag av forurenser og staten. Delvis ivaretatt	En rekke tiltak foreslått i St.meld. nr. 14 (2006-2007): <i>Sammen for et giftfritt miljø – forutsetninger for en tryggere fremtid</i> . Arbeidet med å planlegge og gjennomføre tiltak i sjøbunnen er i gang i Oslo, Hammerfest, Harstad, Bergen, Grenland, Tromsø, Trondheim, Ålesund, Stavanger, Arendal, og Listerregionen. I Oslo havn er oppryddingsarbeidet i sluttfasen, mens arbeidet andre steder er i planleggingsfasen. (jmf. s. 323). Gjennomført		x			x		
S. 32. Arbeiderpartiet vil sikre en god, allmenn tilgjengelighet til jakt, fiske og friluftsliv.	Jf. s. 51: Allmennhetens tilgang til naturopplevelser i Norge er utgangspunktet for manges naturglede og miljøengasjement, og skal sikres. Ivaretatt	Ingen innskrenkninger i allemannsretten innført. Gjennomført	x				x		
S. 32. Arbeiderpartiet vil stramme inn på byggeforbudet i strandsonen i områder hvor det er press på strandarealene.	Jf. s. 54: Regjeringen vil stanse nedbyggingen av strandsonen. Det skal legges opp til en sterkere geografisk differensiering i retningslinjene, der vernet gjøres strengere i områder med sterk konkurranse om strandsonen. Ivaretatt	Jf. s. 310: Ny plandel av plan- og bygningsloven, som skal tre i kraft 1. juli 2009, inneholder skjerpede regler for byggeforbudet i hundremetersbeltet og adgangen til å gi dispensasjon. Gjennomført	x				x		
S. 32. Arbeiderpartiet vil opprette et friluftsfond for å kjøpe attraktive friarealer og strandområder til allmennhetens bruk.	Jf. s. 54: Regjeringen vil at det skal bevilges mer penger til å kjøpe attraktive friarealer og strandområder til allmennhetens bruk. Delvis ivaretatt	Ikke opprettet friluftsfond, men i perioden 2006-2009 er det i alt bevilget 127,6 millioner kroner til sikring av friluftsområder (s. 309). Delvis gjennomført		x				x	
S. 32. Arbeiderpartiet vil innføre et særskilt lovfestet vern av Oslomarka og andre bymarker.	Jf. s. 33: Regjeringen vil innføre et særskilt lovfestet vern av Oslomarka og andre bymarker. Ivaretatt	Jf. s. 204: Regjeringen har foreslått og fått vedtatt markaloven som lovfester vern av Oslomarka. Den nye plan- og bygningsloven gir bedre muligheter til å bevare andre bymarker. Gjennomført	x				x		
S. 32. Arbeiderpartiet vil ha levedyktige rovdyrstammer i Norge, samtidig som vi vil bidra til å redusere konfliktnivået mellom rovdyr og dyrehold.	Jf. s. 54: Norge skal ha levedyktige bestander av ulv, bjørn, gaupe, jerv og kongeørn, og det skal jobbes aktivt med konfliktdepende tiltak. Ivaretatt	Jf. s. 316: Det nasjonale bestandsmålet er nådd for gaupe, jerv og kongeørn, mens bestandene av ulv og bjørn ligger under det nasjonale bestandsmålet. Det er utarbeidet forvaltningsplaner for rovvilt som skal ivareta både hensynet til viktige beiteområder og viktige rovviltområder. Delvis gjennomført	x					x	
S. 32. Arbeiderpartiet vil legge til rette for en sterk miljøsatsing innenfor norsk bygg- og anleggsvirksomhet, med effektiv ressursbruk og mer miljøvennlige løsninger og produkter.	Jf. s. 58 og 59: Det skal utarbeides nye byggforskrifter som gjør lavenergiboliger til standard. Det skal også innføres energikrav for eksisterende bygninger og renovering av bygninger. Regjeringen vil innføre krav om fleksible energisystemer i alle nye offentlige bygg og ved rehabilitering av offentlige bygg på over 500 kvm. Ivaretatt	Jf. s. 333: Regjeringen har innført skjerpede energikrav i Teknisk forskrift fra 1. februar 2007. De nye kravene vil redusere det totale energibehovet i nye bygninger med om lag 25 prosent. Gjennomført	x				x		
S. 32. Arbeiderpartiet vil styrke beredskapen langs kysten gjennom blant annet overvåking av sjøtrafikken, tilstrekkelig slepebåtkapasitet, sikre seilingsleder lenger ut fra kysten og etablere et sett av nødhavner.	Jf. s. 11 og 27: Beredskap langs kysten skal prioriteres høyere enn i dag, og Forsvarets rolle i forhold til miljøovervåking og maritimt redningsarbeid styrkes. Sikre en god slepebåtkapasitet med rask responstid langs hele kysten. Nødhavn ikke med, ei heller seilingsled. Ivaretatt	Jf. s. 15: Etablert seilingsleder utenfor territorialfarvannet på strekningen Vardø- Røst og åpnet ny trafikksentral i Vardø, samtidig som det er etablert et samarbeid med Russland om etablering av trafikkinformasjonsystem for oljetransporter i nord. Ingen statlig slepebåtkapasitet i sør. Delvis gjennomført	x					x	

S. 57. Arbeiderpartiet vil samarbeide med Russland for å sikre en bærekraftig utnyttelse av fiskeriressursene i Barentshavet.	Jf. s. 19: Regjeringen vil gjøre en aktiv innsats overfor myndighetene i våre naboland og i det internasjonale reguleringsutvalget for å hindre overfiske og uregulert fiske, særlig i Barentshavet, i Nordsjøen og i internasjonale farvann. Ivaretatt	Jf. s. 131: Norge og Russland er enige om forvaltningsplaner og høstingsstrategier for flere av de norsk-russiske fellesbestandene. Partene har lyktes i å følge denne høstingsstrategien i de årlige forhandlingene om kvoter mv. Gjennomført	x				x		
S. 57. Arbeiderpartiet vil arbeide for en egen multilateral Barentshavavtale, der alle interesserte parter trekkes inn, med minimumsstandarder og kjøregler som regulerer skipsfart og andre aktiviteter i Barentshavet, ikke minst av miljøhensyn.	Jf. s. 6 og 7: Ingen konkret Barentshavavtale nevnt, men ivaretatt av styrking av Barentssamarbeidet og Arktisk Råd, og initiativ overfor andre kyststater i det nord-atlantiske området for å utvikle miljøstandarder for de felles havområdene. Delvis ivaretatt	Ingen formalisert omfattende Barentshavavtale, men tett samarbeid gjennom Barentssamarbeidet, Arktisk råd, Den nordlige dimensjon og Barents 2020. Delvis gjennomført		x				x	
S. 57Arbeiderpartiet vil ha en større innsats på forskning og kompetansebygging både innenfor miljø, natur og petroleumsvirksomhet i nord. Dette gjøres ved å etablere et barentsinstitutt i Kirkenes.	Et slikt institutt er ikke nevnt spesifikt. Ikke ivaretatt	Barentsinstituttet i Kirkenes åpnet 1. februar 2006. Gjennomført				x	x		
S. 57. Arbeiderpartiet vil at Norge skal være en pådriver i det internasjonale samfunnet for å rydde opp i miljøproblemene på Kolahalvøya og de øvrige regionene i Nordvest-Russland.	Jf. s. 56: Atomavfall fra Nordvest-Russland og atomkraftverket på Kola-halvøya er en miljøtrussel mot folk og natur i Russland og Norge. Norge må derfor øke sin innsats overfor Russland for å få stanset atomkraftverket på Kola og engasjere seg kraftig i oppryddingen etter radioaktivt avfall. Satsing på alternative energikilder til atomkraft og miljøgiftopprydding må være en prioritert oppgave i samarbeidet med Russland. Ivaretatt	Jf. s. 43: Arbeidet med opphugging av fem utrangerte atomubåter avsluttes sommeren 2009. Samtidig slutføres arbeidet med fjerning av 180 strålefarlige kilder i russiske fyrlykter langs kysten av Barentshavet. Samarbeid videreføres med betydelig omfang. Gjennomført.	x				x		
Total vekst-vern			42	10	5	41	10	6	
Innvandring-solidaritets-dimensjonen									
S. 45. Arbeiderpartiet vil gi grunnskoler og videregående skoler med mer enn 25 prosent minoritetspråklige flere ressurser, slik at undervisningen kan tilrettelegges med mer støtte og språkstimulering til tospråklige barn, uten at det går utover kvaliteten på undervisningen for norskspråklige elever.	Jf. s. 72: Regjeringen vil gi flere ressurser til grunnskoler og videregående skoler med mer enn 25 prosent minoritetspråklige elever. Ivaretatt	Jf. s. 409: I budsjettet for 2007 ble det vedtatt et eget utviklingsprogram på 6 millioner kroner, halvparten forbeholdt tiltak i Groruddalen i Oslo. I 2008 ble det bevilget 7 millioner kroner til dette, inkludert styrking på 1 millioner kroner til tiltak i Søndre Nordstrand i Oslo. Tiltaket videreføres på samme nominelle nivå i 2009. Gjennomført	x				x		
S. 45. Arbeiderpartiet vil foreta en bred gjennomgang av språkopplæringen til minoritetsspråklige.	Jf. s. 46: Spesifiserer morsmål, men nevner ikke gjennomgang av språkopplæringen generelt generelt. Delvis ivaretatt	Jf. s. 272. Forskningsrapport levert. Fra høsten 2007 ble det innført nye læreplaner i grunnleggende norsk og morsmål for minoritetsspråklige elever. St.meld. nr. 23 (2007-2008) <i>Språk bygger broer</i> , som ble lagt fram våren 2008, inneholder flere tiltak for bedre språkopplæring. Gjennomført		x			x		

S. 45. Arbeiderpartiet vil ha obligatorisk norsk- og samfunnsfagkurs for personer som kommer til Norge gjennom familiejenforening.	Jf. s. 72: Regjeringen vil utvide det obligatorisk norsk- og samfunnsfagkurset for personer som kommer til Norge gjennom familiejenforening og gjennomgå finansieringsordningen. Ivaretatt	Et slikt kurs er innført, jmf. introduksjonsloven § 17. Gjennomført	x			x		
S. 45. Arbeiderpartiet vil gjeninnføre rett til norskopplæring for asylsøkere som venter på å få behandlet sine søknader, unntatt for åpenbart grunnløse asylsøknader.	Jf. s. 71: Regjeringen vil gjeninnføre norskundervisning for asylsøkere som venter på å få behandlet sine søknader. Ivaretatt	Jf. s. 405: Norskopplæring for asylsøkere ble gjeninnført med virkning fra 1. september 2007. Gjennomført	x			x		
S. 45. Arbeiderpartiet vil at flyktninger og innvandrere som kommer til Norge, skal gjennomgå et individuelt tilpasset integrasjonsprogram.	Ikke ivaretatt	Et slikt program finnes jmf. introduksjonsloven, sist endret 29.06.2007, men gjelder en nærmere definert gruppe nyankomne, og omfatter ikke alle innvandrere. Delvis gjennomført			x		x	
S. 53. Arbeiderpartiet vil avvikle norsk utestående gjeld med fattige land	Jf. s. 10: Regjeringen vil lede an i arbeidet med å avvikle utestående gjeld til de fattigste landene i tråd med det internasjonale gjeldsletteinitiativet. Kostnader ved sletting av gjeld skal ikke fortrenge norsk bistand jfr den vedtatte gjeldsplanen. Delvis ivaretatt	Diffus målsetning (hva er et fattig land?), men regjeringen har slettet den gjenværende gjelden fire land hadde til Norge fra skipseksportkampanjen (1976 – 1980), totalt en halv milliard kroner (jmf. s 8). Under HIPC-initiativet har Norge inngått seks bilaterale avtaler om gjeldssletting (jmf. s. 69). Delvis gjennomført		x			x	
S. 54. Arbeiderpartiet vil at den norske bistanden skal være minst 1 prosent av BNI. Arbeiderpartiets mål er en betydelig opptrapping av norsk bistand.	Jf. s. 10: Regjeringen vil at bevilgningene til utviklingssamarbeid når målet om 1 prosent av BNI og at innsatsen deretter trappes ytterligere opp i perioden. Ivaretatt	Jf. s. 67: Siden 2005 har bevilgningene til bistand økt med 9,6 milliarder kroner. Dette betyr en økning fra 0,96 til 1 prosent av BNI. Målet om 1 prosent av BNI til bistand er nådd. Gjennomført	x			x		
S. 54. Arbeiderpartiet vil at Norge skal bidra med både penger og fagkunnskap for å sikre at alle barn blir vaksinert og får et grunnleggende helsetilbud.	Jf. s. 9: Regjeringen vil videreføre og styrke Norges engasjementet for helse i fattige land, blant annet gjennom sterkere engasjement i arbeidet mot HIV/AIDS-epidemien og for å sikre alle barn vaksiner. Ivaretatt	Jf. s. 74: Regjeringen har økt bevilgningen til Vaksinealliansen (GAVI). Bevilgningen er på 500 millioner kroner årlig. Gjennomført	x			x		
S. 54. Arbeiderpartiet vil styrke norsk innsats for å sikre de fattigste rent vann og tilfredsstillende sanitærforhold.	Ikke ivaretatt	Lagt fram handlingsplanen for miljørettet utviklingssamarbeid i 2006. Har økt støtten til tiltak for rent vann og sanitære forhold. (Kilde: UD, pressemelding nr. 166/07). Gjennomført			x	x		
S. 59. Grunnløse asylsøknader og misbruk av asylordningen må hindres, slik at det ikke får ødelegge for dem som har et faktisk behov for beskyttelse.	Jf. s. 70: En rask retur av utlendinger med avslag på asylsøknad har stor betydning for asylinstituttets legitimitet. Regjeringen vil videreføre ordningen med 48-timers prosedyre for "antatt grunnløse" asylsøkere. Ivaretatt	Jf. s. 402: Regjeringen varslet og igangsatte arbeidet med en rekke innstramningstiltak ifm. Revidert nasjonalbudsjett 2008 og tidlig på høsten 2008 for å redusere antallet asylsøkere som ikke oppfyller vilkårene for beskyttelse. Gjennomført	x			x		
S. 59. Arbeidsinnvandrere utenfor EØS-området må ha kompetanse det er særlig behov for. Arbeiderpartiet vil opprettholde dette kravet.	Jf. s. 35: Det er ønskelig å ha en behovstyrt og regulert arbeidsinnvandring fra land utenfor EØS-området. Ivaretatt	Kravet opprettholdt jmf. St.meld. nr. 18 (2007-2008): <i>Arbeidsinnvandring</i> . I eksisterende utlendingsregelverk er det gjennomført endringer med virkning fra 1. desember 2008 for at russiske ufaglærte fra Barentsregionen kan få arbeid i de tre nordligste fylkene (jmf. s. 211). Delvis gjennomført.		x			x	

S. 59. Arbeiderpartiet er positiv til den nye arbeidskraftinnvandringen som kommer som en følge av EU-utvidelsen, og mener at de må bys de samme lønns- og arbeidsvilkår som norske arbeidere. For å sikre at norske lønns- og arbeidsvilkår overholdes ved arbeid i Norge, vil vi ta initiativ til en bred vurdering av om lovverk og virkemidler knyttet til utstasjonering av arbeidstakere, allmenngjøring av tariffavtaler, håndheving og kontroll er hensiktsmessig utformet.	Jf. s. 35: Regjeringen er positiv til den nye arbeidskraftinnvandringen som kommer som en følge av EU utvidelsen, og mener at de må bys de samme lønns- og arbeidsvilkår som norske arbeidere. For å sikre at norske lønns- og arbeidsvilkår overholdes ved arbeid i Norge, vil vi ta initiativ til en bred vurdering av lovverk og virkemidler. Ivaretatt	Jf. s. 218: Bred gjennomgang foretatt. Initiativ er tatt gjennom handlingsplanene mot sosial dumping. Lovforslag om solidaransvar lagt frem for Stortinget mai 2009. Gjennomført	x				x		
S. 59. Arbeiderpartiet vil øke kvoten for overføringsflyktninger fra FN til 1500 personer i året.	Jf. s. 71: Regjeringen vil øke kvoten for overføringsflyktninger fra FN til i første omgang 1500. Ivaretatt	Jf. s. 404: Kvoten ble økt fra 1000 til 1200 plasser i 2007. Denne kvoten er videreført i 2008 og 2009. Ikke gjennomført	x						x
S. 59. Arbeiderpartiet vil forsere arbeidet med utsendelse av utlendinger med ulovlig opphold og intensivere arbeidet med å få til returavtaler med flere land.	Jf. s. 71: Regjeringen vil styrke arbeidet med utsendelse av utlendinger med ulovlig opphold og intensivere innsatsen for å få til returavtaler med flere land. Ivaretatt	Jf. s. 406: En rekke bilaterale returavtaler er inngått i perioden. Gjennomført	x				x		
S. 59. Arbeiderpartiet vil øke ressursene og gjennomgå regelverk for å sikre en bedre kontroll med og oppfølging av utlendinger som oppholder seg ulovlig i Norge.	Jf. s. 71: Regjeringen vil øke ressursene og gjennomgå regelverk for å sikre en bedre kontroll med og oppfølging av utlendinger som oppholder seg ulovlig i Norge. Ivaretatt	Jf. s. 403: Det er i 2007 og 2008 gitt støtte til to FoU-prosjekter om ulovlig opphold. Det ene så på muligheter for å beregne omfanget av ulovlig opphold i Norge, og det andre fokuserte på motiver for ulovlig opphold og hvilke problemer migranter som bor her ulovlig møter. Gjennomført.	x				x		
S. 59. Arbeiderpartiet vil etablere kompetansemottak for asylsøkere og flyktninger med traumatiske opplevelser bak seg, slik at de kan gis et godt behandlingstilbud.	Ikke ivaretatt	Etablering av slike mottak vedtatt i Stortinget jmf. Innst. S. nr. 142 (2008–2009). Ikke etablert i perioden. I dag finnes forsterkede asylmottak, men disse utfører ikke behandling. Ikke gjennomført.					x		x
Forbedre vilkårene for enslige flyktningbarn som kommer til Norge.	Jf. s. 71: Regjeringen vil forbedre vilkårene for enslige mindreårige asylsøkere som kommer til Norge og overføre omsorgsansvaret for disse til barnevernet. Ivaretatt	Jf. s. 405: Mottakstilbudet for enslige mindreårige asylsøkere er i 2009 styrket med totalt 243 millioner kroner. Gjennomført	x				x		
S. 59. Arbeiderpartiet vil at såkalte ureturnerbare asylsøkere som samarbeider med norske myndigheter om hjemreise, ikke må fratras dagens støtte. For asylsøkere med endelig avslag som har muligheter til frivillig å reise, men som nekter å samarbeide, bør det vurderes bosetting i egnede mottak, samtidig som arbeidet med uttransportering må intensiveres.	Ikke ivaretatt	I den nye utlendingsloven av 2008 foreslås det ingen større endringer for de ureturnerbares rettsstilling. Det er innført ordninger for samarbeidende ureturnerbare. Egne ventemottak for asylsøkere med endelig avslag (s. 403). Gjennomført.					x	x	
S. 59. Arbeiderpartiet vil gi Utlendingsdirektoratet innsyn i strafferegisteret, slik at kvinner kan opplyses om at ektefelle er dømt for vold eller utukt.	Ikke ivaretatt	Ikke gjennomført					x		x
S. 60. Arbeiderpartiet vil at norske statsborgere som er dømt for vold mot ektefelle skal få fem års karantene før vedkommende kan få familiegjenforening med ny utenlandsk ektefelle.	Ikke ivaretatt	ikke gjennomført					x		x

S. 60. Arbeiderpartiet vil ta bort underholdskravet for dem som har fått opphold på humanitært grunnlag.	Jf. s. 71: Regjeringen vil opprettholde underholdskravet for familiegjengeforening, men vil vurdere å nyansere omfang og innhold iplikten bl.a. knyttet til de som er under utdanning og som har opphold på humanitært grunnlag. Delvis ivaretatt	Ikke gjennomført		x					x
S. 60. Arbeiderpartiet vil at asylsøkere som har fått endelig avslag må samarbeide med norske myndigheter. I de tilfeller der en samarbeider med norske myndigheter om utreise, men der utreise av ulike årsaker ikke er mulig, skal disse få ny mulighet til å få sin sak behandlet.	Ikke ivaretatt	Ikke gjennomført			x				x
S. 60. Arbeiderpartiet vil at barnevernet skal ha omsorgsansvaret for unge enslige asylsøkere.	Jf. s. 71: Regjeringen vil forbedre vilkårene for enslige mindreårige asylsøkere som kommer til Norge og overføre omsorgsansvaret for disse til barnevernet. Ivaretatt	Jf. s. 404: Omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år ble overført til barnevernet i desember 2007. Gjennomført	x			x			
Total innvandring-solidaritet			13	3	7	14	3	6	
Religiøs-sekular-dimensjonen									
S. 34. Arbeiderpartiet vil at det offentlige legger til rette for, og bidrar økonomisk til et mangfold av religions- og livssynsutøvelse i Norge.	Jf. s. 73: Regjeringen vil legge til rette for og bidra økonomisk til et mangfold av religions- og livssynsutøvelse i Norge. Ivaretatt	Ordningen med statlig støtte til trossamfunn er videreført. Gjennomført	x			x			
S. 34. Demokratiet i Den norske kirke må styrkes og videreutvikles.	Jf. s. 73: Regjeringen vil gjennomføre reformer i kirken som styrker demokratiet, og en bedre koordinert forvaltning i samspill med sentrale kirkelige instanser. Ivaretatt	Jf. s. 416: Demokratireformen er igangsatt fra 2009, med bakgrunn i Ot.prp. nr. 34 (2008-2009) og St.prp. nr. 39 (2008-2009). Det er etablert et lovgrunnlag for nye regler om de kirkelige valgene høsten 2009, i tråd med forutsetningene i den politiske avtalen. Til gjennomføring av demokratireformen og de kirkelige valgene er det bevilget i alt 73 millioner kroner. Gjennomført	x			x			
S. 34. Arbeiderpartiet vil gjennomgå forholdet mellom stat og kirke i lys av den offentlige kommisjonen som arbeider med stat/kirke-spørsmål.	Jf. s. 73: Regjeringen vil legge opp til en bred debatt om stat og kirke på grunnlag av stat-kirke utvalgets innstilling. Ivaretatt	Jf. s. 416: St.meld. nr. 17 (2007-2008): <i>Staten og Den norske kirke</i> , behandlet spørsmålet om videreføring, utvikling eller reform av statskirkeordningen. Det ble inngått en avtale mellom partiene på Stortinget om endringer i alle de sju grunnlovparagrafene som omhandler statskirkeordningen. Gjennomført	x			x			
S. 34. Arbeiderpartiet vil gjennomgå den kristne formålsparagrafen i barnehage og skole.	Jf. s. 47: Regjeringen vil gjennomgå den kristne formålsparagrafen i opplæringsloven. Ivaretatt	Den kristne formålsparagrafen i opplæringsloven ble gjennomgått og endret. Endringen trådte i kraft 1. januar 2009. Gjennomført	x			x			
S. 34. Arbeiderpartiet vil at vigselfretten bør fratras menigheter som gjentatte ganger bryter med ekteskapslovens bestemmelser.	Ikke ivaretatt	Ikke gjennomført			x				x
S. 34. Arbeiderpartiet vil legge til rette for at det skal bli flere kvinnelige sokneprester, proster og biskoper.	Ikke ivaretatt	Regjeringen har i perioden utnevnt tre kvinnelige biskoper. I revidert nasjonalbudsjett for 2009 ble det bevilget to millioner kroner til stimulering til rekruttering av kvinnelige prester. Gjennomført			x	x			

S. 34. Arbeiderpartiet vil utvikle KRL-faget til et fellesfag som skal utvikle forståelse, respekt for andre og evne til dialog mellom mennesker med ulik tro og livssyn. Fritaksretten må være reell og enkel å praktisere.	Jf. s. 73: Det må legges til rette for gode praktiske løsninger som ivaretar innbyggernes ulike behov i et livssynsmessig mangfoldig samfunn i skolen. Delvis ivaretatt	Jf. s. 273: KRL- faget ble endret jmf. ot.prp. nr. 54 (2007-2008). Heter nå Religion, livssyn og etikk (RLE). Endringene gjalt både innhold og fritak. Gjennomført.		x		x			
S. 34. Arbeiderpartiet vil at utenlandske forkynnere som har arbeid i religiøse trossamfunn, skal gjennomgå opplæring i norsk språk og samfunnskunnskap.	Ikke ivaretatt	Vedtatt i Stortinget jmf. Innst. S. nr. 184 (2004-2005). Gjennomført			x	x			
S. 34. Arbeiderpartiet vil bidra til at det opprettes flere livssynsøytrale seremonilokaler.	Jf. s. 73: Regjeringen vil bidra til at det opprettes flere livssynsøytrale seremonilokaler. Ivaretatt	Jf. s. 419: I tråd med St.meld. nr. 17 (2007-2008): <i>Staten og Den norske kirke</i> , er det satt i gang et arbeid med å utrede spørsmålet om lovfesting av et kommunalt ansvar for at livssynsøytrale seremonirom er tilgjengelige for gravferd og ved ekteskapsinngåelse. Delvis gjennomført	x				x		
S. 34. Arbeiderpartiet vil at kommunene får økonomisk hjelp til å ruste opp kirkebygg som trenger vedlikehold og oppussing.	Jf. s. 73: Regjeringen vil legge økonomisk til rette for styrket vedlikehold av kirkebygg. Ivaretatt	Jf. s. 418: Rentekompensasjonsordningen for istandsetting av kirkebygg ble innført i 2005 med en investeringsramme på 0,5 milliarder kroner. Investeringsrammen er utvidet flere ganger, senest i statsbudsjettet for 2009. Gjennomført	x			x			
S. 38. Arbeiderpartiet vil ha en kjønnsnøytral ekteskapslov, og endre barneloven slik at barn født inn i et ekteskap/partnerskap mellom to lesbiske kvinner sikres retten til to juridiske foreldre allerede ved fødselen.	Jf. s. 66: Regjeringen vil gå inn for endringer i ekteskapsloven som åpner for ekteskap mellom to av samme kjønn, med samme rettigheter som ekteskap mellom to av motsatt kjønn. Ivaretatt	Jf. s. 372: Lov om ekteskap er endret med ikrafttredelse 1. januar 2009, og gir personer av samme kjønn rett til å inngå ekteskap. Gjennomført	x			x			
S. 39. Arbeiderpartiet vil at omsorgsevne skal være avgjørende for hvem som skal få adoptere barn, og at samboere og ektefeller, uavhengig av seksuell orientering, skal ha rett til å bli vurdert som adoptivforeldre.	Ikke ivaretatt	Lov om adopsjon endret fra 1. januar 2009, og utvider likekjønnetts rett til adopsjon. Gjennomført			x	x			
Total religiøs-sekulær			7	1	4	10	1	1	
Forholdet til EU									

S. 56. Arbeiderpartiet mener Norge må ha handlefrihet når det gjelder en eventuell medlemskapsøknad i neste stortingsperiode.	Jf. s. 8: Regjeringen vil ikke søke om norsk EU-medlemskap. Ikke ivaretatt	Løftet kan virke som en selvfølgelighet, men det er tatt med fordi hvorvidt Norge skal søke om medlemskap i EU er et sentralt spørsmål. Soria Moria-erklæringen fastlo med stor tydelighet at en medlemsøknad ikke skulle sendes, og regjeringen har ikke hatt handlefrihet i dette spørsmålet i perioden. Ikke gjennomført			x				x
Total EU			0	0	1	0	0	1	
Forsvars- og sikkerhetspolitikk									
S. 57. Arbeiderpartiet bygger vår sikkerhetspolitikk på norsk medlemskap i NATO. Vi vil videreutvikle NATO-samarbeidet [...].	Jf. s. 11: Regjeringen vil videreføre Norges medlemskap i NATO, og bruke organisasjonen aktivt til å utvikle transatlantisk dialog, partnerskap, fremme fredsbevaring, nedrustning, rustningskontroll og konflikthforebygging. Ivaretatt	Jf. s. 18: Aktiv NATO-politikk: Støtte til omforming og tilpasning av NATO til nye behov, støtte til opptak av nye medlemmer, styrket samarbeid med NATOs partnere og nedbygging av gjenværende skillelinjer i Europa. Gjennomført	x					x	
S. 57. EU er i ferd med å utvikle en bred europeisk sikkerhetspolitikk med vekt på politisk samarbeid og andre virkemidler enn kun de rent militære. Arbeiderpartiet mener det er viktig at Norge følger med i denne utviklingen og deltar i samspillet mellom det europeiske og transatlantiske samarbeidet.	Ikke ivaretatt	Norge er knyttet opp mot EUs sikkerhets- og forsvarspolitiske samarbeidet (ESDP). Samarbeidet mellom NATO og EU sentralt i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk, jmf. St.meld. nr. 28 (2006-2007): <i>Om samarbeidet i NATO</i> . Gjennomført			x		x		
S. 58. Norsk deltakelse i internasjonale fredsoperasjoner må være klart og entydig forankret i folkeretten og FN.	Jf. s. 11: Deltakelse i internasjonale operasjoner skal være forankret i FN-pakten og ha et klart FN-mandat. Ivaretatt	Jf. s. 82: Alle fredsoperasjoner Norge deltar i har FN-mandat. Gjennomført	x				x		
S. 58. Arbeiderpartiet vil samarbeide med EU, NATO og andre om kombinerte sivile og militære innsatser for å fremme menneskelig så vel som statlig sikkerhet. Deltakelse i FN-ledede fredsoperasjoner og styrking av FNs krisehåndteringssevne må prioriteres. Vi må derfor involvere oss mer i FNs operasjoner for fred.	Jf. s.11: Regjeringen vil trappe opp den norske sivile og militære deltakelsen i FNs fredsbevarende arbeid, med særlig vekt på Afrika. Ivaretatt	Jf. s. 82: I perioden er engasjementet i ISAF-styrken i Afghanistan trappet opp. Dessuten bidro Norge med et sjømilitært bidrag til FN-operasjonen UNIFIL Libanon, og senere med et CIMIC lag i samme operasjon. Fra mai 2009 vil Norge delta med ett rolle II feltsykehus i MINURCAT i Tsjad. Norge deltar også med en fregatt i EU- operasjonen Atlanta utenfor kysten av Somalia. Gjennomført	x				x		
S. 58. Arbeiderpartiet vil fortsette å bygge vår totale sikkerhet på internasjonalt samarbeid og allmenn verneplikt.	Jf. s. 12: Regjeringen vil opprettholde den allmenne verneplikten, tilpasset til en ny tid. Ivaretatt	Jf. s. 88: I den nye langtidsplanen for Forsvaret videreføres og forsterkes verneplikten. Gjennomført	x				x		
S. 58. Arbeiderpartiet sier nei til omfattende privatisering av Forsvarets støttefunksjoner.	Jf. s. 11: Regjeringen vil gjennomgå erfaringene med nedbemanning, privatisering og anbud samt horisontal samhandling i Forsvaret. Delvis ivaretatt	Jf. s. 88: Regjeringen har stanset flere av de prosessene som var påbegynt for å sette bort virksomhet i Forsvaret. Regjeringen har avsluttet prosessen med å omdanne avdelingen for tungt vedlikehold i Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO/TV) til statsaksjeselskap. Regjeringen har besluttet å beholde Forsvarets verksteder internt i Forsvaret, og heller fortsette effektiviseringsarbeidet. Gjennomført		x			x		

S. 60. Den vedtatte langtidsplanen for Forsvaret må følges opp i perioden.	Jf. s. 12: Ingen direkte henvisninger til langtidsplanen for Forsvaret 2005-2008, men flere av hovedmålsetningene i planen nevnes. Delvis ivaretatt	Sentrale hovedmål i Langtidsplanen for forsvaret 2005-2008 er ikke nådd, jmf. <i>Riksrevisjonens undersøkelse av omstillingen i forsvarssektoren (Dok 3:6 (2008–2009))</i> , herunder hovedmålet om å forbedre den operative evnen, og vedtatt struktur. Selv om en rekke av de spesifikke tiltakene foreslått i planen er gjennomført, vurderes løftet til Ikke gjennomført .		x			0	1
Total forsvar- og sikkerhetspolitikk			4	2	1	6	0	1

Vedlegg 2: Løftegjennomgang Sosialistisk Venstreparti

Løfter i SVs partiprogram for stortingsperioden 2005-2009. (Sidetall viser til programmet)	Ivaretagelse i Soria Moria- erklæringen. (Sidetall viser til Soria Moria-erklæringen).	Politiske vedtak (sidetall viser til statusrapporten)	Soria Moria-erklæringen			Gjennomføring		
			Ivarettatt	Delvis ivarettatt	Ikke ivarettatt	Gjennomført	Delvisgjennomført	Ikke gjennomført
Vekst-vern-dimensjonen								
S. 6. SVs mål er å legge om energipolitikken slik at vi kan komme et godt stykke på vei til å nå vårt mål om å produsere 40 nye TWh fornybar energi	Jf. s. 58: Øke Enovas totalmål for energisparing og ny fornybar energi. Ivarettatt	Jf. s. 329 , 330, 362: På tre år (2006 – 2008) er det gitt tilskudd til prosjekter med et forventet energieresultat på om lag 6,1 TWh per år, bortimot 1,4 TWh mer enn i den forrige regjeringsperioden. Øke Enovas totalmål for energisparing og ny fornybar energi. I ny avtale mellom departementet og Enova er det fastsatt et nytt mål på 18 TWh innen utgangen av 2011. Ingen substansielle resultater oppnådd. Ikke gjennomført.	X					X
S. 11. SV vil arbeide for at reindriften sikres rett til beiteområdene og at disse må vernes mot inngrep, samtidig som bruken av naturen i beiteområdene må skje på en måte som hindrer overbeite og varige skader på naturen.	Ikke ivarettatt	Jf. s. 157: Ny reindriftslov ble vedtatt i 2007. Den nye loven er ment å være et godt redskap for en bærekraftig reindrift, der reintallet er tilpasset beitegrunnetlaget. Gjennomført			X	X		
S. 15. En mer miljøvennlig politikk innebærer blant annet redusert forbruk av naturressurser og kraftige reduksjoner i utslippene av klimagasser.	Jf. s. 51: Skal vi løse miljøutfordringene, må vi: Begrense utslipp av ikke-nedbrytbare miljøgifter og klimagasser, og begrense luftforurensingen i særlig utsatte områder. Ivarettatt	Norges utslipp av klimagasser økte fra 53,7 mill. Tonn CO2- ekvivalenter i 2005 til 53,8 mill. Tonn i 2008. (SSB 2009b). Ikke gjennomført	X					X
S. 15. SV ønsker å utvikle en strategi der man gjennom et samspill mellom det offentlige og næringslivet satser på forskning og utvikling og gjennomføring av miljøtiltak, noe som kan bidra til å skape et teknologisk forsprang.	Jf. s. 58: Regjeringen vil at Enova i samarbeid med Innovasjon Norge og Norges Forskningsråd, skal utvikle en satsing på introduksjon av miljøvennlig teknologi og utstyr for teknologier som ikke er modne. Regjeringen vil øke klimaforskningen, spesielt forskningen på regionale effekter av klimaendringene i Arktis, og etablere en nasjonal handlingsplan for klimaforskning. Ivarettatt	Jf. s. 286, 326: Det er etablert et Strategisk råd for miljøteknologi som ledes av nærings- og handelsministeren med bistand fra miljø- og utviklingsministeren. Rådet har 25 medlemmer med deltakelse på toppnivå fra næringslivet, kunnskapsmiljøer, arbeidstakersiden og miljøbevegelsen. Olje- og energiministerne fikk i februar 2008 overrakt et omforent og godt forankret forslag til strategi fra en bredt sammensatt gruppe representanter fra energibransjen. Man har også sikret en god kobling mellom klimaforskningen og næringslivet ved at deler av økningen til Brukerstyrt innovasjonsarena er øremerket miljøteknologiprojekter. Gjennomført	X			X		

S. 15. SV vil derfor innføre et grønnere skattesystem. Dette innebærer lavere skatt på arbeid, og økt skatt på energiforbruk av ikkefornybare ressurser, transport og avfall.	Jf. s. 16: Regjeringen vil gjennomgå skatte- og avgiftssystemet med sikte på å foreta endringer, for å fremme miljøvennlig atferd. Dette skal skje innenfor en provenynøytral ramme. Delvis ivaretatt	Jf. s. 113: Innenfor et samlet skattenivå er miljøavgifter på forurensende atferd økt, noe som har gitt rom for å utløse lettelse på andre områder. Har økt drivstoffavgiftene, CO2-avgiften for innenlandsluftfart og grunnavgiften for fyringsolje. Inntektene som dette har gitt, er brukt til å senke skatt på lave inntekter og senke prisene på en rekke gebyrer. Gjennomført.		X			X		
S. 15. SV ønsker ikke et system med kjøp og salg av CO2-kvoter, som fritar Norge for faktiske utslippsreduksjoner.	Jf. s. 52: Regjeringen vil sikre at betydelige deler av Norges klimaforpliktelser fra Kyoto-avtalen skjer nasjonalt. Ivaretatt	Jf. s. 113 og 300: Norge har knyttet seg opp til EUs marked for klimakvoter. Dette fritar ikke Norge for utslippsreduksjoner, Jf. klimaforliket i Stortinget som sier at om lag to tredjedeler av Norges totale utslippsreduksjon skal tas nasjonalt. Gjennomført	X				X		
S. 15. SVs visjon for energipolitikken er å gjøre Norge til en miljøvennlig energistormakt. Norge har mye kunnskap og stor kompetanse innenfor energisektoren. SV vil bruke denne kompetansen for å utvikle teknologi og finne løsninger som reduserer utslippene av klimagasser. Dette kan blant annet skje ved å satse på forskning og utvikling av hydrogen som energibærer, på CO2-fanging og -deponering, og på sol-, vind-, bølge-, tidevanns- og bioenergi. Målet er å bli verdensledende innenfor utviklingen av miljøvennlig energi.	Jf. s. 58: Regjeringen vil at Enova i samarbeid med Innovasjon Norge og Norges Forskningsråd, skal utvikle en satsing på introduksjon av miljøvennlig teknologi og utstyr for teknologier som ikke er modne. Ivaretatt	Jf. s. 331: Norges Forskningsråd, Enova og Innovasjon Norge sitt felles program for introduksjon av ny energiteknologi (Innovative energiløsninger) videreføres. Programmet har et budsjett i 2008 på om lag 10 millioner kroner. I klimaforliket ble partene enige om at det opprettes et demonstrasjonsprogram for utvikling og introduksjon av nye fornybare energiteknologier offshore med en ramme på 150 millioner kroner i 2009. Enova opprettet i februar 2009 et eget program for demonstrasjon av fornybar marin energiproduksjon. Gjennomført.	X				X		
S. 16. SV vil derfor foreslå at Vefsna og andre større vassdrag vernes.	Jf. s. 53: Regjeringen vil verne Vefsnavassdraget fra kraftutbygging ved å inkludere det i Verneplanen for vassdrag. Regjeringen vil gjennom vassdragene i Samla plan for å fastslå hvilke som skal inn verneplanen i forbindelse med gjennomføringen av EUs rammedirektiv for vann i 2006. Ivaretatt	Jf. s. 307: I juni 2009 vedtok Stortinget vern av Vefsna i Nordland, Tovdalsvassdraget i Aust-Agder, Vest-Agder og Telemark, Langvella i Sør-Trøndelag Jf. St. prp. nr. 53 (2008-2009) Gjennomført	X				X		
S. 16. En mer miljøvennlig energipolitikk innebærer redusert forbruk og økt satsing på fornybare energikilder. Hovedmålet er å stoppe veksten og deretter redusere forbruket av energi i Norge.	Jf. s. 57: Regjeringens energipolitikk bygger på at miljømålene vil bestemme produksjonsmulighetene, og at det er nødvendig å føre en aktiv politikk for å begrense veksten i energiforbruket. Ivaretatt	Netto innenlands sluttforbruk (TWh) av energibærene: 2004: 226,4. 2008: 228 (SSB 2009a). Ikke gjennomført	X				X		
S. 16. SV vil foreslå et toprissystem for strøm, slik at de som har et høyt forbruk skal betale mer	Ikke ivaretatt	Ikke gjennomført				X			X
S. 16. I tillegg må det gis økte tilskudd og bedre finansieringsordninger til ENØK og andre tiltak som gjør folk mindre avhengige av strøm til oppvarming.	Jf. s. 58 og 59: Regjeringen vil: -innføre en langsiktig tilskuddsordning til husholdningene for å stimulere til en omlegging til oppvarming basert på fornybar varme og til mer energieffektive alternativer i forhold til utstyr i boliger -øke Enovas bevilgning til bygging av infrastruktur for fjernvarme betydelig i perioden. -legge til rette for økt bruk av vannbåren varme, og etablere gode finansieringsordninger for fjernvarme og bioenergi. -innføre krav om fleksible energisystemer. Ivaretatt	Jf. s. 333: Det er bevilget 71 millioner kroner til en støtteordning for å begrense elektrisitetsforbruket i husholdningene. Ordningen tilføres nye 71 millioner kroner gjennom bevilgninger i 2008 og 2009. Gjennomført	X				X		

S. 16. Det må snarest settes i gang et arbeid for utarbeide konkrete, sektorspesifikke handlingsplaner for å synliggjøre hvor reduksjonene [av klimautslippene] skal gjennomføres.	Jf. s. 52: Gjennomføre sektorvise klimahandlingsplaner, hvor det skal settes konkrete mål for hvor mye hver sektor skal bidra til at Norge når klimaforpliktelsene fra Kyoto. Ivaretatt	Jf. s. 301: Regjeringen har lagt fram sektorvise klimahandlingsplaner og sektorvise mål for de sentrale utslippssektorene i Norge. Det legges fram handlingsplaner for petroleum og energi, transport, industri, primærnæringer og avfall samt kommunalt klimaarbeid og driften av statlig sektor. Gjennomført	X			X		
S. 16. SV vil arbeide for å trekke tilbake konsesjonene for de tre planlagte gasskraftverkene uten CO2-løsning.	Jf. s. 59: Regjeringen vil at konsesjonene som er gitt for gasskraft skal stå ved lag. Ikke ivaretatt	Ikke gjennomført			X			X
S. 16. SV vil foreslå en plan for CO2-deponering der målet er at utbygging av gasskraftverk med CO2-håndtering bidrar til at de samlede utslipp av klimagasser i Norge reduseres.	Jf. s. 59: Gjennom økonomiske virkemidler og satsing på ny teknologi vil vi sørge for at nye konsesjoner til gasskraft skal basere seg på CO2-fjerning. Norsk sokkel kan bli et deponeringssted for store mengder av CO2, og CO2 kan brukes for å få mer olje og gass ut av sokkelen. Ivaretatt	Jf. s. 334: Det er bevilget 80 millioner kroner i 2006, 256 millioner kroner i 2007, 735 millioner kroner i 2008 og 2 800 millioner kroner i 2009 til CO2-håndtering. I budsjettet for 2009 er det satt av om lag 2 800 millioner kroner til forskning og teknologiutvikling, Gassnova og arbeidet med fangst, transport og lagring av CO2. Staten og Statoil inngikk høsten 2006 en gjennomføringsavtale om CO2-håndtering på Mongstad. I juni 2007 ble det inngått en samarbeidsavtale med flere selskaper om det forberedende arbeidet med et teknologisenter for CO2-fangst på Mongstad. Delvis gjennomført	X				X	
S. 16. SV vil gå imot petroleumaktivitet i Barentshavet og rundt Svalbard, og foreslå at Lofoten skal være et petroleumsfritt område	Jf. s. 60: Regjeringen vil at det i Nordland VI ikke skal igangsettes petroleumsvirksomhet i perioden. Når den helhetlige forvaltningsplanen foreligger skal det for de øvrige havområdene utenfor Lofoten og nordover, inkludert Barentshavet avgjøres hvilke områder som skal åpnes, og hvilke områder det ikke skal foregå petroleumaktivitet i. Delvis ivaretatt	Jf. s. 39 og 47: En rekke utvinningstillatelser for Barentshavet gitt i perioden. Ingen konsesjoner gitt for Svalbard. Avgjørelsen om utvinning utenfor Lofoten utsatt til 2010. Ikke gjennomført		X				X
S. 16. I stedet for at oljeletingen skal foregå i stadig mer sårbare områder, mener SV at det må satses på utvikling av teknologi som gjør oss i stand til å utnytte de eksisterende oljefeltene bedre. Staten bør stimulere en slik utvikling.	Jf. s. 60: Det må være lønnsomt å øke utvinningsgraden i eksisterende felt. En prioritet i petroleumsvirksomheten skal være å få mest mulig petroleum ut av hvert felt. Delvis ivaretatt	Jf. s. 337: Det er gjennomført flere studier for å klarlegge muligheten for økt utvinning gjennom CO2-injeksjon. Studiene viser at potensialet for dette er lavere enn tidligere antatt og at kostnadene er høyere. Ikke gjennomført		X				X
S. 16. SV vil foreslå å ruste opp oljevernberedskaper slik at ulykker kan forebygges, og helse- og miljøkonsekvensene av en eventuell ulykke reduseres.	Jf. s. 26: Oljevernberedskaper må styrkes, og vi må gjøre mer for å unngå at uhell oppstår og får katastrofale følger. Ivaretatt	Jf. s. 16: Styrket den statlige oljevernberedskaper med 25 millioner kroner i 2008, og ytterligere 88 millioner kroner i 2009. I tillegg hoveddepot for oljevernutstyr på Fedje blitt reetablert. Gjennomført	X			X		
S. 16. Norsk energipolitikk må også bidra til å redusere bruken av atomenergi og å rydde opp i avfallet. Norge må derfor være aktiv for å få stengt atomkraftverkene i våre nærrområder, og være en pådriver i arbeidet med å rydde opp i atomavfall [...]	Jf. s. 56: Norge må derfor øke sin innsats overfor Russland for å få stanset atomkraftverket på Kola og engasjere seg kraftig i oppryddingen etter radioaktivt avfall. Ivaretatt	Jf. s. 43: Dialogen med russiske myndigheter om dekommisjonering av Kola kjernekraftverk er videreført, samtidig som det gis støtte til norske frivillige organisasjoner og stiftelser som arbeider for stengning av atomkraftverk og økt bruk av alternative/fornybare energikilder. Arbeidet med opphugging av fem utrangerte atomubåter avsluttes sommeren 2009. Samtidig sluttføres arbeidet med fjerning av 180 strålefarlige kilder i russiske fyrlykter langs kysten av Barentshavet. Samarbeidet videreføres med betydelig omfang. Gjennomført	X			X		

S. 16. SV går inn for [...] styrt avvikling av reaktoraneleggene på Kjeller og i Halden.	Ikke ivaretatt	Ikke gjennomført						
S. 16. SV vil foreslå tiltak for en bærekraftig og sosial ferdsel i og rundt urbane strøk, både på veier, sykkelstier, fortau, skinner og kjøel.	Jf. s. 25 og 26: Regjeringen vil øke satsingen på sykkelveger, for å bedre trafikksituasjonen og sikkerheten for syklistene. Det er et mål at flere arbeidsreiser, spesielt i byene, foretas på sykkel. Jernbanen skal være en attraktiv, tidsmessig, miljøriktig og god transportløsning for personer og gods. For å utløse det potensialet som ligger i denne transportformen må det en betydelig styrking til. Ivaretatt	Jf. s. 173 og 178: Bevilgningen til gang- og sykkelveger er økt med nesten 600 millioner kroner fra saldert budsjett 2006 til budsjettet for 2009. Også økt satsing på jernbanen gjennom perioden. Økt satsing på kollektivtransport, bla. til Bybanen i Bergen. Gjennomført	X			X		
S. 16. En mer miljøvennlig samferdselspolitikk i byer og tettbygde strøk innebærer at kollektivtransport og transportårene i større grad skal være et statlig økonomisk ansvar.	Jf. s. 25: Regjeringen vil øke belønningsordningen for kollektivtrafikk til de byer og byområder som benytter den i dag og utvide ordningen til å gjelde flere byer som innfører tiltak for å øke kollektivandelene og begrense biltrafikken. Ivaretatt	Jf. s. 178: Belønningsordningen økte til en bevilgning på 161,7 millioner kroner i 2008-budsjettet, og ble samtidig utvidet til å gjelde Drammen, Skien/Porsgrunn, Fredrikstad/Sarpsborg, i tillegg til Oslo, Bergen, Trondheim, Kristiansand, Stavanger og Tromsø som lå inne tidligere. I 2009-budsjettet er bevilgningen doblet til 323,4 millioner kroner. Samferdselsdepartementet vil reservere økningen fra 2008 til byområder som inngår avtaler med departementet om effektive, trafikkregulerende tiltak. I budsjettet for 2009 forutsettes det benyttet til sammen om lag 2 560 millioner kroner til tiltak for kollektivtransport, hvor av om lag 250 millioner kroner i statlige midler. Dette utgjør en økning i statlige midler på om lag 60 millioner kroner eller 33 prosent fra 2008. Gjennomført	X			X		
S. 16 og 17. SV vil styrke tilskuddene til kollektivtransport slik at den kan tilbys til konkurransedyktige billettpriser, og vil ha forsøk med gratis kollektivtrafikk i byene.	Jf. s. 25: Det må bli lønnsomt å velge kollektive løsninger for jobb og fritidsreiser. Delvis ivaretatt	Ikke gjennomført		X				X
S. 17. For å få til utbyggingen av kollektivnettet/systemet er SV nå villig til å prioritere kollektivnettet på bekostning av videre veiutbygging i byområder.	Jf. s. 25: Regjeringen vil øke satsingen på vegger, både til investering, drift og vedlikehold, i tråd med stortingsflertallets vedtak i forbindelse med behandlingen av Nasjonal Transportplan. Ikke ivaretatt.	Jf. s. 172: Samtidig som at overføringene til kollektivsektoren er økt i perioden, gjelder det samme også for vei. Det er derfor ikke grunnlag for å si at regjeringen har prioritert kollektivnettet på bekostning av veiutbygging. Ikke gjennomført			X			X
S. 17. SV vil arbeide for at insentivordningen for kollektivtransporten i de større byene blir styrket.	Jf. s. 25: Regjeringen vil øke belønningsordningen for kollektivtrafikk til de byer og byområder som benytter den i dag og utvide ordningen til å gjelde flere byer som innfører tiltak for å øke kollektivandelene og begrense biltrafikken. Ivaretatt	Jf. s. 178: Belønningsordningen økte til en bevilgning på 161,7 millioner kroner i 2008-budsjettet, og ble samtidig utvidet til å gjelde Drammen, Skien/Porsgrunn, Fredrikstad/Sarpsborg, i tillegg til Oslo, Bergen, Trondheim, Kristiansand, Stavanger og Tromsø som lå inne tidligere. Gjennomført	X			X		
S. 17. SV vil i tillegg foreslå at støtten til kollektivtrafikken økes, slik at den utgjør halvparten av driftskostnadene.	Ikke ivaretatt	For busstrafikken var driftskostnadene i 2008 Mkr. 7695,9. Offentlige kjøp var Mkr. 4810,6. Dette utgjør 62,5 prosent. (SSB 2009c). For NSB var driftskostnadene i 2008 Mkr. 4180 . Bokførte offentlig kjøp var samme år Mkr. 1528. Dette utgjør 36,5 prosent (NSB AS 2009). For Ruter som står for trikk- og t-banetransporten i Oslo, var tallene henholdsvis Mkr. 4 159,3 og Mkr. 1 808 (Ruter AS 2009). Dette utgjør 43,4 prosent. Delvis gjennomført			X		X	

S. 17. SV vil derfor øke støtten til kollektivtransport, både når det gjelder investeringer i materiell og i kjøreveier	Jf. s. 26: Regjeringen vil øke satsingen på jernbane i tråd med stortingsflertallets vedtak i forbindelse med behandlingen av Nasjonal Transportplan. Den største del av investeringene skal skje i første del av perioden. Ivaretatt	Jf. s. 180 og 182: jernbaneverkets budsjett er økt. Regjeringens budsjettforslag for 2009 er om lag 2,5 milliarder kroner, medregnet tiltakspakken Jf. St.prp. nr. 37 (2008 – 2009), For å utnytte de muligheter som forbedringen i infrastruktur innebærer, har NSB bestilt 50 nye togsett som vil bli satt i trafikk fra 2012. Regjeringen har gitt NSB AS restverdigaranti for planlagte oppgraderinger av eksisterende materiell og nytt lokaltogmateriell på til sammen 3 525 millioner kroner. Gjennomført	X			X		
S. 17. I tillegg bør det satses på bruk av sykkel til og fra jobb i tettbygde strøk.	Jf. s. 25: Regjeringen vil øke satsingen på sykkelveger, for å bedre trafikksituasjonen og sikkerheten for syklister. Det er et mål at flere arbeidsreiser, spesielt i byene, foretas på sykkel. Ivaretatt	Jf. s. 173: Bevilgningen til gang- og sykkelveger er økt med nesten 600 millioner kroner fra saldert budsjett 2006 til budsjettet for 2009. Sykle til jobben-aksjonen i regi av Norges Bedriftsidrettsforbund støttes med midler. Gjennomført	X			X		
S. 17. For å legge om til bruk av kollektive transportmidler vil SV også ta i bruk veiprising, blant annet ved at inntektene går til kollektivtiltak.	Ikke ivaretatt	Ikke gjennomført			X			X
S. 17. SV vil arbeide for at alle ungdommer fra 16 til og med 20 år får tilbud om et ungdomskort. Dette kortet skal gi dem rett til å reise billig med kollektiv transport.	Jf. s. 25: Innføre et ungdomskort for kollektivtransporten som gir rett til 50 prosent rabatt for ungdom, elever og studenter. Ivaretatt	Ikke gjennomført	X					X
S. 17. Jernbane er en miljøvennlig og moderne form for transport. (...) Det er derfor nødvendig at reisetida med tog reduseres kraftig i forhold til i dag, og utbygging og utbedring av jernbanenettet må utformes og dimensjoneres for bruk av høyhastighetstog på de strekningene hvor det ligger til rette for en slik trafikkoverføring.	Ikke ivaretatt	Samferdselsdepartementet har sammen med Jernbaneverket gjennomført en utredningsprosess for å belyse potensialet for høyhastighetsbaner i Norge. Ingen slik utbygging planlagt. Ikke gjennomført.			X			X
S. 17. For hver krone som investeres i bygging av stamveier skal det investeres to kroner til modernisering av jernbanen.	Ikke ivaretatt	Jf. s. 172: Stamvegsinvesteringene var i 2007 kr. 3,2 mrd, en økning i forhold til gjeldende NTP. Samme år (siste tilgjengelige tall) var investeringene i jernbanen Mkr. 2846,6 (SSB 2008). Ikke gjennomført			X			X
S. 17. Det fraktes i dag altfor mye gods på vei i Norge. Dette er lite miljøvennlig og skaper farlige situasjoner i trafikken. Målet må være at en større andel av godstransporten skjer med skip og jernbane, noe som krever opprustning både av jernbanenettet og havner, og at det legges til rette for løsninger som gjør skifte mellom transportformer enklere.	Jf. s. 26. For å få mer gods over på båt, må havnene opprustes slik at også overgangen til og fra båt bedres. Jernbanen skal være en attraktiv, tidsmessig, miljøriktig og god transportløsning for personer og gods. For å utløse det potensialet som ligger i denne transportformen må det en betydelig styrking til. Dette medfører at dagens skinnegang rustes opp og utbygging av dobbeltspor, særlig rundt de største byene, prioriteres. Ivaretatt	Jf. s. 15 , 181 og 184. Det ble lagt fram et forslag til ny havne- og farvannsløp i juni 2008, jf. Ot.prp. nr. 75 (2007-2008) Denne skal styrke sjøtransporten konkurranseevne. På jernbanesiden er det løyvd midler til planlegging av dobbeltsporprosjekter, samt midler til utbygging av Alnabru godsterminal. Banestrekninger rustet opp for å tåle tunge godsvogner. Gjennomført	X			X		

S. 17. I tråd med føre var-prinsippet vil SV arbeide for at ingen nye kjemikalier tillates før det er dokumentert at de ikke kan skade natur eller mennesker.	Jf. s. 56: Regjeringen vil endre kjemikaliregelverket og snu bevisbyrden slik at i stedet for at myndighetene må bevise at et stoff er skadelig, får industrien ansvaret for å bevise at det ikke er det. Delvis ivaretatt	Jf. s. 323: Fra og med 30. mai 2008 ble det innført et nytt omfattende kjemikaliregelverk i Norge -omtalt som REACH. Næringslivet får en konkret plikt til å dokumentere at deres kjemiske produkter er trygge for helse og miljø. Dette gjøres gjennom en registreringsordning. Delvis gjennomført		X				X	
S. 17. Målet er å sikre at alt miljøgiftavfall håndteres på en forsvarlig måte, og at det ryddes opp i gamle giftdeponier.	Jf. s. 56: Derfor vil vi gjennomføre en storstilt opprydding etter gammel industriforurensning i fjordene våre og i forurenset grunn. Delvis ivaretatt	Jf. s. 320 og 322: Regjeringen støtter bransjeorganisasjonen Avfall Norge sin Farlig avfall-kampanje 2008- 09 med over to millioner kroner. Kampanjen vil bevisstgjøre forbrukere på hva som er farlig avfall og hvordan det skal håndteres forsvarlig. SFT har pålagt 10 store trafikkhavner og 34 industrihavner å kartlegge hvordan deres virksomhet bidrar til å forurense sjøbunn, og om det er nødvendig med opprydding. Arbeidet med å følge opp de 17 fylkesvise tiltaksplanene som handlingsplanen bygger på, er kommet godt i gang. Delvis gjennomført		X				X	
S. 17. For å hindre at forbrukere uforvarende utsettes for miljøgifter eller helseskadelige stoffer, må varer som inneholder slike stoffer merkes.	Jf. s. 56: .Regjeringen vil styrke informasjonen om og merkingen av produkter som inneholder farlige kjemikalier. Delvis ivaretatt	Jf. s. 321: Forbrukernettsidet ErDetFarlig.no er en del av satsingen på å styrke informasjonen om farlige kjemikalier i forbrukerprodukter. I tillegg arbeider SFT med en kommunikasjonsplan for å styrke bevisstheten og kunnskap i befolkningen om helse- og miljøfarlige stoffer i forbrukerprodukter. Delvis gjennomført		X				X	
S. 17. SV vil styrke innsatsen for tiltak som begrenser produksjonen av avfall og bidrar til ombruk. I tillegg må det legges til rette for materialgjenvinning, energigjenvinning og sikker sluttbehandling av avfallet.	Jf. s. 55: Regjeringen vil opprette et eget statsforetak for avfallsforebygging og gjenvinning under Miljøverndepartementet. Ivaretatt	Jf. s. 319: Miljøverndepartementet har startet et prosjekt hvor fokus vil være på forebygging av matavfall. Gjennom prosjektet vil man prøve ut ulike typer tiltak og virkemidler som kan bidra til avfallsforebygging. Delvis gjennomført	X					X	
S. 17. SV vil beholde dagens grunnavgiftsordning på engangsemballasje for drikkevarer.	Ikke ivaretatt	Ordningen eksisterer fremdeles. Gjennomført			X	X			
S. 18. SV går imot forslag om å utvide patentrettigheter til å gjelde patent på liv.	Ikke ivaretatt	Jf. s. 97: Norge støtter krav fra en rekke utviklingsland om at TRIPS-avtalen (<i>Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights</i> , et vedlegg til WTO-avtalen)bør endres slik at patentsøker må fremlegge opplysninger om hvor genressurser eller tradisjonell kunnskap som oppfinnelsen bygger på kommer fra. Dog har Norge ikke reservert seg fra avtalen. Ikke gjennomført.			X				X
S. 18. Det må legges til rette for at alle kan ta norsk natur i bruk, og å sikre gode vilkår for et mangfoldig og enkelt friluftsliv, blant annet ved å sikre allemannsretten	Jf. s. 53: Allemannsretten er den viktigste bærebjelken for at alle skal utøve et aktivt friluftsliv. Det er derfor viktig at denne ikke svekkes, og at det kontinuerlig gjøres et arbeid for å sikre at allemannsretten fortsatt står sterkt både i den juridiske og i den allmenne rettsoppfatning. Ivaretatt	Jf. s. 309: Ingen innskrenkninger i allemannsretten foretatt. I perioden 2006-2009 er det i alt bevilget 127,6 millioner kroner til sikring av friluftsområder. Gjennomført	X				X		

S. 18. Ikke minst vil SV arbeide for en forvaltning av strandsonen som forhindrer nedbygging og sikrer allemannsretten og fri ferdsel.	Jf. s. 53 og 54: En rekke formuleringer og forslag til tiltak på dette området. Ivaretatt	Jf. s. 310: Tiltak for drift av skjærgårdsparker og andre friluftsområder m.v. er også blitt økt, fra ca 14 millioner kroner i 2006 og 2007 til 18,2 millioner i 2008 og 22,7 millioner i 2009. Regjeringen har tilrettelagt Bygdøy sjøbad og et tiltalls andre sjønære friluftsområder i Indre Oslofjord. Ny plandel av plan- og bygningsloven, som skal tre i kraft 1. juli 2009, inneholder skjerpede regler for byggeforbudet i hundremetersbeltet og adgangen til å gi dispensasjon. Gjennomført	X			X		
S. 18. SV vil arbeide for å begrense motorferdsel i utmark.	Jf. s. 54: Regjeringen vil føre en restriktiv politikk i forhold til motorisert ferdsel i utmark, med tiltak for å redusere omfanget av barmarkskjøring. Prøveordningen med lokal forvaltning av motorferdsel i utmark evalueres før en gjør endringer i lovverket. Ivaretatt	Jf. s. 314: På oppdrag for Miljøverndepartementet avga Direktoratet for naturforvaltning 10. mars 2008 en tilråding med forslag om ny lov om motorferdsel i utmark. Ikke konkludert. Alminnelig ferdsel i utmark er i dag kun tillatt etter visse kriterier. Ferdselen er derfor allerede begrenset. Gjennomført	X			X		
S. 18. SV vil arbeide for at Norge skal være et foregangsland når det gjelder å ta vare på sitt biologiske mangfold, og vil arbeide for at Norge er i front når det gjelder oppfølging av internasjonale avtaler som berører biologisk mangfold.	Jf. s. 54. Regjeringen vil stanse tapet av norsk naturmangfold innen 2010 og legge fram et forslag til ny Naturmangfoldlov. Regjeringen vil øke barskogvernet slik at det biologiske mangfoldet ivaretas. Ivaretatt	Jf. s. 313 og 362: Regjeringen la frem forslag til ny naturmangfoldlov i april 2009. Regjeringen har i sin regjeringperiode vernet i alt 72 skogområder med totalt ca. 227 km ² produktiv skog. Vernet består i hovedsak av frivillig vern på privat grunn og vern av statsgrunn. 53 av de 72 områdene omfatter frivillig vern av privateid skog. Regjeringen har også fattet et omfattende vern i Trillemarka-Rollagsfjell. Gjennomført	X			X		
S. 18. For å verne om arts mangfoldet i Norge vil SV arbeide for å sikre levedyktige bestander av alle arter som naturlig hører hjemme i Norge, blant annet ved å sikre de utrydningstruede artene.	Jf. s. 53: Vårt mål er at utryddelsen av arter må stanses i Norge og i resten av verden. Ivaretatt	Jf. s. 311: Vil stanse tapet av arter innen 2010 Midler til å utarbeide, iverksette og følge opp handlingsplaner for utvalgte truede plante- og dyrearter øker med 22 millioner kroner i 2009. Det er nå 17 handlingsplaner under utarbeiding eller oppfølging. I 2009 starter Direktoratet for naturforvaltning og fylkesmennene arbeid med å lage ytterligere 22 handlingsplaner. Gjennomført	X			X		
S. 18. SV vil også arbeide mot at Forsvaret legger under seg nye naturområder, og vil avvikle Regionfelt Østlandet.	Ikke ivaretatt	Ikke gjennomført			X			X
S. 18. SV vil arbeide mot videre nedbygging av natur som i dag er uten tekniske inngrep for å sikre de siste restene av villmark i Norge.	Jf. s. 53: Stadig færre områder i Norge er uberørt av tekniske inngrep, og vi må gi sterkere beskyttelse av områder og naturkvaliteter som også våre etterkommere har rett til å oppleve. Ivaretatt	Ikke foreslått nedbygging av denne typen natur. Gjennomført	X			X		
S. 18. SV vil forvalte kongekrabben som en uønsket introdusert art, og fritt fiske vil være et tiltak for å holde bestanden så langt nede som mulig.	Jf. s. 19: Kongekrabben er en fremmed art i norsk fauna. Vi vil gå gjennom evalueringsrapporten om forvaltningen av kongekrabbe når den foreligger, samt gjennomgå mandatet for å sikre at spørsmål om fritt fiske i norsk forvaltningssone blir vurdert. Delvis ivaretatt.	Fritt fiske utenfor de kommersielle områdene, men fremdeles regulert i disse områdene, Jf St.meld. nr. 40 (2006-2007) «Forvaltning av kongekrabbe». Gjennomført		X		X		

S. 18. Villaksbestandene i mange vassdrag er truet. Disse bestandene må sikres, blant annet ved å legge begrensninger på hvor og hvordan fiskeoppdrett skal foregå.	S. 53. Regjeringen vil styrke tiltakene for å beskytte villaksen og bekjempe biologisk forurensing. Ivaretatt	S. 308. Regjeringen har i St.prp. nr. 32 (2006-2007) lagt grunnlaget for en helhetlig politikk for vern av villaksen. Proposisjonen legger grunnlaget for tiltak knyttet til fiskeoppdrett, bekjempelse av Gyrodactylus salaris, bevaring av leveområder, reguleringer i laksefisket og særskilte bevaringstiltak. Gjennomført	X			X		
S. 18. SVs mål er å sikre levedyktige bestander av de fire store rovdyrartene i norsk natur.	Jf. s. 54: Regjeringen vil at forliket i Stortinget om rovviltpolitikken i 2004 legges til grunn, og følges opp på alle nivå. Norge skal ha levedyktige bestander av ulv, bjørn, gaupe, jerv og kongeørn [...]. Ivaretatt	Jf. s. 316: Det nasjonale bestandsmålet er nådd for gaupe, jerv og kongeørn, mens bestandene av ulv og bjørn ligger under det nasjonale bestandsmålet. Delvis gjennomført	X				X	
S. 19. Bymarkene trues mange steder av planer om utbygging, intensiv hogst, veibygging og motorisert ferdsel. For å ivareta friluftsjakter som er knyttet opp mot disse sårbare områdene vil SV foreslå en egen natur- og friluftsbasert lov hjemmel som kan verne slike områder.	Jf. s. 33: Regjeringen vil innføre et særskilt lovfestet vern av Osloområdet og andre bymarker. Ivaretatt	Jf. s. 204: Regjeringen har foreslått og fått vedtatt markaloven som lovfester vern av Osloområdet. Gjennomført	X			X		
S. 34. SV ønsker å styrke og utvikle disse miljøene ved å etablere et omfattende miljøteknologiprogram, for på den måten å gjøre miljøteknologien mer lønnsom.	Jf. s. 60: Regjeringen vil at Enova i samarbeid med Innovasjon Norge og Norges Forskningsråd, skal utvikle en satsing på introduksjon av miljøvennlig teknologi og utstyr for teknologier som ikke er modne. Regjeringen vil at vi skal være verdensledende på teknologi og miljø. Ivaretatt	Jf. s. 331: Norges Forskningsråd, Enova og Innovasjon Norge sitt felles program for introduksjon av ny energiteknologi (Innovative energiløsninger) videreføres. Programmet har et budsjett i 2008 på om lag 10 millioner kroner. I klimaforliket ble partene enige om at det opprettes et demonstrasjonsprogram for utvikling og introduksjon av nye fornybare energiteknologier offshore med en ramme på 150 millioner kroner i 2009. Gjennomført	X			X		
S. 35. SV mener oljeinvesteringene må dreies mot at man i størst mulig grad utnytter ressursene i allerede åpne felt og områder, framfor å åpne nye og sårbare områder. SV vil føre en konsesjonspolitikk og støtte en teknologitvilling som bidrar til dette.	Jf. s. 60: Regjeringen vil at utvinningsgraden i feltene må økes gjennom økt forskning og også ved bruk av CO2-injeksjon. Regjeringen vil at det må være lønnsomt å øke utvinningsgraden i eksisterende felt. En prioritet i petroleumsvirksomheten skal være å få mest mulig petroleum ut av hvert felt. Ivaretatt	Ingen krav om CO2-injeksjon gitt i forbindelse med nye konsesjoner. Deponering i fullskala ikke gjennomført. Ikke gjennomført	X					X
S. 35. SV vil arbeide for at Norge skal bidra til at utvinning av olje og gass på russisk side i nord-områdene skjer på en slik måte at risiko for skader på natur og miljø minimaliseres.	Jf. s. 60. En offensiv nordområdestrategi vil gi Norge et bedre utgangspunkt for å engasjere Russland, USA og EU i et sterkere samarbeid om blant annet sjøsikkerhet og oljevernberedskap. Ivaretatt	Jf. s. 40 og 337: Videreført og utviklet samarbeidet med Russland. Lagt til rette for norsk deltakelse i utvinningen på russisk sektor med høye miljøstandarder. I 2007 satte Det Norske Veritas i nært samarbeid med russisk side i gang et toårig prosjekt for harmonisering av standarder for helse, miljø og sikkerhet i Barentshavet. Prosjektet har en total ramme på 27 millioner kroner. SINTEF leverte primo 2009 en forstudie til et helhetlig overvåknings- og varslingsystem for havområdene i nord. Gjennomført	X			X		
S. 35. For både å sikre fiskeriressursene for framtida og bidra til vekst i reiselivsnæringen langs Skagerrakkysten vil SV gå imot leteboring og eventuell oljeutvinning i Skagerrak.	Ikke ivaretatt	Det ble i 2007 gitt tillatelse til Norsk Hydro til leteboring i Farsundbassenget i Skagerrak. Det ble boret letebrønn. Ikke gjennomført			X			X

<p>S. 35. Prosessindustrien er hjørnesteinsbedrifter i mange samfunn. SV arbeider for at disse bedriftene kan få langsiktige kraftkontrakter, mot at bedriftene forplikter seg til energisparing og til å opprettholde virksomheten.</p>	<p>Jf. s. 20: Regjeringen vil utrede og etablere et eget industrikraftmarked. Et slikt marked skal gjennom objektive kriterier sikre lik konkurranse om den kraft som legges ut i markedet gjennom auksjon. Ordningen skal stille krav til energieffektivisering og energigjenvinning når det inngås langsiktige kraftkontrakter. sette inn bedrifts- og bransjerettede tiltak for å opprettholde og utvikle framtidens industrivirksomhet. Gjennom sentrale og lokale virkemidler vil vi sikre industrien gode stabile rammevilkår og legge til rette for ny industriell virksomhet fremover. Ivaretatt</p>	<p>Jf. s. 146: Nytt rammeverk for industrikraft innført. Støtte til energiomlegging til industrien fra Enova. Til sammen har industrien fått en støtte på rundt 650 millioner kroner. Regjeringen har i RNB 2009 foreslått at det bevilges 40 millioner kroner til bedrifter som deltar i et innkjøpskonsortium for kraft. Gjennomført</p>	<p>X</p>			<p>X</p>		
<p>S. 35. SV vil dreie verftsstøtten fra å være en kontantstøtte til å bli en utviklingsstøtte. Støtten skal gå til verft som ønsker å utvikle eller bygge nye og bedre skip, som utvikler skip etter nye og bedre miljøkriterier, eller som søker å utvikle bedriftskompetansen.</p>	<p>Jf. s. 22: Regjeringen vil videreføre ordningen med byggelånsgaranti for norske verft og bruke utviklingskontrakter aktivt for å bidra til nyskaping i næringen. Delvis Ivaretatt</p>	<p>Jf. s. 161 og 162: Regjeringen innførte i budsjettet for 2006 en ny ordning "Maritim utvikling" rettet mot maritim utvikling og innovasjon under Innovasjon Norge. Ordningen var 20 millioner kroner i 2006 og ble økt til 25 millioner kroner i 2007. I 2008 bevilget regjeringen 17,5 millioner kroner under Innovasjon Norge til miljøprosjekter i de maritime næringer og utvikling av nærskipfartsflåten. Ordningen er videreført i 2009 med en ramme på 10 millioner kroner. Regjeringen har videreført byggelånsgarantiordningen for skip for årene 2006-2009. Garantirammen for ordningen ble utvidet til 5 milliarder kroner i 2007 og i november 2008 ble den ytterligere utvidet til 8 milliarder kroner for 2008 og 2009. Gjennomført</p>		<p>X</p>		<p>X</p>		
<p>S. 35. SV vil videreutvikle det arbeidet som skjer på energisiden gjennom Enova, ved at næringens [Bygge-, anleggs- og eiendomsnæringen] håndtering av energi- og miljøutfordringer styrkes vesentlig på bred basis.</p>	<p>Jf. s. 59: Regjeringen vil legge til rette for økt bruk av vannbåren varme, og etablere gode finansieringsordninger for fjernvarme og bioenergi. Regjeringen vil innføre krav om fleksible energisystemer i alle nye offentlige bygg og ved rehabilitering av offentlige bygg på over 500 kvm. øke Enovas bevilgning til bygging av infrastruktur for fjernvarme betydelig i perioden. Ivaretatt</p>	<p>Jf. s. 332 og 333: Dette er ivaretatt gjennom revisjon av bygningsdelen av Plan- og bygningsloven med forskrifter. Forslag til nye byggeforskrifter legges fram i 2009. Bygningsdelen av denne loven skal etter planen tre i kraft 1. januar 2010. Regjeringen har etablert Grunnfond for fornybar energi og energisparing. Dette gir en dobling av de eksisterende midlene til dette arbeidet. Regjeringen har innført skjerpede energikrav i Teknisk forskrift fra 1. februar 2007 med en overgangsperiode frem til 1. august 2009. De nye kravene vil redusere det totale energibehovet i nye bygninger med om lag 25 prosent. Gjennomført</p>	<p>X</p>			<p>X</p>		
<p>S. 35. SV vil arbeide for en obligatorisk merking av alle varer i forhold til rettferdig handel, miljø og arbeidernes forhold.</p>	<p>Ikke ivaretatt</p>	<p>Ikke gjennomført</p>			<p>X</p>			<p>X</p>
<p>S. 36. SV vil arbeide for å bevare et bærekraftig landbruk gjennom et restriktivt jordvern</p>	<p>Jf. s. 20: Norsk matjord er en begrenset ressurs som det er et nasjonalt ansvar å ta vare på for våre etterkommere. Delvis ivaretatt</p>	<p>Jf. s. 156: En arbeidsgruppe nedsatt av landbruks- og matministeren la fram sin rapport i januar 2008 med forslag til nye virkemidler for å styrke jordvernet, som følges opp av departementet. I den nye plan- og bygningsloven har regjeringen også lagt inn flere bestemmelser i plandelen som bidrar til å styrke jordvernet. Gjennomført</p>		<p>X</p>		<p>X</p>		

S. 36. SV vil derfor styrke naturbasert turisme, inkludert økoturisme, ved å foreslå en sertifiseringsordning for bedrifter som driver med økoturisme.	Jf. s. 22: Regjeringen vil utvikle en nasjonal reiselivsstrategi bygget på nærhet til natur og norsk kultur, som ivaretar satsingen på grønt reiseliv og reiselivsnæringen som distriktsnæring. Ivaretatt	Sertifiseringsordningen «norsk økoturisme» innført 2008. Gjennomført	X				X		
S. 36. Fraktfartøyene er i dag i snitt over 30 år gamle, og de sliter med store utslipp. For å gjøre disse fartøyene mer konkurransedyktige ønsker SV å etablere et moderniseringsprogram med stor vekt på utslippsreduksjon.	Jf. s. 22. Regjeringen vil vurdere ordninger som innebærer en modernisering av kystfrakteflåten. Dette kan bl.a. knyttes til ordningene i Innovasjon Norge. Vi vil videreføre Nox-reduksjonsprogrammet. Ivaretatt	Jf. s. 161. Regjeringen innførte i budsjettet for 2006 en ny ordning "Maritim utvikling" rettet mot maritim utvikling og innovasjon under Innovasjon Norge. Ordningen var 20 millioner kroner i 2006 og ble økt til 25 millioner kroner i 2007. I 2008 bevilget regjeringen 17,5 millioner kroner under Innovasjon Norge til miljøprosjekter i de maritime næringer og utvikling av nærskipfartsflåten. Ordningen er videreført i 2009 med en ramme på 10 millioner kroner. Gjennomført	X				X		
S. 36. SV vil arbeide for å sikre økt slepebåtkapasitet langs hele kysten.	Jf. s. 27: Regjeringen vil sikre en god slepebåtkapasitet med rask responstid langs hele kysten. Ivaretatt	Jf. s. 184: I 2009 er det leid inn et slepefartøy over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett. Slepefartøyet er en del av den statlige slepebåtbereidskapen for Nord-Norge, og har erstattet ett av Kystvaktens fartøy som er faset ut av bereidskapen i 2009. Ikke statlig slepebåtbereidskap på Sørlandet, prioritert Nord-Norge. Ikke gjennomført	X						X
S. 36. SV vil arbeide for at landbruket skal få rammebetingelser som gjør at det kan fortsette sitt arbeid i mer miljøvennlig retning.	Ikke ivaretatt	Jf. s. 152: Det ble i 2006 iverksatt et nytt trebasert innovasjonsprogram. Hovedmålet for programmet er økt bruk av tre og økt lønnsomhet i hele verdikjeden. En økt satsing på bruk og foredling av trevirke som et fornybart og CO2-nøytalt råstoff vil bidra til å nå overordnede målsetninger om bærekraftig produksjon og forbruk. Regjeringen styrker satsingen på bioenergi betydelig i 2009, delvis med midler fra tiltakspakken (50 millioner kroner), delvis som et engangstiltak i revidert nasjonalbudsjett til skogbruk og bioenergi (50 millioner kroner) og delvis over det ordinære budsjettet (15 millioner kroner). Gjennomført				X	X		
S. 37. SV vil arbeide for en styrking av dyrevernet i Norge og internasjonalt	Jf. s. 21: Regjeringen vil prioritere dyrevelferd og bedre kapitaltilgangen i næringen slik at nye krav til dyrevelferd og fornyelse av driftsapparatet kan imøtekommes. Ivaretatt	Jf. s. 155: Ny lov om dyrevelferd er vedtatt av Stortinget. Dyrevernemndene lovfestes som en del av Mattilsynet en rekke tiltak for å styrke dyrenes velferd i loven. Bevilgningen til fylkesvise BU-midler (investeringsvirkemidler) økte med 45 millioner kroner i 2007, 9 millioner kroner i 2008 og 20 millioner kroner for 2009. Det er presisert at dyrevelferd skal prioriteres i forbindelse med behandling av søknader. Gjennomført	X				X		
S. 37. Ved innføring av nye dyrevernsregler som medfører større investeringskostnader for landbruket, vil SV arbeide for at det gis investeringstilskudd til nødvendig ombygging og omlegging av produksjonen.	Jf. s. 21: Regjeringen vil prioritere dyrevelferd og bedre kapitaltilgangen i næringen slik at nye krav til dyrevelferd og fornyelse av driftsapparatet kan imøtekommes. Ordninger må utformes på en slik måte at man samtidig ivaretar målet om mangfold og variasjon i bruksstørrelse. Ivaretatt	Se over. Gjennomført	X				X		

S. 38. SV ønsker å etablere et omfattende forskningsprogram for å gjøre norsk oppdrett mer miljøvennlig	Ikke ivaretatt	Jf. s. 137 og 139: Regjeringen la i februar 2009 frem dokumentet "Bærekraftig fremtidsrettet torskeoppdrett". Bærekraftighet er et grunnleggende krav i den nye akvakulturloven, som trådte i kraft 1. januar 2006. Rømming av oppdrettsfisk er næringens viktigste miljøutfordring. Innføringen av nasjonale laksefjorder begrenser oppdrettsaktiviteten i de mest sårbare områdene I april 2009 la regjeringen fram en strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring. Strategien inneholder en rekke konkrete tiltak innenfor områdene genetisk påvirkning, sykdom, fôr, forurensning og arealbruk. Gjennomført			X	X			
S. 38. SV vil gå sterkt imot at det skal kunne settes ut og produseres genmodifiserte arter.	Jf. s. 7: Regjeringen vil stå fast på det unntaket som Norge fikk i EØS-avtalen om at det er norske myndigheter som avgjør hvilke genmodifiserte produkter som kan utsettes, markedsføres og selges i Norge. Ikke ivaretatt	Ikke gjennomført			X				X
S. 50. SV vil styrke Norges bidrag til en langsiktig og forsvarlig håndtering av atomsikkerhetsproblemer i Russland.	Jf. s. 56: Norge må derfor øke sin innsats overfor Russland for å få stanset atomkraftverket på Kola og engasjere seg kraftig i oppryddingen etter radioaktivt avfall. Satsing på alternative energikilder til atomkraft og miljøgiftopprydding må være en prioritert oppgave i samarbeidet med Russland. Ivaretatt	Jf. s. 43: Regjeringen har videreført et høyt engasjement for atomsikkerhet og -beredskap i nordområdene. Et omfattende internasjonalt samarbeid og betydelig russisk egeninnsats har skapt svært god framdrift. Arbeidet med opphugging av fem utrangerte atomubåter avsluttes sommeren 2009. Samtidig sluttføres arbeidet med fjerning av 180 strålefarlige kilder i russiske fyrlykter langs kysten av Barentshavet. Samarbeid videreføres med betydelig omfang. Dialogen med russiske myndigheter om dekommisjonering av Kola kjernekraftverk er videreført, samtidig som det gis støtte til norske frivillige organisasjoner og stiftelser som arbeider for stengning av atomkraftverk og økt bruk av alternative/fornybare energikilder. Gjennomført	X			X			
Total vekst-vern			40	10	16	40	7	19	
Innvandring-solidaritet									
S. 8. Norge forvalter store rikdommer gjennom oljefondet. I mange konflikter dør mennesker fordi nødhjelp ikke kommer fram raskt nok. SV vil bruke noe av rikdommen til et nødhjelpsfond for å vise solidaritet med mennesker i nød.	Jf. s. 9: Regjeringen vil bidra med betydelige midler til etablering av et nødhjelpsfond i FN-regi. Ivaretatt	Jf. s. 8: regjeringen bevilget 300 millioner kroner til FNs nødhjelpsfond i 2008 og 2009. Tilsvarer mellom 0,1 og 0,2 promille av oljefondet. Delvis gjennomført	X					X	
S. 24. SV vil skape bedre møteplasser mellom majoritets- og minoritetskulturer, og øke støtten til aktører på det flerkulturelle feltet.	Jf. s. 62: Regjeringen vil synliggjøre det flerkulturelle perspektivet på alle felter i kulturlivet og bidra til å skape bedre møteplasser mellom majoritets- og minoritetskulturer. Ivaretatt	Jf. s. 343: Regjeringen bevilget 36,2 millioner kroner til flerkulturelle tiltak i 2008 som ble videreført i 2009. I tillegg ble det lagt inn en økning på 22 millioner kroner til flerkulturelle tiltak i 2009. Kultur- og kirkedepartementet har videre tatt initiativ til to forskningsprosjekter om mangfold. Gjennomført	X			X			

S. 41. SV vil derfor arbeide for å legge til rette for spesielle arbeidsmarkedstiltak rettet mot kvinner med minoritetsbakgrunn	Jf. s. 72: Regjeringen vil iverksette nye og målrettede tiltak som sikrer kvinner med minoritetsbakgrunn blir behandlet som selvstendige personer med egne rettigheter til informasjon, språkopplæring, utdanning og arbeid. Delvis ivaretatt	Jf. s. 414: I 2007 ble 19 millioner fordelt på 27 Ny sjanse-prosjekt i de 12 kommunene med størst innvandrerbefolkning og felleslokalisering av trygd-, arbeids- og sosialkontor. I perioden 2005 til 2007 har 453 personer gjennomført eller avbrutt programmet. Prosjektene har en overvekt av kvinner som deltagere (57 prosent). Delvis gjennomført		X				X	
S. 42. SV vil sikre minoritetenes rettsvern ved å styrke lovverket	Ikke ivaretatt	Ikke gjennomført			X				X
S. 42. I tillegg vil SV støtte at det opprettes et ombud mot etnisk diskriminering.	Ikke ivaretatt	Likestillings- og diskrimineringsombudet ble opprettet 1. januar 2006, og består av de tidligere statsetatene Likestillingsombudet, Likestillingscenteret og Senter mot etnisk diskriminering. Gjennomført			X	X			
S. 42. SV vil arbeide mot forbud mot klesdrakt eller bruk av kleskoder som uttrykker kulturell, sosial eller religiøs tilhørighet.	Ikke ivaretatt	Dette er ivaretatt gjennom diskrimineringsloven som trådte i kraft 1. januar 2006. Gjennomført			X	X			
S. 42. SV foreslår derfor å innføre kvotering av minoritetsspråklige arbeidssøkere ved ansettelser i offentlig sektor	Ikke ivaretatt	Jf. s. 410: Regjeringen startet våren 2008 forsøk med moderat kvotering av personer med innvandrerbakgrunn i utvalgte statlige virksomheter. Gjennomført			X	X			
S. 42. SV vil øke deres [minoritetsspråkliges] språkkompetanse ved å gi elevene bedre tilbud både i norsk og den enkelte elevs morsmål.	Jf. s. 46: Regjeringen vil sammenfatte allerede eksisterende forskning, og iverksette ny forskning om morsmålsopplæringen slik at en kan få større innsikt i denne språkopplæringens effekt og betydning. Delvis ivaretatt	Jf. s. 272: Fra høsten 2007 ble det innført nye læreplaner i grunnleggende norsk og morsmål for minoritetsspråklige elever. St.meld. nr. 23 (2007-2008): <i>Språk bygger broer</i> , som ble lagt fram våren 2008. Innholder flere tiltak for bedre språkopplæring. Gjennomført		X			X		
S. 42. SV vil derfor begynne med å innføre gratis kjernetid i barnehager i områder der konsentrasjonen av språklige minoriteter er høy.	Jf. s. 72: Regjeringen vil etablere tilbud om gratis kjernetid i barnehagene for alle 4 og 5-åringer i områder med en høy andel av minoritetsspråklige barn. Ivaretatt	Jf. s. 410: Det ble i 2007 bevilget 26,5 millioner kroner for at ordningen med gratis kjernetid i barnehage i områder med en høy andel innvandrere kunne bli utvidet til flere bydeler i Groruddalen i Oslo, og til Søndre Nordstrand bydel. Ordningen er en videreføring av forsøket i Stovner bydel i Oslo som Regjeringen bevilget 10 millioner kroner til i 2006. Ordningen ble styrket med 23,5 millioner kroner i 2008, slik at det totalt er satt av 50 millioner kroner til tiltaket. Forsøket omfatter fra 2008 alle fire- og femåringer i bydelene, både barn med norsk som morsmål og minoritetsspråklige barn. Gjennomført	X				X		
S. 42. Mennesker som kommer til Norge for å søke asyl, har rett til human behandling av myndighetene. Dette gjelder også dem som får avslag på sin søknad. Staten må sikre rimelige levekår for dem som av ulike grunner ikke kan sendes tilbake.	Jf. s. 70: Regjeringen vil føre en human, solidarisk og rettssikker flyktning- og asylpolitikk. Ivaretatt	Ordlyden videreført i statusrapporten, men regjeringen la i september 2009 fram en plan om endring av asylpolitikken. SV tok dissens på åtte av planens 13 punkter (SV 2008). Dette tolkes dithen at SV anså disse punktene for å være et vesentlig brudd med partiets holdninger på saksområdet. Derfor ikke gjennomført	X						X

S. 42. Flyktninger og asylsøkeres situasjon på mottakene må forbedres både økonomisk og sosialt gjennom å tilby norskopplæring, velferdstilbud og psykiatrisk hjelp.	Jf. s. 71: Regjeringen vil gjeninnføre norskundervisning for asylsøkere som venter på å få behandlet sine søknader. · etablere ventemottak med en nøktern ordning som sikrer mat, bosted og tilgang til nødvendig medisinsk hjelp for de som har fått endelig avslag, men foreløpig ikke har returnert. Ivaretatt	Jf. s. 405: Mottakstilbudet for enslige mindreårige asylsøkere er i 2009 styrket med totalt 243 millioner kroner. Midlene vil i hovedsak bli benyttet til å styrke bemanningen og aktivitetstilbudet, og da særlig den barnevernfaglige og den psykologfaglige kompetansen. Norskopplæring for asylsøkere ble gjeninnført med virkning fra 1. september 2007. Gjennomført	X			X		
S. 42. Rettssikkerheten må forbedres for asylsøkere både i forhold til advokatbistand, tilgang til utlendingsmyndighetenes beslutningsgrunnlag og i forhold til 48-timersprosedyren.	Jf. s. 71: Regjeringen vil gjennomføre en evaluering av ordningen med en utlendingsnemd for å sikre større åpenhet i behandlingen av klagesaker [...] En rask retur av utlendinger med avslag på asylsøknad har stor betydning for asylinstituttets legitimitet. Regjeringen vil videreføre ordningen med 48-timers prosedyre for ”antatt grunnløse” asylsøkere. Ikke ivaretatt	Ikke gjennomført				X		X
S. 42. Mindreårige enslige asylsøkere skal være et ansvar for barnevernet på lik linje med norske barn uten foreldre og foresatte.	Jf. s. 71: Regjeringen vil forbedre vilkårene for enslige mindreårige asylsøkere som kommer til Norge og overføre omsorgsansvaret for disse til barnevernet. Ivaretatt	Jf. s. 404: Omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år ble overført til barnevernet i desember 2007. For gruppen over 15 år er overføringen av omsorgsansvaret utsatt. Gjennomført	X			X		
S. 44. Grupper som diskrimineres er funksjonshemmede og etniske minoriteter, som i praksis utestenges fra dagens arbeidsliv. Arbeidssøkere med slik bakgrunn har i mange tilfeller store problemer med å få arbeid som samsvarer med deres kvalifikasjoner. SV vil arbeide for at denne diskrimineringen opphører, blant annet gjennom kvotering.	Ikke ivaretatt	Jf. s. 410: Regjeringen startet våren 2008 forsøk med moderat kvotering av personer med innvandrerbakgrunn i utvalgte statlige virksomheter. Delvis gjennomført				X		X
S. 45. SV ser positivt på økt arbeidsinnvandring.	Jf. s. 35: Regjeringen er positiv til den nye arbeidskraftinnvandringen som kommer som en følge av EU utvidelsen. Delvis ivaretatt	Jf. s. 211: I april 2008 la Regjeringen fram en stortingsmelding om arbeidsinnvandring. Stortingsmeldingen drøfter eksisterende politikk og vurderer tiltak som kan gjøre det norske arbeidsmarkedet mer attraktivt, særlig for kompetent arbeidskraft fra land i – og utenfor – EØS-området. Gjennomført		X		X		
S. 49. SV vil arbeide for at Norge øker importen fra fattige land.	Jf. s. 13: Regjeringen vil øke importkvotene for fattige land, også ikke-MUL land. Ivaretatt	Jf. s. 98: De minst utviklede land har fra 2002 kunnet eksportere alle sine varer toll- og kvotefritt til Norge i henhold til den norske tollpreferanse-ordningen for utviklingsland (GSP). Regjeringen foretok en gjennomgang av GSP-ordningen i 2007 og utvidet ordningen med toll- og kvotefri markedsadgang til 14 nye land. Importen fra utviklingsland doblet siden 2003 (SSB 2009e) Gjennomført	X			X		
S. 49. Norge må fortsette opptrappingen av bistanden. Når målet om én prosent bistand av Bruttonasjonalinntekt (BNI) er nådd, bør en fortsette en opptrapping av Norges internasjonale solidaritetsengasjement.	Jf. s. 10: Regjeringen vil at bevilgningene til utviklingssamarbeid når målet om 1 prosent av BNI og at innsatsen deretter trappes ytterligere opp i perioden. Ivaretatt	Jf. s. 8: Siden 2005 har vi økt bevilgningene til bistand med 9,6 milliarder kroner. Målet om 1 prosent av BNI til bistand er nådd. Delvis gjennomført	X					X

S. 52. SV vil derfor at Norge skal tre ut av avtalen med EU om asyl-, flyktning og visumpolitikk (tidligere kalt Schengen-samarbeidet)	Jf. s. 8: Gjennomgå erfaringene med tilknytningen til Schengen-avtalen. Delvis ivaretatt	Ikke gjennomført		X					X
S. 53. SV ønsker at det skal være mulig for flere å søke arbeid i Norge, også for folk fra andre verdensdeler enn Europa.	Jf. s. 35: Det er ønskelig å ha en behovstyrt og regulert arbeidsinnvandring fra land utenfor EØS-området. Delvis ivaretatt	Jf. s. 211: Forslag til lovendringer i ny utlendingslov mv. ble fremmet 15. mai 2009, blant annet for å muliggjøre enklere rekruttering av utlendinger utenfor EØS-området. Gjennomført		X		X			
S. 53. Arbeidstakere som arbeider i Norge må være sikret de samme lønns- og arbeidsvilkår, uansett hvilket land de kommer fra.	Jf. s. 35 og 36: Regjeringen er positiv til den nye arbeidskraftinnvandringen som kommer som en følge av EU utvidelsen, og mener at de må bys de samme lønns- og arbeidsvilkår som norske arbeidere. For å sikre at norske lønns- og arbeidsvilkår overholdes ved arbeid i Norge, vil vi ta initiativ til en bred vurdering av lovverk og virkemidler. stille krav om norske lønns- og arbeidsvilkår i alle offentlige anbudsprosesser. Ivaretatt	Jf. s. 217-219: I desember 2007 ble det i lov om offentlige anskaffelser inntatt en bestemmelse som gir hjemmel til å pålegge offentlige innkjøpere å ta inn klausuler om norske lønns- og arbeidsvilkår i sine kontrakter. Initiativet er tatt gjennom handlingsplanene mot sosial dumping. regjeringen fremmet i mai lovforslag for Stortinget om solidaransvar for lønnskrav etter tysk modell og forslag til endringer i allmenngjøringsloven som vil gjøre det enklere å fremme en allmenngjørings sak. Delvis gjennomført	X					X	
S. 53. SV mener antallet kvoteflyktninger Norge mottar hvert år via UNHCR, må økes til minst 3000.	Jf. s. 71: Regjeringen vil øke kvoten for overføringsflyktninger fra FN til i første omgang 1500. Ikke ivaretatt	Jf. s. 404: Kvoten ble økt fra 1000 til 1200 plasser i 2007. Denne kvoten er videreført i 2008 og 2009. Ikke gjennomført			X				X
S. 53. [...] sikre folk som flykter til Norge en rettferdig behandling av søknad om asyl basert på FN's høykommissær for flyktnings anbefalinger. Norske myndigheter har ansvar for å bevise at det er trygt å sende asylsøkere med endelig avslag tilbake til hjemlandet.	Jf. s. 70. Regjeringen vil føre en flyktningpolitikk som i større grad tar hensyn til anbefalingene fra FN's høykommissær for flyktnings (UNHCR) anbefalinger. Delvis ivaretatt	Jf. s. 407. I forslag til ny utlendingsforskrift har Arbeids- og inkluderingsdepartementet foreslått en ny bestemmelse som innebærer at praksis i strid med anbefalinger fra UNHCR om beskyttelse, som hovedregel skal vurderes av Utlendingsnemndas stornemnd, med mindre praksis følger av instruks fra AID til UDI. Delvis gjennomført		X				X	
Total innvandring-solidaritet			9	6	7	11	6	5	
Religiøs-sekulær-dimensjonen									
S. 11. Også ordningen med statskirke er foreldet, og SV vil skille stat og kirke.	Jf. s. 73. Regjeringen vil legge opp til en bred debatt om stat og kirke på grunnlag av stat-kirke utvalgets innstilling. Delvis ivaretatt	Jf. s. 416: 10. april 2008 ble det inngått avtale mellom de politiske partiene på Stortinget om å endre de grunnlovsbestemte relasjonene mellom staten og Den norske kirke. Etter avtalen skal det gjøres endringer i alle de sju grunnlovparagrafene som omhandler statskirkeordningen. Endringene vil gi løsere bånd mellom stat og kirke, men har som mål å videreføre og styrke Den norske kirke som folkekirke. Delvis gjennomført		X				X	
S. 11. Staten skal være nøytral i trosspørsmål. SV går derfor inn for å fjerne kvoteringsreglene som sier at et visst antall av regjeringsmedlemmene må være medlemmer av statskirken.	Ikke ivaretatt	Jf. s. 416. Grunnlovparagrafen om statsrådenes tilknytning til kirken skal endres Jf. St.meld. nr. 17 (2007-2008). Gjennomført			X	X			

S. 51. SV går sterkt imot at Norge skal sende militærstyrker til EU-hæren.	Jf. s. 8. Regjeringen vil kun bidra med militære styrker til EUs utrykningsstyrke når det foreligger et klart og utvetydig FN-mandat. Implisitt aksepteres det å sende norske styrker til EU-hæren. Ikke ivaretatt	Jf. s. 45. Norge stod, sammen med Sverige, Finland, Estland og Irland, på beredskap for eventuelle EU-operasjoner i første halvår 2008. Gjennom deltakelsen i denne gruppen kommer Norge i inngrep med utviklingen av EUs evne til militær krisehåndtering. Ikke gjennomført			X				X
S. 51. SV går inn for at Forsvaret skal bygge på allmenn verneplikt. SV er imot et profesjonelt forsvar basert på vervede tropper.	Jf. s. 12: Regjeringen vil opprettholde den allmenne verneplikten, tilpasset til en ny tid. Ivaretatt	Jf. s. 88: I den nye langtidsplanen for Forsvaret videreføres og forsterkes verneplikten. Gjennomført	X			X			
S. 51. SV vil øke bevilgningene til de norske fredsorganisasjonene som har som målsetning å styrke fred og rettferdighet i og mellom nasjonene.	Jf. s. 9: Regjeringen vil styrke samarbeidet med frivillige organisasjoner, forskningsmiljøer, og andre som jobber med fred og konfliktløsning. Ivaretatt	Jf. s. 63: Regjeringen har økt støtten til norske og internasjonale frivillige organisasjoner som jobber med fred og konfliktløsning, blant annet ved å øke støtten til forskning relevant for fredsarbeid med 50 prosent siden 2005. Gjennomført	X			X			
S. 51. SV vil motarbeide et forsvar med dagens sterke vektlegging av nisjekapasiteter til bruk for NATO i såkalte out of area-operasjoner.	Jf. s. 11. Regjeringen vil foreta en gjennomgang av Norges forpliktelser når det gjelder norske styrker i forhold til EU- og NATO-opppdrag og andre internasjonale operasjoner. Delvis ivaretatt	St. prp. nr. 48 (2007-2008): «Forsvaret må kunne løse sine oppgaver både hjemme og ute . [...] Innenfor en begrenset forsvarsstruktur må stikkordet være synergi, det vil si at stor vekt må legges på å prioritere kapasiteter som kan anvendes både hjemme og ute.» Ikke gjennomført		X					X
S. 51. Beredskap langs kysten må prioriteres høyere enn i dag, og forsvarets rolle i forhold til miljøovervåking og maritimt redningsarbeid styrkes	Jf. s. 11: Beredskap langs kysten skal prioriteres høyere enn i dag, og Forsvarets rolle i forhold til miljøovervåking og maritimt redningsarbeid styrkes. Ivaretatt	Jf. s. 136: Bevilgningen til Kystvakten er økt i perioden. Dette har resultert i økt operativ aktivitet, og styrket Kystvaktens myndighetsutøvelse og ressurskontroll. strek satsing særlig i nordområdene. Gjennomført	X			X			
S. 51. SV mener de sivile vernepliktige skal likestilles med de militære, og dermed være like lenge i tjeneste.	Ikke ivaretatt	Førstegangstjenesten som sivil vernepliktig tilsvarer førstegangstjenesten i Hæren, for tiden 12 måneder. Gjennomført			X	X			
S. 51. Norge må også bidra til full atomvåpennedrustning, blant annet ved å foreslå at NATO avskaffer atomvåpen som en del av sin strategi, og ved å arbeide for at medlemslandene avskaffer sine atomvåpen.	Jf. s. 8: Regjeringen vil arbeide for at NATO-landene skal gå foran når det gjelder bekjempelse av masseødeleggelsesvåpen. Spredning av atomvåpen er en alvorlig trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. NATO må kontinuerlig vurdere sin atomstrategi for å redusere atomvåpenenes rolle i internasjonal politikk. Vårt mål er fullstendig avskaffelse av atomvåpen. Ivaretatt	Jf. s. 89. Norge fortsatte som pådriver for kjernefysisk nedrustning blant annet med basis i de prinsipper som ble fastsatt på den internasjonale nedrustningskonferansen i Oslo i 01.02.2008. Gjennomført	X			X			
S. 51. Norge må gå imot at USA utvikler et omfattende rakettforsvar, og ikke stille egne anlegg til disposisjon for dette.	Jf. s. 8. Regjeringen vil at Norge skal arbeide for å skrinlegge dagens planer for rakettforsvar. Ivaretatt	Jf. s. 86. Norge har i NATO systematisk fremført sin skepsis til en utvidelse av det amerikanske rakettforsvarssystemet til Europa med henvisning til bl.a. at det vil kunne lede til økt opprustning og større spenning. Gjennomført	X			X			
S. 51. For å sikre mot misbruk vil SV gå imot at det produseres våpen i Norge som kan inngå som en del i en offensiv våpenstrategi	Ikke ivaretatt	Ikke gjennomført			X				X
S. 51. Derfor vil SV blant annet forby norsk produksjon av ekspanderende Nammo-kuler	Ikke ivaretatt	Ikke gjennomført			X				X

S. 51. SV vil arbeide for full åpenhet om framtidig norsk våpeneksport, og for at regelverket for våpeneksport håndheves langt strengere.	Ikke ivaretatt	Ikke gjennomført			X			X
S. 51. SV vil arbeide for at Stortinget etablerer et eget kontrollorgan for salg og utlån av våpen til andre stater.	Ikke ivaretatt	Ikke gjennomført			X			X
S. 51. SV vil kreve sluttbrukererklæringer fra alle land Norge selger våpen til.	Ikke ivaretatt	Ikke gjennomført			X			X
S. 51. SV vil styrke rapporteringen til Stortinget om norsk våpensalg.	Ikke ivaretatt	Ingen substansiell endring i rapporteringen i perioden. Ikke gjennomført			X			X
S. 52. Det må være et absolutt krav at det ikke selges våpen til stater som er i krig, eller som krenker grunnleggende menneskerettigheter. Dette kravet må også gjelde våre allierte.	Ikke ivaretatt	Ikke gjennomført			X			X
S. 52. SV er for norsk utmelding av NATO og vil derfor arbeide for en ny alliansepolitikk for Norge, og for alternativer til NATO-medlemskapet.	Jf. s. 11: Regjeringen vil videreføre Norges medlemskap i NATO. Ikke ivaretatt	Ikke gjennomført			X			X
S. 52. Både for befal og menige skal all internasjonal tjeneste skje på frivillig basis.	Ikke ivaretatt	Ikke gjennomført			X			X
S. 52. Norsk deltakelse i internasjonale militære operasjoner skal bare kunne skje etter behandling i Stortinget når det på forhånd foreligger et utvetydig og konkret FN-mandat. Slike operasjoner må skje i FN-regi.	Jf. s. 11: Deltakelse i internasjonale operasjoner skal være forankret i FN-pakten og ha et klart FN-mandat. FN er den eneste internasjonale instans som kan legitimere bruk av makt. Det skal være en høy terskel for bruk av militærmakt. Norge skal ikke delta i forebyggende angrep som ikke er autorisert av FN. Delvis ivaretatt	Jf. s. 82 og 86: Alle norske utenlandsoperasjoner i perioden har FN-mandat Norge har pt. avgitt avdelingsbidrag til én FN-operasjon, én EU-operasjon og én NATO-operasjon. Ikke gjennomført		X				X
S. 52. Norge må prioritere å sende styrker dit hvor de kan bidra til å støtte opp under fredsprosesser som Norge har bidratt til, og til FN-oppdrag.	Jf. s. 11: Vi vil trappe opp den norske sivile og militære deltakelsen i FNs fredsbevarende arbeid, med særlig vekt på Afrika. Ivaretatt	Jf. s. 87: Norge bidrar med observatører og stabsoffiserer til FN-AU operasjoner i Sør-Sudan (UNMIS), Midt-Østen (UNTSO og UNIFIL) og Afghanistan (UNAMA). Regjeringen har stilt et feltsykehus til disposisjon for MINURCAT i Tsjad for ett år. En norsk oberst vil støtte FN-styrken i Den demokratiske republikken Kongo (MONUC) med sikkerhetssektorreform fra august 2010. Hovedbidraget av norske styrker i internasjonal tjeneste er dog i Afghanistan. Delvis gjennomført	X				X	
S. 52. Vektlegging av fredsoperasjoner innebærer at Forsvaret ikke skal satse på den typen offensive spesialstyrker som vektlegges i dag.	Ikke ivaretatt	I St.prp. nr. 48 (2007–2008): <i>Et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier</i> , legger regjeringen opp til at «Forsvarets spesialstyrker anbefales videreutviklet, med fokus på løsninger der viktig kompetanse og kapasitet bevares og videreutvikles[...]» (side 74). Ikke gjennomført			X			X
S. 52. Bistandsmidler skal aldri brukes til å finansiere norske militære operasjoner i utlandet.	Jf. s. 10: Regjeringen vil ikke belaste bistandsbudsjettet med utgifter til militære styrker. Ivaretatt	Jf. s. 69: Utgifter til militære styrker belastes ikke bistandsbudsjettet. Gjennomført	X			X		
Totalt forsvars- og sikkerhetspolitikk			10	2	14	11	1	14

